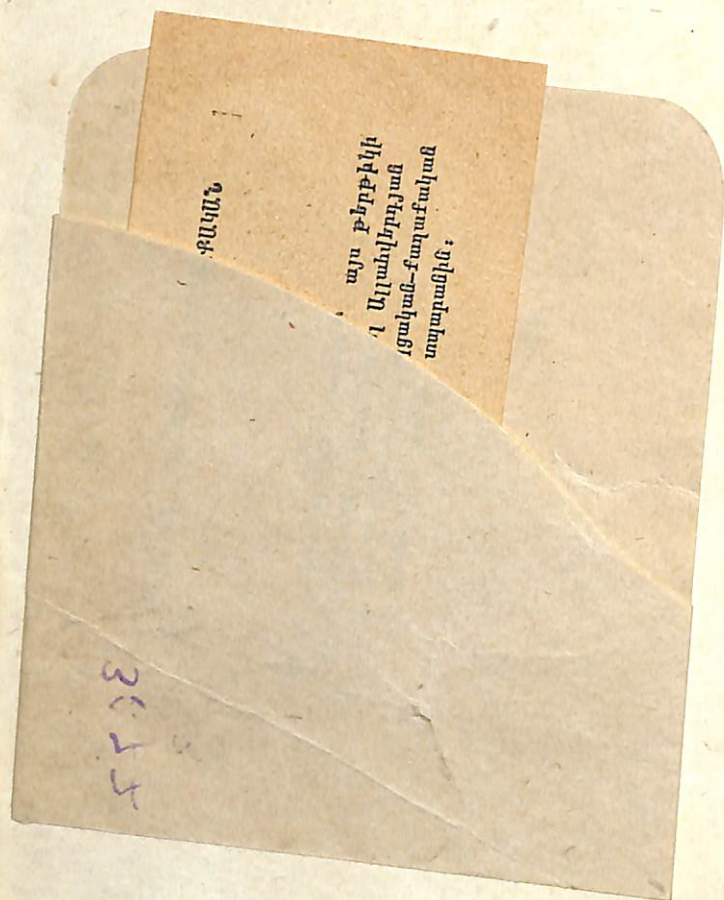

Ի. Ս Տ Ա Լ Ի Ն

ՔՆՆԻՆԻԶՄԻ ՀԱՐՑԵՐԻ
ՇՈՒՐՁԸ

31K33

Լ-35

ՀԱՅԿ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

3025

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈՂՈՇ ԶԵՐԿՈՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔ

3K33
L-350 *այս*

21 JUN 2005

14 NOV 2009

Ի. Ս Տ Ա Լ Ի Ն

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՀԱՐՑԵՐԻ
ՇՈՒՐՋԸ

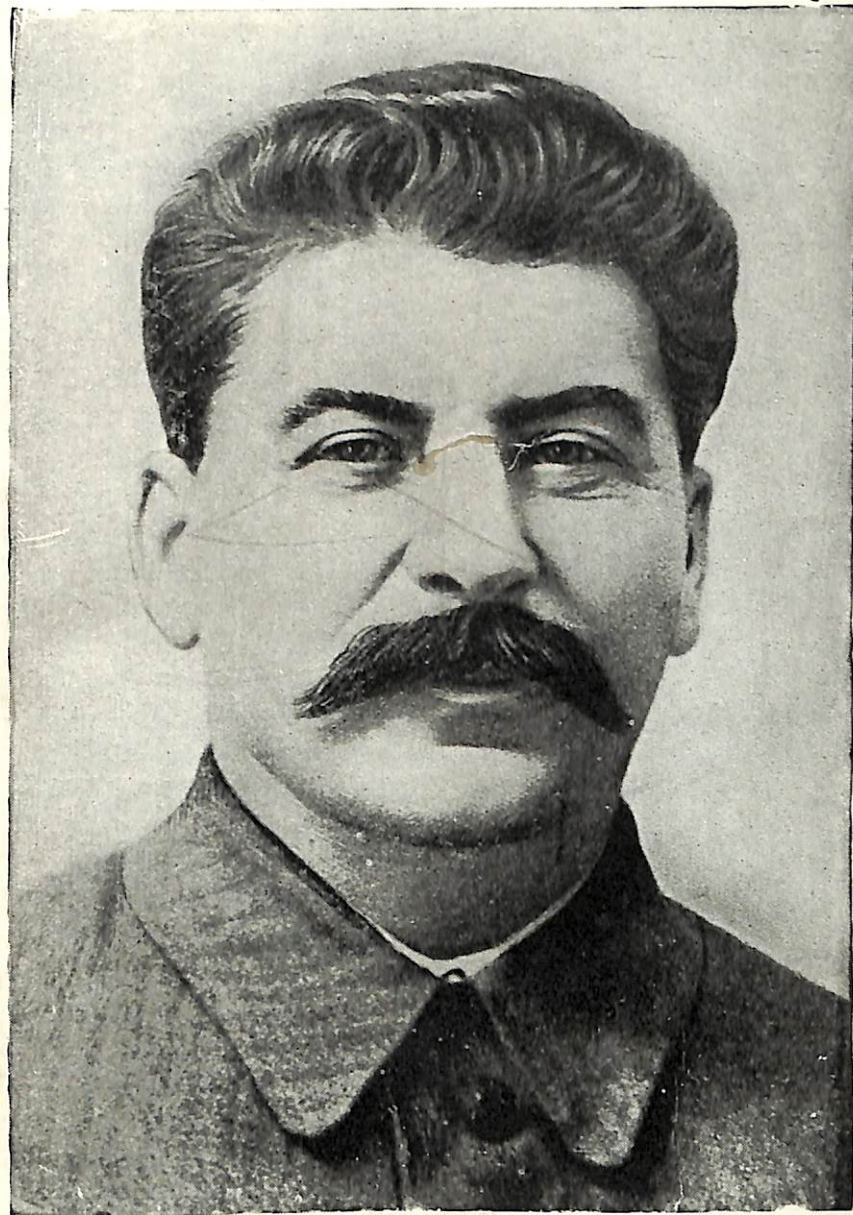
0 5 AUG 2013

3182

3677
38

И. СТАЛИН
К ВОПРОСАМ ЛЕНИНИЗМА
Госиздат—Отдел парт.-полит. литературы
Ереван, 1938

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

ՀԱՄ Կ (Խ) Կ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆՆ ԵՄ
ՆՎԻՐՈՒՄ

Խ ՍՏԱԼԻՆ

I

ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ԲՆՈՐՈՇՈՒՄԸ

Լենինիզմի հիմունքները մասին» բրոշյուրում տրված է լենինիզմի հայտնի բնորոշումը, վորն, ըստ յերևութին, քաղաքացիության լրավունք և ստացել: Նա ասում է.

«Լենինիզմն իմպերիալիզմի և պրոլետարական հեղափոխության դա-
րաշրջանի մարքսիզմն է: Այլևի՜ ճշգրիտ՝ լենինիզմը պրոլետարական հե-
ղափոխության թեորիան ու տակտիկան է ընդհանրապես, պրոլետա-
րիատի գիկտատուրայի թեորիան ու տակտիկան առանձնապես»:

Ճիշտ և արդյոք այս բնորոշումը:

Յես կարծում եմ, վոր ճիշտ է: Նա ճիշտ է, նախ՝ այն պատճառով, վոր ուղիղ և մատնանշում լենինիզմի պատմա-
կան արժատները՝ բնութագրելով այն վորպես իմպերիա-
լիզմի դարաշրջանի մարքսիզմ, ի հակադիմ լենինի քննա-
դատներից վոմանց, վորոնք սխալ կերպով կարծում են, թե
լենինիզմը ծագել է իմպերիալիստական պատերազմից հե-
տո: Յեթևորդ՝ նա ճիշտ է այն պատճառով, վոր ուղիղ է
շշում լենինիզմի միջադպային բնույթը, ի հակադիմ ու-

ցիալ-դեմոկրատիայի, վորը լենինիզմը կիրառելի չէ համարում միայն աղբյուրն—ռուսական սոցիալիզմը: Յերբորդե՝ նա ճիշտ է այն պատճառով, վոր ուղիղ է նշում լենինիզմի որդանական կապը Մարքսի ուսմունքի հետ՝ բնութագրելով այն վորպես իմպերիալիզմի դարաշրջանի մարքսիզմ, ի հակալիք լենինիզմի քննադատներից վոմանց, վորոնք այն համարում են վո՛չ թե մարքսիզմի հետագա զարգացումը, այլ միայն մարքսիզմի վերականգնումն ու նրա կիրառումը ռուսական իրականության նկատմամբ:

Այս ամենը, կարծես թե, կարոտ չէ հատուկ մեկնաբանությունների:

Բայց և այնպես, բանից դուրս է դալիս, մեր կուսակցության մեջ կան ընկերներ, վորոնք անհրաժեշտ են համարում լենինիզմը բնորոշել վորք ինչ այլ կերպ: Ա՛յ, որինակ, ընկ. Ձինովյեվը կարծում է, վոր

«Լենինիզմն իմպերիալիստական պատերազմների և համաշխարհային հեղափոխության դարաշրջանի մարքսիզմն է,—այն հեղափոխության, վոր անմիջականորեն սկսվի և մի յերկրում, վորտեղ գյուղացիությունը գերակշռում է»¹ (տե՛ս Ձինովյեվի «Большевизм или троцкизм» հոդվածը՝ «Правда» № 273, 30/XI 1924 թ.):

Ի՞նչ կարող են նշանակել ընկ. Ձինովյեվի ընդգծած քառերը: Ի՞նչ է նշանակում լենինիզմի բնորոշման մեջ մտցնել Ռուսաստանի հետամնացությունը, նրա դուրգացիական բնույթը:

Այդ նշանակում է լենինիզմը միջազգային պրոլետարական ուսմունքից մերածել ռուսաստանյան ինքնատիպության արդյունքի:

Այդ նշանակում է ջուր լցնել Բաուելի և Կաուցկու ջրաղացին, վորոնք ժխտում են լենինիզմի պրոլետարական մյուս, կապիտալիստորեն ավելի զարգացած, յերկրների համար:

Խոսք չկա, վոր դյուրացիական հարցը Ռուսաստանի համար կարևորագույն նշանակություն ունի, վոր մեր յերկրը դյուրացիական է: Բայց այս փաստն ի՞նչ նշանակու-

թյուն կարող է ունենալ լենինիզմի հիմունքների բնութագրման համար: Մի՞թե լենինիզմը մշակվել է միայն Ռուսաստանի հողի վրա և Ռուսաստանի համար, և վոչ թե իմպերիալիզմի հողի վրա ու ընդհանրապես իմպերիալիստական յերկրների համար: Մի՞թե Լենինի աշխատությունները, ինչպես են՝ «Իմպերիալիզմը», «Պետություն և հեղափոխությունը», «Պրոլետարական հեղափոխությունը և ռենդատ Կաուցկին», «Ձախության» մանկական հիմնագրությունը» և այլն՝ նշանակություն ունեն միայն Ռուսաստանի համար, և վոչ թե ընդհանրապես բոլոր իմպերիալիստական յերկրների համար: Մի՞թե լենինիզմը բոլոր յերկրներին հեղափոխական շարժման վորձի ընդհանրացումը չէ: Մի՞թե լենինիզմի թեորիայի ու տակտիկայի հիմունքները պիտանի չեն, պարտադիր չեն բոլոր յերկրների պրոլետարական կուսակցությունների համար: Մի՞թե Լենինն իրավացի չէր, յերբ ասում էր, վոր «բուլևիզմը պիտանի չէ վորպես տակտիկայի տիպար բոլորի համար»¹ (տե՛ս հ. XXIII, էջ 386): Մի՞թե Լենինն իրավացի չէր, յերբ խոսում էր «Խորհրդային իշխանություն և բուլևիզմի թեորիայի ու տակտիկայի հիմունքները միջազգային նշանակության»¹ մասին» (տե՛ս հ. XXV, էջ 171—172): Մի՞թե, որինակ, ճիշտ չեն Լենինի հետևյալ խոսքերը.

«Ռուսաստանում պրոլետարիատի զիկտատուրան անխուսափելիորեն պետք է տարբերվի միջանի առանձնահատկություններիով՝ համեմատած առաջավոր յերկրների հետ, մեր յերկրի շատ մեծ հետամնացության և մանր-բուրժուականության հետևանքով: Բայց հիմնական ուժերը—և հասարակական տնտեսության հիմնական ձևերը—Ռուսաստանում նույնն են, ինչ և ամեն մի կապիտալիստական յերկրում, այնպես վոր այդ առանձնահատկությունները կարող են վերաբերել համեմատյալ դեպք վոչ ամենազվազան»¹ (տե՛ս հ. XXIV, էջ 508):

Բայց յի՞թե այս ամենն ուղիղ է, սրանից չի՞ հետևում արդյոք, վոր լենինիզմի՝ ընկ. Ձինովյեվի տված բնորոշումը չի կարող ճիշտ ճանաչվել:

Ի՞նչպես համատեղել լենինիզմի այդ աղբյուրներն—սահմանափակ բնորոշումն ինտերնացիոնալիզմի հետ:

¹ Ընդգծումն ընկ. Ձինովյեվին է: Ի. Ստ.:

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

ԳԼԽԱՎՈՐԸ ԼԵՆԻՆԻԶՄԻ ՄԵՁ

«Լենինիզմի հիմունքները մասին» բրոշյուրում ասված է.

«Վժռանք կարծում են, թե լենինիզմի մեջ հիմնականը գյուղացիական հարցն է, թե լենինիզմի յեղակետը գյուղացիության, նրա գերի, նրա տեսակարար կշռի հարցն է: Այդ միանգամայն սխալ է: Լենինիզմի մեջ հիմնական հարցը, նրա մեկնակետը մի՞չ թե գյուղացիական հարցն է, այլ պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցը, նրա նվաճման պայմանները, նրա ամրապնդման պայմանները հարցը: Գյուղացիական հարցը, մորպես պրոլետարիատի դաշնակցի հարց իշխանության համար նրա մղած պայքարում, ամանցիկ հարց է»:

Ճի՞շտ է արդյոք այս դրույթը:

Յես կարծում եմ, մի որ ճիշտ է: Այս դրույթն ամբողջությամբ բղխում է լենինիզմի բնորոշումից: Յեւ իրոք, յեթե լենինիզմը պրոլետարական հեղափոխության թեորիան ու տակտիկան է, իսկ պրոլետարական հեղափոխության հիմնական բովանդակությունը հանդիսանում է պրոլետարիատի դիկտատուրան, ապա պարզ է, մի որ լենինիզմի մեջ գլխավորը պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցն է, այդ հարցի մշակումը, այդ հարցի հիմնավորումն ու կոնկրետացումը:

Այնուամենայնիվ ընկ. Զինույեվը, ըստ յերևույթին, համաձայն չէ այս դրույթի հետ: Իր՝ «Լենինի հիշատակին» հոդվածում նա ասում է.

«Գյուղացիության դերի հարցը, ինչպես յես արդեն ասացի, բոլշևիզմի, լենինիզմի հիմնական հարցն է»¹ (տե՛ս «Правда» № 35, 1924 թ. փետրվարի 13):

Ընկ. Զինույեվի այս դրույթը, ինչպես տեսնում եք, ամբողջապես բղխում է լենինիզմի անճիշտ բնորոշումից, մի որ սխալ է ընկ. Զինույեվը: Այդ պատճառով այդ նույնպես սխալ է, ինչպես մի որ սխալ է նրա կողմից տրված՝ լենինիզմի բնորոշումը:

Արդյո՞ք ճիշտ է Լենինի թեզիսն այն մասին, մի որ պրո-

լետարիատի դիկտատուրան «պրոլետարական հեղափոխության թյան արմատական բովանդակությունն է» (տե՛ս հ. XXIII, էջ 337): Անպայման ճիշտ է: Արդյո՞ք ճիշտ է այն թեզիսը, թե լենինիզմը պրոլետարական հեղափոխության թեորիան ու տակտիկան է: Յես կարծում եմ, մի որ ճիշտ է: Բայց սրանից ի՞նչ է հետևում: Իսկ սրանից հետևում է այն, մի որ լենինիզմի հիմնական հարցը, նրա մեկնակետը, նրա հիմքը պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցն է:

Մի՞թե ճիշտ չէ, մի որ իմպերիալիզմի հարցը, իմպերիալիզմի դարդացման թուլեքածն բնույթի հարցը, մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու հարցը, պրոլետարիատի պետության հարցը, այդ պետության խորհրդային ձևի հարցը, կուսակցության դերի հարցը պրոլետարիատի դիկտատուրայի սխալ տեսմամբ, սոցիալիզմի չինարարության ուղիները հարցը, — մի որ այս բոլոր հարցերը մշակել է հենց Լենինը: Մի՞թե ճիշտ չէ, մի որ հենց այդ հարցերն են կաղում պրոլետարիատի դիկտատուրայի դադարելու հիմունքը, պատվանդանը: Մի՞թե ճիշտ չէ, մի որ առանց այդ հիմնական հարցերի մշակման՝ գյուղացիական հարցի մշակումը պրոլետարիատի դիկտատուրայի տեսակետից աներևակայելի կլիներ:

Ոո՞ք չկա, մի որ Լենինը գյուղացիական հարցի դիտակետ էր: Ոո՞ք չկա, մի որ գյուղացիական հարցը, մորպես պրոլետարիատի դաշնակցի հարց, կարևորադույն նշանակություն ունի պրոլետարիատի համար և պրոլետարիատի դիկտատուրայի հիմնական հարցի բաղկացուցիչ մասն է: Բայց մի՞թե սլարդ չէ, մի որ յեթե լենինիզմի առաջ կանգնած չլինե պրոլետարիատի դիկտատուրայի հիմնական հարցը, ապա չեք լինի նաև ամանցիկ հարցը պրոլետարիատի դաշնակցի մասին, գյուղացիության հարցը: Մի՞թե սլարդ չէ, մի որ յեթե լենինիզմի առաջ կանգնած չլինե պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը նվաճելու պրակտիկ հարցը, ապա չեք լինի նաև գյուղացիության հետ դաշնակցելու հարցը:

Լենինը չեք լինի պրոլետարական մեծագույն իդեոլոգ, մորպիսին նա, անտարակույս, հանդիսանում է, նա կլինե հասարակ «գյուղացիական փիլիսոփա», մորպիսին նրան

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Մո.:

հաճախ պատկերում են արտասահմանի դրական քաղաքները, յեթե նա դյուղացիական հարցի մշակումը կատարեն վր'չ թե պրոլետարիատի դիկտատուրայի թեորիայի ու տակտիկայի բաղաձայն վրա, այլ այդ բաղաձայն անկախ, այդ բաղաձայն դուրս:

Յերկուսից մեկը.

կա'մ դյուղացիական հարցը գլխավորն է լենինիզմի մեջ, և այն ժամանակ լենինիզմը պիտանի չէ, պարտադիր չէ կապիտալիստներն դարգացած յերկրների համար, այն յերկրների համար, վրոնք դյուղացիական յերկիր չեն.

կա'մ գլխավորը լենինիզմի մեջ պրոլետարիատի դիկտատուրան է, և այն ժամանակ լենինիզմը բոլոր յերկրներին պրոլետարիատի միջադպիսին ուսմունքն է, վր պիտանի և պարտադիր է առանց բացառության բոլոր յերկրների, այդ թիվում նաև կապիտալիստներն դարգացածների համար:

Այստեղ հարկավոր է ընտրություն անել:

III

«ՊԵՐՄԱՆԵՆՏ» ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Լենինիզմի հիմունքների մասին» բրոշյուրում «պերմանենտ հեղափոխության թեորիան» դնահատվում է վր պես դյուղացիության դերի թերադնահատման «թեորիա»:

Այնտեղ ասված է.

«Լենինը մարտնչում էր «պերմանենտ» հեղափոխության կողմնակիցների դեմ վր'չ թե անընդհատության հարցի պատճառով, քանի վր Լենինն ինքը կանգնած էր անընդհատ հեղափոխության տեսակետի վրա, այլ պրոլետարիատի մեծադույն ղեկավար հանդիսացող դյուղացիության դերը նրանց կողմից թերադնահատվելու պատճառով»:

Ռուսական «պերմանենտականների» այս բնութագրերը մինչև վերջին ժամանակը բոլորի կողմից ընդունված էր համարվում: Այնուամենայնիվ այն, ընդհանրապես լինելով ճիշտ, չի կարող, սակայն, սպառիչ ճանաչվել: 1924 թվի դիտարկման մի կողմից, և Լենինի աշխատությունների խնամքով կատարված վերլուծությունը մյուս կողմից, ցույց տվին, վր ռուսական «պերմանենտականների» սխալը վր

միայն այն էր, վր նրանք թերադնահատում էին դյուղացիության դերը, այլև այն, վր թերադնահատում էին պրոլետարիատի ուժերը և ընդունակությունները՝ իր հետևից տանելու դյուղացիությանը, — վր չէին հաշտում պրոլետարիատի հեղեմոնիայի դադարիարին:

Այդ պատճառով իմ՝ «Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և ռուսական կոմունիստներին տակտիկան» բրոշյուրում (1924 թ. դեկտեմբեր) յես ընդարձակեցի այդ բնութագրերը և այն վրտարինեցի ուրիշ, ավելի լրիվ բնութագրով: Ահա թե ինչ է ասված այդ մասին այդ բրոշյուրում.

«Մինչև այժմ սովորաբար նշում էին «պերմանենտ հեղափոխության» թեորիայի մի կողմը — դյուղացիական շարժման հեղափոխական հնարավորություններին հաշտալով: Այժմ, արդարացի լինելու համար, այդ կողմն անհրաժեշտ է լրացնել մյուս կողմով — Ռուսաստանի պրոլետարիատի ուժերին ու ընդունակություններին հաշտալով»:

Այս, իհարկե, չի նշանակում, թե լենինիզմը դեմ էր կամ դեմ է առանց չափերոներին պերմանենտ հեղափոխության դադարիարին, վր հռչակել էր Մարքսն անցած դարի քառասնական թվականներին: Ընդհակառակը: Լենինը միակ մարքսիստն էր, վր ճիշտ հասկացավ ու դարգացրեց պերմանենտ հեղափոխության դադարիարը: Լենինի տարբերությունը «պերմանենտականներից» այս հարցում այն է, վր «պերմանենտականներն» աղավաղում էին Մարքսի պերմանենտ հեղափոխության դադարիարը, այն վերածելով անկենդան, դրքային իմաստության, մինչդեռ Լենինն այն վերցրեց մաքուր ձևով և այն դարձրեց հեղափոխության իր թեորիայի հիմունքներից մեկը: Հարկավոր է հիշել, վր բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխության սոցիալիստական հեղափոխության վերածելու դադարիարը, վր տվել է Լենինը դեռևս 1905 թվին, պերմանենտ հեղափոխության մարքսյան թեորիայի մարմնացման ձևերից մեկն է: Ահա թե ինչ էր դրում Լենինն այդ առթիվ դեռևս 1905 թվին.

«Դեմոկրատական հեղափոխությունից մենք իսկույն եեթ կսկսենք անցնել — և հենց մեր ուժի, դիտակից և կազմակերպված պրոլետարիատի ուժի չափով — կսկսենք անցնել սոցիալիստական հեղափոխությանը»:

Մենք կողմնակից ենք անընդհատ հեղափոխության: Մենք կիսաճամբին կանգ չենք առնի...

Այնպիսով, մեր դիտարկումները խղճին չզավաճանելու, եթանալին ժողովրդականության հետևից չվաղելու՝ մենք կարող ենք ասել և ասում ենք միայն մի բան. մենք բոլոր ուժերով կոչենք ամբողջ դյուղացիությանը դեմոկրատական հեղափոխության կատարելու, վերաբերվել հ'լ ավելի հեշտ լինի մեզ համար, պրոլետարիատի կուսակցության համար, պրոլետարիատի յե շուտով անցնել նոր և ավելի բարձր խնդրի՝ սոցիալիստական հեղափոխության (տե՛ս հ. VIII, էջ 186—187):

Իսկ ահա թե ինչ է դրում Լենինն այդ թեմայի մասին տասնվեց տարի անց, պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը նախաձեռնող հետո.

«Կուսակիները, Հիլֆերդինները, Մարտովները, Չերնովները, Հելլ-վիանները, Լոնդենները, Մակդոնալդները, Տուրատինները և «1½-անոց» մարքսիզմի այլ հերոսները չկարողացան հասկանալ... բուրժուա-դեմոկրատական և պրոլետարական-սոցիալիստական հեղափոխությունների հարաբերակցությունը: Առաջինը վերանում է յերկրորդին: Յերկրորդն անցողիկորեն լուծում է ստալինի հարցերը: Յերկրորդն ամրապնդում է առաջինի դրժը: Կոխվել և միմիայն կոխվել և վճռում, թե յերկրորդին վերջան է հաջողվում առաջինից դերաճել» (տե՛ս հ. XXVII, էջ 26):

Յես հատուկ ուշադրություն եմ հրավիրում առաջին ցիտատի վրա, վոր առնված է Լենինի 1905 թվի սեպտեմբերի 1-ին հրատարակված «Սոցիալ-դեմոկրատիայի վերաբերմունքը դեպի դյուղացիական շարժումը» հոդվածից: Յես այս ընդլծում եմ ի դիտություն այն ընկերների, վորոնք դեռևս չարունակում են պնդել, թե Լենինը բուրժուա-դեմոկրատական հեղափոխության սոցիալիստական հեղափոխության վերաճելու դադարիարին, պերմանենտ հեղափոխության դադարիարին հանդեպ իբր թե իմպերիալիստական պատերազմից հետո, մոտավորապես 1916 թվին: Այս ցիտատը կասկած չի թողնում, վոր այդ ընկերները խորը մոլորություն մեջ են:

1 Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

IV

ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՍԱՏՈՒՐԱՆ

Վորո՞նք են պրոլետարական հեղափոխության բնորոշ գծերը՝ ի տարբերություն բուրժուական հեղափոխության:

Պրոլետարական հեղափոխության և բուրժուական հեղափոխության տարբերությունը կարելի է կլինել հանդեցման հինգ հիմնական կետի.

1) Բուրժուական հեղափոխությունը սոցիալաբար սկզբվում է դեռևս բացահայտ հեղափոխությունից առաջ Փետրվարական հասարակության ընդերքում աճած և հասունացած կապիտալիստական կացույթի (указ) ավելի կամ պակաս պատրաստի ձևերի առկայության պայմաններում, մինչդեռ պրոլետարական հեղափոխությունն սկսվում է սոցիալիստական կացույթի պատրաստի ձևերի բացակայության կամ համարյա բացակայության պայմաններում:

2) Բուրժուական հեղափոխության հիմնական խնդիրը հանդում է հետևյալին. դրավել իշխանությունը և այն համապատասխան դարձնել առկա բուրժուական եկոնոմիկային, մինչդեռ պրոլետարական հեղափոխության հիմնական խնդիրն է՝ իշխանությունը դրավելու նոր սոցիալիստական եկոնոմիկա կառուցել:

3) Բուրժուական հեղափոխությունն ավարտվում է սոցիալաբար իշխանության դրավումով, մինչդեռ պրոլետարական հեղափոխության համար իշխանության դրավումը լոկ նրա սկիզբն է, ընդվորում իշխանությունն ողտադործվում է վորպես լծակ՝ հին եկոնոմիկայի վերակառուցման և նորի կաղմակերպման համար:

4) Բուրժուական հեղափոխությունը սահմանափակվում է իշխանության դրվել կանգնած մի շահագործող խումբ մեկ ուրիշ շահագործող խմբով փոխարինելով և այդ պատճառով նա կարիք չունի ջարդելու հին պետական մեքենան, մինչդեռ պրոլետարական հեղափոխությունն իշխանություն նից դցում է բոլոր և ամեն տեսակ շահագործող խմբերին

և իշխանության գլուխ և կանգնեցնում բոլոր աշխատա-
վորներին ու շահագործվողներին առաջնորդին՝ պրոլետարիների
դասակարգին, և այդ պատճառով նա չի կարող յուր գնալ
առանց հին պետական մեքենան ջարդելու և այն նորով
փոխարինելու:

5) Բուրժուական հեղափոխությունը չի կարող վորջան
և և յերկարատև ժամանակաշրջանով բուրժուազիայի շուր-
ջը համախմբել աշխատավոր և շահագործվող միլիոնավոր
մասսաներին հենց այն պատճառով, վոր նրանք աշխատավոր-
ներ ու շահագործվողներ են, մինչդեռ պրոլետարական հեղա-
փոխությունը կարող է և պետք է յերկարատև դաշինքով
նրանց կապի պրոլետարիատի հետ հենց իբրև աշխատավորնե-
րի ու շահագործվողների, յեթե նա ուզում է իրագործել պու-
լետարիատի իշխանության ամրապնդման և նոր սոցիալիս-
տական եկոնոմիկայի կառուցման իր հիմնական խնդիրը:

Ահա լենինի միջանի հիմնական դրույթներն այդ
մասին.

«Բուրժուական և սոցիալիստական հեղափոխության միջև յեղած
հիմնական տարբերություններից մեկը,—ասում է լենինը,—այն է, վոր
Ֆեոդալիզմից աճող բուրժուական հեղափոխության համար հին կար-
գերի ընդերքում աստիճանաբար ստեղծվում են նոր տնտեսական կաղ-
մակերպություններ, վորոնք աստիճանաբար փոփոխում են ֆեո-
դալական հասարակության բոլոր կողմերը: Բուրժուական հեղա-
փոխության առաջ կար միայն մի խնդիր՝ սրբել, գնել ղեցել, կործա-
նել նախկին հասարակության բոլոր կապանքները: Այս խնդիրն իրա-
գործելով՝ ամեն մի բուրժուական հեղափոխություն իրագործում է
այն ամենը, ինչ նրանից պահանջվում է—նա ուժեղացնում է կապի-
տալիզմի աճումը: Բոլորովին այլ դրույթյան մեջ է սոցիալիստական
հեղափոխությունը: Վորջան ավելի հետամնաց է այն յերկրի, վորին
պատմության ղեղավորներ շնորհիվ վիճակվել է սկսել սոցիալիստական
հեղափոխությունը, այնքան ավելի զգալի է նրա համար հին կապի-
տալիստական հարաբերություններից սոցիալիստական հարաբերություն-
ներին անցնելը: Այստեղ կործանման խնդիրներն ավելանում են նոր,
չսոված զգալիություն ներկայացնող խնդիրներ՝ կազմակերպական խն-
դիրները» (տե՛ս հ. XXII, էջ 315):

«Եթե ուսական հեղափոխության ժողովրդական ստեղծագործու-
թյունը,—շարունակում է լենինը,—վոր անցել է 1905 թվի մեծ փորձի
բովով, խորհուրդներ չստեղծեր դեռևս 1917 թվի փետրվարին, ապա
նրանք վոչ մի դեպքում չէին կարողանա իշխանութունը վերցնել հոկ-
տեմբերին, վորովհետև հաջողությունը կախված էր միլիոններին ընդ-

դրելիս շարժման արդեն պատրաստի կազմակերպական ձևերի առկայու-
թյունից միայն: Այդ պատրաստի ձևը հանդիսացան խորհուրդները, և
այդ պատճառով քաղաքական տեսլականում մեզ սպասում էին այն
փայտուն հաջողությունները, այն համատարած հաղթական յերթը, վոր
մենք ապրեցինք, վորովհետև քաղաքական իշխանության նոր ձևը պատ-
րաստ էր և մեզ մեռած էր միայն միջանի դեկրետով խորհուրդներին
իշխանութունն այն սաղմնային վիճակից, վորի մեջ նա գտնվում էր
հեղափոխության առաջին ամիսներին, վերածել Ռուսաստանյան պետու-
թյան մեջ որինական կերպով ճանաչված, հաստատված ձևի՝ Ռուսաս-
տանի խորհրդային հանրապետության» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 315):

«Մնում էր դեռևս,—ասում է լենինը,—հսկայական զգալիություն
ներկայացնող յերկու խնդիր, վորոնց լուծումը վոչ մի կերպ չէր կարող
լինել այն հաղթական յերթը, վորով ընթանում էր մեր հեղափոխու-
թյունն առաջին ամիսների ընթացքում» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 315):

«Նախ և առաջ՝ դրանք ներքին կազմակերպության խնդիրներ էին,
վորոնք կանգնած են լինում ամեն մի սոցիալիստական հեղափոխության
առաջ: Սոցիալիստական հեղափոխության տարբերությունը բուրժուա-
կանից հենց այն է, վոր յերկրորդ դեպքում կան կապիտալիստական
հարաբերությունների պատրաստի ձևեր, իսկ խորհրդային իշխանու-
թյունը—պրոլետարականը—այդ պատրաստի հարաբերությունները չի
ստանում, յեթե չլերցնենք կապիտալիզմի ամենազարգացած այն ձևերը,
վորոնք, ըստ եյության, ընդգրկել են արդյունաբերության վոչ մեծ
վերնամասերը և դեռ բոլորովին քիչ են շուշափել հողագործությունը:
Հաշվառելի կազմակերպում, վերահսկողություն խոշորագույն ձեռնար-
կությունների նկատմամբ, ամբողջ պետական տնտեսական մեխանիզմի
փոխարկում մի միասնական խոշոր մեքենայի, տնտեսական մի այնպիսի
որգանիզմի, վորն այնպես աշխատեց, վորպեսզի հարյուր միլիոնավոր
մարդիկ ղեկավարվեն մի պլանով,—հա այն հսկայական կազմակերպա-
կան խնդիրը, վոր ծանրացավ մեր ուսերին: Ըստ աշխատանքի ալժմյան
պայմանների, նա վոչ մի կերպ չէր կարող լուծվել «ուռա» կանչելով,
ինչպես մեզ հաջողվում էր լուծել քաղաքացիական պատերազմի խնդիր-
ները» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 316):

«Հսկայական զգալիություններից յերկրորդը... միջազգային հարցն
է: Եթե մենք այնպես հեշտ վերջացրինք կերենսկու բանդաների հա-
շիվը, յեթե այնպես հեշտորեն իշխանութուն ստեղծեցինք մեզ մոտ,
յեթե մենք առանց ամենափոքր ջանքի ստացանք հողի սոցիալիզացիայի,
բանվորական վերահսկողության վերաբերյալ դեկրետը, յեթե մենք այն-
պես հեշտ ստացանք այս բոլորը, ապա միայն այն պատճառով, վոր
յերջանիկ կերպով դասավորված պայմանները կարճ մոմենտով մեզ
պաշտպանեցին միջազգային իմպերիալիզմից: Միջազգային իմպերիա-
լիզմն իր կապիտալի ամբողջ զորությամբ, բարձր կազմակերպված նրա
ռազմական տեխնիկայով, վոր հանդիսանում է միջազգային կապիտալի
խակական ուժը, իսկական ամրությունը, վո՛չ մի դեպքում, վո՛չ մի
պարագայում չէր կարող հաշտ ապրել խորհրդային հանրապետության

Հիողքին՝ թե՛ իր որչեղտիվ դրուժյամբ, թե՛ կապիտալիստական այն դասակարգի տնտեսական շահերով, վոր մարմնացած էր նրա մեջ,—չէր կարող հաշտ ապրել առևտրական կապերի, միջադեպին և ֆինանսական հարաբերութիւններին չնորհիւ։ Այստեղ կոնֆլիկտն անխուսափելի յի։ Այստեղ և ուսանական հեղափոխութեան մեծագույն դժվարութիւնը, նրա մեծագույն պատմական պարբերձը՝ միջադեպին խնդիրներ լուծելու տն-հրաժեշտութիւնը, միջադեպին հեղափոխութիւն առաջ բերելու տն-հրաժեշտութիւնը» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 317)։

Սրանք են պրոլետարական հեղափոխութեան ներքին բնույթը և հիմնական իմաստը։

Հին, բուրժուական կարգերի այսպիսի արմատական վերակառուցումը կարելի՞ յե արդեօք կատարել առանց բռնի հեղափոխութեան, առանց պրոլետարիատի դիկտատուրայի։

Պարզ է, վոր չի կարելի։ Կարծել, թե այդպիսի հեղա-փոխութիւնը կարելի յե կատարել խաղաղ կերպով, բուր-ժուազիայի տիրապետութեանը հարմարեցնած բուրժուա-կան դեմոկրատիայի շրջանակներում, նշանակում է՝ կա՛մ խելքը թոցնել և կորցնել նորմալ մարդկային հասկացո-ղութիւնները, կա՛մ կոպտաբար ու բացահայտորեն հրա-ժարել պրոլետարական հեղափոխութիւնից։

Այս դրույթը պետք է ընդգծի ե՛լ ավելի ուժգնորեն ու կտրական կերպով, քանի վոր մենք դործ ունենք պրո-լետարական հեղափոխութեան հետ, վոր հաղթել է առայժմ մի յերկրում, վոր շրջապատւած է թշնամի կապիտալիս-տական յերկրներով, և վորի բուրժուազիային միջադեպ-ին կապիտալը չի կարող չալաշտարանել։

Ահա թե ինչու Լենինն ասում է, վոր «ճնշւած դասա-կարգի աղատագրումն անհնար է վո՛չ միայն առանց բռնի հեղափոխութեան, այլև առանց վոչնչացնելու պետական իշխանութեան այն ասպարատը, վոր տիրապետող դասա-կարգն է ստեղծել» (տե՛ս հ. XXI, էջ 373)։

«Թող առաջ, մասնավոր սեփականութեան պահպանման պայմաննե-րում, այսինքն կապիտալի իշխանութիւնն ու ճնշումը պահպանելու պայմաններում՝ բնակչութեան մեծամասնութիւնն արտահայտվի հողուտ պրոլետարիատի կուսակցութեան,—միայն այդ ժամանակ նա կարող է և պետք է վերցնի իշխանութիւնը»,—այսպես են ասում մանր-բուրժուա-

կան գեմոկրատները, բուրժուազիայի այդ փաստական ծառաները, վո-րոնք իրենց «սոցիալիստ»¹ են անվանում» (տե՛ս հ. XXIV, էջ 647)։

«Թող առաջ հեղափոխական պրոլետարիատը տապալի բուրժուա-զիային, կտրի կապիտալի ճնշումը, ջարդի բուրժուական պետական ասպարատը,—այն ժամանակ հաղթանակ տարած պրոլետարիատը կկա-րողանա արագորեն իր կողմը դրավել աշխատավոր վոչ-պրոլետարական մասսաների մեծամասնութեան համակրանքն ու աջակցութիւնը, բաւա-րարելով նրանց իհաշիվ շահագործողներին»,—ասում ենք մենք»¹ (տե՛ս նույն տեղը)։

«Բնակչութեան մեծամասնութիւնն իր կողմը նվաճելու համար,—չարժեքն ունի և Լենինը,—պրոլետարիատը պետք է, նախ՝ տապալի բուրժուազիային և դրավի, իր ձեռքն առնի պետական իշխանութիւնը։ Յերկրորդ՝ նա պետք է մտցնի խորհրդային իշխանութիւնը, ջարդու-վոլոր անելով հին պետական ասպարատը, վորով նա մեկ անգամից խարխլում է բուրժուազիայի և մանր-բուրժուական համաձայնողական-ների տիրապետութիւնը, հեղինակութիւնը, աղդեցութիւնը վոչ-պրո-լետարական աշխատավոր մասսաների շրջանում։ Յերկրորդ՝ նա պետք է վերջնականապես վոչնչացնի բուրժուազիայի և մանր-բուրժուական համաձայնողականներին աղդեցութիւնը վոչ-պրոլետարական աշխատա-վորական մասսաների մեծամասնութեան մեջ նրանց տնտեսական կարիք-ներին հեղափոխական իրականացմամբ—ի հ ա շ ի վ շ ա հ ա գ ո թ ո ղ -Ձ ե ի յ» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 641)։

Սրանք են պրոլետարական հեղափոխութեան բնորոշ հատկանիշները։

Վորո՞նք են, այս կապակցութեամբ առած՝ պրոլետա-րիատի դիկտատուրայի հիմնական գծերը, յեթե ընդունւած է, վոր պրոլետարիատի դիկտատուրան պրոլետարական հե-ղափոխութեան հիմնական բովանդակութիւնն է։

Ահա պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամենից ավելի ընդհանուր բնորոշումը, վոր տվել է Լենինը։

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան դասակարգային կովի վերջավորու-թիւնը չէ, այլ նրա շարունակութիւնը նոր ձևերով։ Պրոլետարիատի դիկտատուրան հաղթած է քաղաքական իշխանութիւնն իր ձեռքը վերց-րած պրոլետարիատի դասակարգային կռիւն և բուրժուազիայի դեմ, վորը հաղթվել է, բայց չի վոնջնչացվել, չի անհետացել, չի դադարել դիմադրութիւն ցույց տալուց, իր դիմադրութիւնն ուժեղացրած բուրժուազիայի գնձ» (տե՛ս հ. XXIV, էջ 311)։

Առարկեթպ պրոլետարիատի դիկտատուրան «համաժո-

1 Ընդգծումն իմն ե։ Ի. Սո.։

դովրդական», «Համընտրովի» իշխանության, «Վոչ-դասա-կարդային» իշխանության հետ շփոթելու դեմ, Լենինն ա-սում է .

«Այն դասակարգը, վորն իր ձեռքն է վերցրել քաղաքական տիրա-պետությունը, վերցրել է այն, գերակցելով, վոր մեկն է վերցնում : Սա մտնում է պրոլետարիատի գերատուրայի հասկացություն մեջ : Այդ հասկացությունը միայն այն ժամանակ իմաստ ունի, յերբ մի դասակարգ գիտե, վոր ինքը մենակ է իր ձեռքը վերցնում քաղաքական իշխանությունը և վո՛չ իրեն, վո՛չ էլ ուրիշներին չի խարում «Համա-ժողովրդական, համընտրովի, ամբողջ ժողովրդի կողմից սրբազորված» իշխանության վերաբերյալ խոսակցություններով» (տե՛ս հ. XXV, էջ 286) :

Սակայն, այս չի նշանակում, թե մի դասակարգի, պրոլետարները դասակարգի իշխանությունը, — այն դասա-կարգի, վորը չի բաժանում և չի կարող բաժանել իշխա-նությունն ուրիշ դասակարգերի հետ, — իր նպատակներն իրականացնելու համար մյուս դասակարգերի աշխատավոր ու շահագործվող մասսաների ոգնություն, դաշինքի կարիքը չունի : Ընդհակառակը : Այդ իշխանությունը, մի դասակար-գի իշխանությունը, կարող է հաստատվել և մինչև վերջն իրադրծվել միայն մի հատուկ ձևի դաշինքով, վոր պետք է կնքվի պրոլետարների դասակարգի ու մանր-բուրժուա-կան դասակարգերի աշխատավոր մասսաների, ամենից ա-ռաջ դյուղացիության աշխատավոր մասսաների միջև :

Դաշինքի այդ ի՞նչ հատուկ ձև է, վո՞րն է դրա ե-յությունը : Այդ դաշինքն ուրիշ, վոչ-պրոլետարական դա-սակարգերի աշխատավոր մասսաների հետ՝ չի՞ հակասում արդյոք մի դասակարգի գերատուրայի գաղափարին առ-հասարակ :

Դա, դաշինքի այդ հատուկ ձևն, այն է, վոր այդ դաշինքի ղեկավար ուժը պրոլետարիատն է : Դա, դաշինքի այդ հա-տուկ ձևն, այն է, վոր պետությունը ղեկավարը, պրոլետա-րիատի գերատուրայի սխառնում ղեկավարը մի կուսակ-ցություն է, պրոլետարիատի կուսակցությունը, կոմու-նիստները կուսակցությունը, վորը ղեկավարությունը չի՞ բաժանում և չի կարող բաժանել ուրիշ կուսակցություն-ները հետ :

Ինչպես տեսնում էք, հակասությունն այստեղ միայն յերևութական է, թվացող :

«Պրոլետարիատի գերատուրան, — ասում է Լենինը, — դասակարգա-յին դաշինքի հատուկ ձև է 1, — դաշինք աշխատավորների ավանգարդ-պրոլետարիատի և աշխատավորների բաղմաթիվ վոչ-պրոլետարական խավերի (մանր-բուրժուազիա, մանր տնտեսավորուկներ, դյուղացիու-թյուն, ինտելիգենցիա և այլն) կամ նրանց մեծամասնության միջև, դաշինք կապիտալի դեմ, դաշինք, վորի նպատակն է՝ կապիտալի լիա-կատար տապալումը, բուրժուազիայի գերատուրության և նրա կողմից ձեռնարկվող ռեստավրացիայի վորձերի լիակատար ճնշումը, դաշինք, վորի նպատակն է սոցիալիզմի վերջնական ստեղծումն ու ամրապնդումը : Դա առանձին տեսակի դաշինք է, վոր կաղմավորվում է հատուկ պա-րագայում, այն է՝ կատարի քաղաքական պատերազմի պարագայում, դա սոցիալիզմի անդրվելի կողմնակիցների դաշինքն է նրա տատան-վող դաշնակիցների հետ, յերբման «չեղոքների» հետ (այն ժամանակ պայքարի համաձայնությունից այդ դաշինքը դառնում է չեղոքության համաձայնություն), դաշինք տնտեսապես, քաղաքականապես, սոցիա-լապես, հոգեպես վոչ-միամամ դասակարգերի միջև» 1 (տե՛ս հ. XXIV, էջ 311) :

Իր հրահանգչական ղեկուցումներից մեկում, բանավի-ձելով պրոլետարիատի գերատուրայի այս տեսակի հաս-կացությունը դեմ, ընկ. Կամենևին ասում է .

«Դիկտատուրան մի դասակարգի դաշինք չէ 1 մեկ ուրիշ դասակար-գի հետ» (տե՛ս «Истина» № 11, 1925 թ. հունվարի 14) :

Յես կարծում եմ, վոր ընկ. Կամենևին այստեղ նկատի ունի, ամենից առաջ, իմ՝ «Հոկտեմբերյան հեղափոխու-թյունը և ռուսական կոմունիստների տակտիկան» բրոշյու-րի մի տեղը, վորտեղ ասված է .

«Պրոլետարիատի գերատուրան սոսկական կառավարական վերնա-խավ չէ, վոր «վարպետներն» «ջուլված են» «փորձված ստրատեգի» հո-դատար ձեռքով ու «խելացիորեն հենվում են» բնակչության այս կամ այն խավերի վրա : Պրոլետարիատի գերատուրան պրոլետարիատի ու դյուղացիության աշխատավոր մասսաների դասակարգային դաշինքն է կապիտալի տապալման համար, սոցիալիզմի վերջնական հաղթության համար, պայմանով, վոր այդ դաշինքի ղեկավար ուժ հանդիսանում է պրոլետարիատը» :

Յես ամբողջովին պաշտպանում եմ պրոլետարիատի

1 Ընդգծումն իմն է : Ի. Ստ. :

դիվտատուրայի այս ձևակերպումը, վորովհետև կարծում եմ, վոր այն ամբողջապես ու լիովին համընկնում է Լե-նինի հենց նոր մեջ բերված ձևակերպմանը:

Յեա պնդում եմ, վոր ընկ. Կամենևիլի հայտարարու-թյունն այն մասին, թե՝ «դիվտատուրան մի դասակարգի դաշինք չէ մի ուրիշ դասակարգի հետ», վոր տրված է այդ-պիսի անվերապահ ձևով, ընդհանուր վոչինչ չունի պրոլե-տարիատի դիվտատուրայի լենինյան թեորիայի հետ:

Յեա պնդում եմ, վոր այդպես կարող են ասել միմիայն այն մարդիկ, վորոնք չեն հասկացել պրոլետարիատի ու գյուղացիության գոյման դադարի, նրանց դաշինքի դա-դարի իմաստը, այդ դաշինքում պրոլետարիատի հեգե-մոնիայի դադարի իմաստը:

Այդպես կարող են ասել միայն այն մարդիկ, վորոնք չեն հասկացել լենինյան թեորիան այն մասին, վոր

«Միայն համաձայնությունը գյուղացիության հետ¹ կարող է փրկել սոցիալիստական հեղափոխությունը Ռուսաստանում, քանի դեռ վրա չի հասել հեղափոխության ուրիշ յերկրներում» (տե՛ս հ. XXVI, էջ 238):

Այդպես կարող են ասել միայն այն մարդիկ, վորոնք չեն հասկացել Լենինի դրույթն այն մասին, վոր

«Դիվտատուրայի բարձրագույն սկզբունքն է՝ պահպանել պրոլե-տարիատի դաշինքը գյուղացիության հետ, վորպեսզի պրոլետարիատը կարողանա իր ձեռքում պահել դեկավար դերն ու պետական իշխանու-թյունը» (տե՛ս հ. XXVI, էջ 460):

Նշելով դիվտատուրայի կարևորագույն նպատակները մեկը, չահագործողներին ճնշելու նպատակը, Լենինն ա-սում է.

«Դիվտատուրայի դիտական հասկացողությունն այլ բան չի նշանա-կում, բայց յեթե վոչնչով չսահմանափակված, վոչ մի որևէով, բա-ցարձակապես վոչ մի կանոնով չնեղված, անմիջականորեն բռնության վրա հենվող իշխանություն»... «Դիվտատուրան նշանակում է՝ սա մի անգամ ընդմիջ ընդունեցե՛ք ի դիտություն, պարոնայք կաղետնե՛ր՝ ան-սահմանափակ, ուժի վրա, և վոչ թե որևէի վրա հենվող իշխանու-թյուն: Գաղափարական պատերազմի ժամանակ ամեն մի հաղթած իշ-

խանություն միայն դիվտատուրա կարող է լինել» (տե՛ս հ. XXV, էջ 441 և 436):

Բայց բռնություն, իհարկե, չի սպառնում պրոլետա-րիատի դիվտատուրան, թեպետ առանց բռնության դիվտա-տուրա չի լինում:

«Դիվտատուրան, — ասում է Լենինը, — նշանակում է վոչ միայն բռ-նություն, թեպետ այն անհնար է առանց բռնության, այն նշանակում է նաև աշխատանքի ավելի բարձր ձևի կազմակերպություն, քան նա-խորդ կազմակերպությունն էր» (տե՛ս հ. XXIV, էջ 305):

«Պրոլետարիատի դիվտատուրան... միայն բռնություն չէ շահագոր-ծողների նկատմամբ և նույնիսկ վոչ դիվտատուրային բռնություն: Այդ հեղափոխական բռնության տնտեսական հիմունքը, նրա կենսականու-թյան և հաջողության դրավականն այն է, վոր պրոլետարիատը ներ-կայացնում է կենսագործում է աշխատանքի հասարակական կազմակեր-պության ավելի բարձր տիպ՝ կապիտալիզմի հետ համեմատած: Այս է ելականը: Մրա մեջ է կոմունիզմի ուժի աղբյուրը և անխուսափելի լիակատար հաղթության դրավականը» (տե՛ս հ. XXIV, էջ 335—336):

«Նրա (այսինքն դիվտատուրայի: Ի. Ստ.) դիվալոր ելությունն աշ-խատավորների առաջավոր ջոկատի, նրա ավանդարդի, նրա միակ դե-կավար՝ պրոլետարիատի կազմակերպվածությունն ու կարգապահ լինելն է: Պրոլետարիատի նպատակն է սոցիալիզմ ստեղծել, վոչնչացնել հա-սարակության բաժանումը դասակարգերի, հասարակության բոլոր ան-դամներին դարձնել աշխատավորներ, իսկ մարդը մարդուն վո-րեվե կերպ շահագործելու հողը: Այս նպատակը մեկ անդամից դե-կավանացնել չի կարելի, դա պահանջում է կապիտալիզմից դե-կավանացնել անցնելու բավական յերկարատև ժամանակաշրջան, — այի սոցիալիզմ անցնելու բավական յերկարատև վերակազմակերպությունը թե՛ այն պատճառով, վոր արտադրության վերակազմակերպությունը թե՛ այն պատճառով, վոր կյանքի բոլոր բնագավառ-դավար բան է, թե՛ այն պատճառով, վոր կյանքի բոլոր բնագավառ-դեվար բան է, թե՛ այն պատճառով, վոր մանր-բուրժուական և բուրժուա-հան տնտեսության (хозяинство) սովորության հակադեմոկրատիկա-րող է հաղթահարել միայն յերկարատև, համառ պայքարում: Այդ պատճառով է, վոր Մարքսը խոսում է պրոլետարիատի դիվտատուրայի մի ամբողջ ժամանակաշրջանի՝ վորպես կապիտալիզմից սոցիալիզմին անցնելու ժամանակաշրջանի՝ մասին» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 314):

Մյուսն էն պրոլետարիատի դիվտատուրայի բնորոշ դժբերը:

Այստեղից՝ պրոլետարիատի դիվտատուրայի յերեք հիմ-նական կողմերը.

1) Պրոլետարիատի իշխանության ոգտագործումը՝ շա-

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

հաղորդողներին ճնշելու համար, յերկրի պաշտպանության համար, ուրիշ յերկրներէ պրոլետարներէ հետ կապերն ամբացնելու համար, հեղափոխութեան զարգացման ու հաղթութեան համար՝ բոլոր յերկրներում:

2) Պրոլետարիատի իշխանութեան ոգտադրածումը՝ աշխատավոր ու շահադրծվող մասսաներին բուրժուազիայից վերջնականապէս կտրելու համար, պրոլետարիատի դաշինքն այդ մասսաների հետ ամրապնդելու համար, այդ մասսաներին սոցիալիստական շինարարութեան դործի մեջ ներգրավելու համար, այդ մասսաներին պրոլետարիատի կողմից պետականորեն ղեկավարելու համար:

3) Պրոլետարիատի իշխանութեան ոգտադրածումը՝ սոցիալիզմի կազմակերպման համար, դասակարգերի վոչընչացման համար, առանց դասակարգերի հասարակութեան, առանց պետութեան հասարակութեան անցնելու համար:

Պրոլետարական դիկտատուրան այդ բոլոր յերեք կողմերի միացումն է: Այդ կողմերից վոչ մեկը չի կարող առաջ քաշվել վորպէս պրոլետարիատի դիկտատուրայի միակ բնորոշ հատկանիշ և, ընդհակառակը, բաւական է այդ հատկանիշներէց թեկուղ մեկի բացակայութիւնը, վորպէսզի պրոլետարիատի դիկտատուրան դադարի կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում դիկտատուրա լինելուց: Այս պատճառով այդ յերեք կողմերից վոչ մեկը չի կարող բացառվել՝ առանց պրոլետարիատի դիկտատուրայի հասկացողութիւնն ազաւաղելու վտանգի: Միայն այդ բոլոր յերեք կողմերը միասին առած մեզ տալիս են պրոլետարիատի դիկտատուրայի լրիւ ու ամբողջացած հասկացողութիւնը:

Պրոլետարիատի դիկտատուրան ունի իր ժամանակաշրջանները, իր հատուկ ձևերը, աշխատանքի բազմադան մեթոդները: Գաղաքացիական պատերազմի ժամանակաշրջանում առանձնապէս աչքի յե դարկում դիկտատուրայի բռնի կողմը: Բայց դրանից բնաւ չի հետևում, վոր քաղաքացիական պատերազմի ժամանակաշրջանում վոչ մի շինարարական աշխատանք տեղի չի ունենում: Առանց շինարարական աշխատանքի քաղաքացիական պատերազմ մղել անհնարին

է: Սոցիալիզմի շինարարութեան ժամանակաշրջանում, ընդհակառակը, առանձնապէս աչքի յե դարկում դիկտատուրայի խաղաղ, կազմակերպչական, կուլտուրական աշխատանքը, հեղափոխական որինականութիւնը և այլն: Բայց դրանից դարձյալ բնաւ չի հետևում, վոր դիկտատուրայի բռնի կողմը շինարարութեան ժամանակաշրջանում մեջտեղից վերացել է կամ կարող է վերանալ: Ճնշման որդանները՝ բանակը և մյուս կազմակերպութիւնները՝ անհրաժեշտ են հիմա, շինարարութեան մոմենտում նույնպէս, ինչպէս քաղաքացիական պատերազմի ժամանակաշրջանում: Առանց այդ որդանների առկայութեան անհնար է դիկտատուրայի վորևէ չափով ապահովված շինարարական աշխատանքը: Հարկաւ վոր չէ մոռնալ, վոր հեղափոխութիւնը հաղթել է առայժմ ընդամենը միայն մի յերկրում: Հարկավոր չէ մոռնալ, վոր քանի դեռ կա կապիտալիստական շրջապատումը, կլինի նաև ինտերվենցիայի վտանգը՝ այդ վտանգից թղիկող բոլոր հետևանքներով:

Կ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱՅԻ ՍԻՍՏԵՄՈՒՄ

Վերը յես խոսեցի պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին, նրա պատմական անխուսափելիութեան տեսակետից, նրա դասակարգային բովանդակութեան տեսակետից, նրա պետական բնույթի տեսակետից, վերջապէս նրա կործանիչ և ստեղծադրծական խնդիրների տեսակետից, վորոնք իրադրծվում են մի ամբողջ պատմական ժամանակաշրջանի ընթացքում, վորը կոչվում է անցման ժամանակաշրջան կապիտալիզմից դեպի սոցիալիզմ:

Հիմա մենք պետք է խոսենք պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին՝ նրա կառուցվածքի տեսակետից, նրա «մեխանիզմի» տեսակետից, այն «չարժափոխելի» (приводов) «լծակներին» և «ուղղութիւնն տվող ուժին» դերի ու նշանակութեան տեսակետից, վորոնց միադումարը կազմում է «պրոլետարիատի դիկտատուրայի սիստեմը» (լենին) և

վորոնց ոգնությամբ իրականացվում է պրոլետարիատի դեկտատուրայի ամենորոշ աշխատանքը:

Այդ ի՞նչ «չարժափոկներ» կամ «լծակներ» են պրոլետարիատի դեկտատուրայի սխտեմում: Այդ ի՞նչ «ուղղություն տվող ուժ» է: Դրանք ինչի՞ համար են հարկավոր յեղել:

Լծակները կամ շարժափոկները—դրանք պրոլետարիատի հենց այն մասնաթաղան վաղմակերպություններն են, առանց վորոնց ոգնության անհնարին է դեկտատուրայի իրականացումը:

Ուղղություն տվող ուժը—պրոլետարիատի առաջավոր ջոկատն է այդ, նրա ավանդարդն է այդ, վորը պրոլետարիատի դեկտատուրայի հիմնական ղեկավար ուժն է:

Այդ շարժափոկները, լծակները և ուղղություն տվող ուժն անհրաժեշտ են պրոլետարիատին այն պատճառով, վոր հաղթության համար մղած պայքարում առանց դրանց նա կլինեի անդեն բանակի դրության մեջ՝ կազմակերպված և զինված կապիտալի հանդեպ: Այդ կազմակերպությունները պրոլետարիատին անհրաժեշտ են այն պատճառով, վոր պրոլետարիատն առանց դրանց անխուսափելի պարտություն կկրեր բուրժուազիայի տապալման համար մղած իր պայքարում, իր իշխանության ամրացման համար մղած իր պայքարում, սոցիալիզմի կառուցման համար մղած իր պայքարում: Այդ կազմակերպությունների սխտեմատիկ ոգնությունը և ավանդարդի ուղղություն տվող ուժն անհրաժեշտ են այն պատճառով, վոր առանց այդ պայմանների անհնարին է պրոլետարիատի փոքրիշատե տեսական ու հաստատուն դեկտատուրան:

Այդ ի՞նչ կազմակերպություններ են:

Դրանք, նախ, բանվորների արհմիություններն են՝ իրենց ճյուղավորումներով կենտրոնում և տեղերում՝ իբրև մի ամբողջ շարք արտադրական, կուլտուրական, դաստիարակչական ու այլ կազմակերպություններ: Նրանք միավորում են բոլոր պրոֆեսիաների բանվորներին: Դա կուսակցական կազմակերպությունն է: Արհմիությունները կարելի չէ անվանել մեղ մոտ տիրապետող բանվոր դասակարգին գլխավոր ընդդրվող կազմակերպություն: Նրանք կոմունիզմի

դպրոց են հանդիսանում: Նրանք իրենց միջից դատում են լավագույն մարդկանց՝ կառավարման բոլոր ճյուղերում ղեկավար աշխատանք վատարելու համար: Նրանք իրականացնում են առաջավորների ու հետամնացների կապը բանվոր դասակարգի կազմի մեջ: Նրանք բանվորական մասսաներին միացնում են բանվոր դասակարգի ավանդարդի հետ:

Յերկրորդ՝ դրանք խորհուրդներն են՝ իրենց բազմաթիվ ճյուղավորումներով կենտրոնում ու տեղերում՝ իբրև վարչական, տնտեսական, ռազմական, կուլտուրական ու այլ պետական կազմակերպություններ, պլյուս աշխատավորների ինքնապաշտպան մասնաթաղան միավորումների անթիվ բազմությունը,—միավորումներ, վորոնք շրջապատում են այդ կազմակերպությունները և դրանց միացնում են բնակչության հետ: Խորհուրդները քաղաքի ու դյուղի բոլոր աշխատավորների մասնաթաղան կազմակերպություններն են: Դա կուսակցական կազմակերպությունն է: Խորհուրդները պրոլետարիատի դեկտատուրայի ուղղակի արտահայտությունն են: Խորհուրդների միջոցով են անցնում դեկտատուրայի ամրապնդման ու սոցիալիզմի կառուցման բոլոր ու ամեն տեսակի ձեռնարկումները: Խորհուրդների միջոցով է կենսագործվում դյուղացիության պետական ղեկավարությունը պրոլետարիատի կողմից: Խորհուրդներն աշխատավորներին միլիոնավոր մասսաներին միացնում են պրոլետարիատի ավանդարդի հետ:

Յերրորդ, դա բոլոր տեսակների կոապերացիան է իր բոլոր ճյուղավորումներով: Դա աշխատավորների մասնաթաղան կազմակերպությունն է, մի վոչ-կուսակցական կազմակերպություն, վորը միավորում է նրանց, ամենից առաջ, վորպես սպառողների, ինչպես նաև, ժամանակի ընթացքում, վորպես արտադրողների ել (դյուղատնտեսական կոոպերացիա): Նա հատուկ նշանակություն է ձեռք բերում պրոլետարիատի դեկտատուրան ամրանալուց հետո, լայն չինարարության ժամանակաշրջանում: Նա հեշտացնում է պրոլետարիատի ավանդարդի կապը դյուղացիության մասսաների հետ և վերջիններին սոցիալիստական շինարարու-

թյան հունի մեջ ներգրավելու հնարավորություն և ստեղծում:

Չորրորդ, դա յերիտասարդության միությունն է: Դա բանվորական ու գյուղացիական յերիտասարդության մաս-սայական կազմակերպությունն է, վոչ-կուսակցական, բայց կուսակցությանը հարող կազմակերպություն: Նրա խնդիրն է՝ ողնել կուսակցությանը յերիտասարդ սերունդը սոցիալ-լիզմի վոգով դաստիարակելու գործում: Նա յերիտասարդ ռեզերվներ է տալիս պրոլետարիատի միացած բոլոր մաս-սայական կազմակերպություններին՝ կառավարման բոլոր ճյուղերի համար: Յերիտասարդության միությունն առան-ձին նշանակություն ձեռք բերեց պրոլետարիատի դիկտա-տուրան ամրապնդելու հետո, պրոլետարիատի լայն կուլ-տուրական ու դաստիարակչական աշխատանքի ժամանակա-շրջանում:

Դա, վերջապես, պրոլետարիատի կուսակցությունն է, նրա ավանդադրը: Կուսակցության ուժն այն է, վոր նա իր մեջ է առնում պրոլետարիատի բոլոր լավագույն մարդ-կանց՝ նրա բոլոր մասսայական կազմակերպություններից: Նրա դերն այն է, վոր միավորի պրոլետարիատի առանց բացառության բոլոր մասսայական կազմակերպությունների աշխատանքը և ուղղի նրանց գործողությունները դեպի մի նպատակ, դեպի պրոլետարիատի ազատագրման նպատակը: Իսկ միավորել և ուղղել նրանց մի նպատակի դժով՝ բա-ցարձակապես անհրաժեշտ է, վորովհետև առանց դրան անհնարին է պրոլետարիատի պայքարի միասնականությունը, վորովհետև առանց դրան անհնարին է պրոլետարիական մասսաներին ղեկավարելը՝ իշխանության համար նրանց մղած պայքարում, սոցիալիզմի կառուցման համար նրանց մղած պայքարում: Բայց պրոլետարիատի ավանդադրը՝ նրա կուսակցությունն է միայն, վոր ընդունակ է միավորե-լու և ուղղություն տալու պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպությունների աշխատանքին: Միայն պրոլետա-րիատի կուսակցությունը, միայն կոմունիստների կուսակ-ցությունն է ընդունակ կատարելու պրոլետարիատի դիկ-տատուրայի սխտեմում հիմնական ղեկավարի աղ-դերը:

Ինչո՞ւ:

Շնամ՝ այն պատճառով, վոր կուսակցությունը հավաքականն է բանվոր դասակարգի լավագույն տարրերի, վորոնք ուղղակի կապեր ու-նեն պրոլետարիատի անկուսակցական կազմակերպությունների հետ և շատ հաճախ ղեկավարում են նրանց. յերկրորդ՝ այն պատճառով, վոր կուսակցությունը, վորպես բանվոր դասակարգի լավագույն մարդկանց հավաքական, լավագույն դպրոցն է՝ բանվոր դասակարգի այնպիսի լիդերներ պատրաստելու համար, վորոնք ընդունակ են ղեկավարելու իրենց դասակարգի կազմակերպության բոլոր ձևերը. յերրորդ՝ այն պատճառով, վոր կուսակցությունը, վորպես բանվոր դասակարգի լի-դերների լավագույն դպրոց, իր փորձով ու հեղինակությամբ միակ կազմակերպությունն է, վորն ընդունակ է կենտրոնացնելու պրոլետա-րիատի պայքարի ղեկավարությունը և, այդպիսով, բանվոր դասակարգի բոլոր ու ամեն տեսակի անկուսակցական կազմակերպությունները վեր-ածելու կուսակցությունը դասակարգի հետ միացնող սպասարկու որ-գանների ու շարժահղորդ փոկերի» (տե՛ս «Լենինիզմի հիմունքների մասին»):

Կուսակցությունը հիմնական ղեկավար ուժն է պրոլե-տարիատի դիկտատուրայի սխտեմում:

«Կուսակցությունը պրոլետարիատի դասակարգային միավորման բարձրագույն ձևն է» (Լենին):

Այսպիսով՝ արհմիությունները, վորպես պրոլետարիա-տի մասսայական կազմակերպություն, վորը կուսակցությա-նը կապում է դասակարգի հետ, ամենից առաջ արտադրա-կան գծով. խորհուրդները, վորպես աշխատավորների մաս-սայական կազմակերպություն, վորը կուսակցությանը կա-պում է այս վերջինների հետ, ամենից առաջ պետական գծով. կոապերացիան, վորպես գլխավորապես գյուղացիու-թյան մասսայական կազմակերպություն, վորը կուսակցու-թյանը կապում է գյուղացիական մասսաների հետ, ամենից առաջ տնտեսական գծով, գյուղացիությունը սոցիալիստա-կան շինարարության մեջ ներգրավելու գծով. յերիտասար-դության միությունը, վորպես բանվորական ու գյուղա-ցիական յերիտասարդության մասսայական կազմակերպու-թյուն, վորը կոչված է հեշտացնելու պրոլետարիատի ա-վանդադրի համար նոր սերնդի սոցիալիստական դաստիա-րակությունը և յերիտասարդ ռեզերվների պատրաստումը. և, վերջապես, կուսակցությունը, վորպես հիմնական ուղ-

դուլթյուն տվող ուժ պրոլետարիատի ղեկավարության սխա-
տեմում, վրոք կոչված է ղեկավարելու այդ բոլոր մասնա-
յական կազմակերպություններին, — այս է, ընդհանուր առ-
մամբ, ղեկավարության «մեխանիզմը» սլատկերը, «պրոլե-
տարիատի ղեկավարության սխառեմը» սլատկերը:

Առանց կուսակցության՝ վորպես հիմնական ղեկավար
ուժի՝ անհնարին է պրոլետարիատի վորքելչատե տեական ու
հաստատուն ղեկավարության:

Այսպիսով, Լենինի խոսքերով ասած, «ստացվում է ընդ-
հանրապես ու ամբողջությամբ առած, ձևականորեն վոչ-
կոմունիստական, ձկուն ու համեմատաբար լայն, խիստ
հզոր պրոլետարական ապարատ, վորի միջոցով կուսակցու-
թյունը սերտորեն կապված է դասակարգի ու մասսայի հետ,
և վորի միջոցով, կուսակցության ղեկավարությամբ, կեն-
սադրծվում է դասակարգի դիկտատուրան» (տե՛ս հատոր
XXV, էջ 193):

Այս, իհարկե, չի նշանակում, թե կուսակցությունը
կարող է կամ պետք է վոխարինի արհմիություններին,
խորհուրդներին ու մյուս մասնաբաժան կազմակերպու-
թյուններին: Կուսակցությունը կենսադրծում է պրոլետարիա-
տի ղեկավարության: Բայց նա այդ ղեկավարության կենսադր-
ծում է վոչ թե անմիջականորեն, այլ արհմիությունների
ոգնությամբ, խորհուրդներին ու նրանց ճշգրտվորումների
միջոցով: Առանց այդ «չարժափոկերի» քիչ թե շատ հաս-
տատուն ղեկավարության անհնարին կլիներ:

«Ձի կարելի, — ասում է Լենինը, — ղեկավարության իրականացնել ա-
ռանց միջանի «չարժափոկերի», վորոնք ձգված պետք է լինեն ավան-
դարդից դեպի առավել դասակարգի մասան, նրանից՝ դեպի աշխա-
տավորների մասան»... «Կուսակցությունն, այսպես ասած, իր մեջ է
առնում պրոլետարիատի ավանդարդը, և այդ ավանդարդն է իրականաց-
նում պրոլետարիատի ղեկավարության: Յեվ չունենալով այնպիսի հիմք,
ինչպես են արհմիությունները, չի կարելի իրականացնել ղեկավարության,
չի կարելի կատարել պետական ֆունկցիաները: Իսկ դրանք իրականաց-
նել հարկ է լինում դարձյալ ինչ-վոր նոր տիպի մի շարք հատուկ հիմ-
նարկների միջոցով¹, այն է, խորհուրդային ապարատի միջոցով» (տե՛ս
հ. XXVI, էջ 65 և 64):

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

Կուսակցության ղեկավար դերի բարձրագույն արտա-
հայտություն, որինպիսի, մեզ մոտ, խորհուրդային Միություն
մեջ, պրոլետարիատի ղեկավարության յերկրում, հարկավոր
է ընդունել այն փաստը, վոր մեզ մոտ վոչ մի կարևոր քա-
ղաքական կամ կազմակերպական հարց մեր խորհուրդային ու
ուրիշ մասնաբաժան կազմակերպությունների կողմից չի
լուծվում առանց կուսակցության ղեկավար ցուցումների:
Այս իմաստով կարելի կլիներ ասել, վոր պրոլետարիատի
ղեկավարության, ըստ էյուր-յան, նրա ավանդարդի «ղեկավա-
րության» է, նրա կուսակցության՝ վորպես պրոլետարիատի
հիմնական ղեկավար ուժի՝ «ղեկավարության»: Ահա թե այդ
առթիվ ինչ էր ասում Լենինը Կոմինտերնի II կոնգրեսում.

«Տեններն ասում է, վոր ինքը պրոլետարիատի ղեկավարության սլաշ-
պան է, բայց պրոլետարիատի ղեկավարության սլատկերանում է վոչ բո-
լորովին այնպես, ինչպես մենք սլատկերացնում այն: Նա ասում է,
լորովին ենք պրոլետարիատի ղեկավարության անելով, ըստ էյուր-յան 1 հաս-
վոր մենք, պրոլետարիատի ղեկավարության անելով, ըստ էյուր-յան 1 հաս-
վոր մենք ենք նրա կազմակերպված ու ղեկավար փոքրամասնության ղեկ-
ավարության: Յեվ իսկպես, կապիտալիզմի դարաշրջանում, յերբ բան-
վորական մասանները յենթարկվում են անընդհատ շահագործման և չեն
կարողանում զարգացնել իրենց մարդկային ընդունակությունները, բան-
վորական քաղաքական կուսակցությունները համար ամենաընդուն
այն է, վոր նրանք կարող են ընդգրկել իրենց դասակարգի փոքրամաս-
նության միայն: Քաղաքական կուսակցությունը կարող է միավորել
դասակարգի փոքրամասնությունը միայն, այնպես, ինչպես վոր իր
դասակարգի բանվորներն ամեն մի կապիտալիստական հասարակության մեջ
կազմում են բոլոր բանվորների փոքրամասնությունը միայն: Այդ պատ-
կազմում ենք ստիպված ենք ընդունել, վոր միայն այդ ղեկավար փոք-
նամասնությունը կարող է ղեկավարել լայն բանվորական մասաններին
և նրանց իր հետևից տանել: Յեվ յեթե ընկ. Տեններն ասում է, վոր
ինքը կուսակցության թնամի յե, բայց միևնույն ժամանակ կողմնակից
է այն բանի, վոր ամենից լավ կազմակերպված և ամենից ավելի հե-
ղափոխական բանվորներին փոքրամասնությունը ճանապարհ ցույց տա
ամբողջ պրոլետարիատին, ապա յես ասում եմ, վոր մեր միջև իրակա-
նում տարբերություն չկա» (տե՛ս հ. XXV, էջ 347):

Ասկայն նշանակում է այս, արդյոք, վոր պրոլետա-
րիատի ղեկավարության ու կուսակցության ղեկավար դերի
(կուսակցության «ղեկավարության») միջև կարելի յե հա-

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

վասարության նշան դնել, վոր առաջինը կարելի յէ նույնացնել յերկրորդի հետ, վոր առաջինը կարելի յէ փոխարինել յերկրորդով: Իհարկե, չի նշանակում: Իհարկե, չի կարելի: Ա՛յ, որինակ, ընկ. Սորինն ասում է, թե «պրոլետարիատի դիկտատուրան մեր կուսակցության դիկտատուրան է» (տե՛ս «Учение Ленина о партии» — «Լենինի ուսմունքը կուսակցության մասին», էջ 95): Այս դրույթն, ինչպես տեսնում եք, «կուսակցության դիկտատուրան» նույնացնում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ: Կարելի՞ յէ արդյոք ճիշտ համարել այս նույնացումը, միակով լենինիզմի հողի վրա: Վո՛չ, չի կարելի: Յե՛վ ահա թե ինչու:

Առաջին: Կոմինտերնի II կոնգրեսում Լենինը արտասանած ճառից վերը բերված ցիտատում Լենինը կուսակցության ղեկավար դերը բնավ չի նույնացնում պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ: Նա խոսում է միայն այն մասին, վոր «դիտակից փոքրամասնությունը միայն (այսինքն կուսակցությունը: Ի Ստ.) կարող է ղեկավարել լայն բանվորական մասսաներին և նրանց իր հետեից տանել», վոր հենց այդ իմաստով «պրոլետարիատի դիկտատուրա ասելով մենք հասկանում ենք, ըստ ելության¹, նրա կազմակերպված ու դիտակից փոքրամասնության դիկտատուրան»: Ասել՝ «ըստ ելության» դեռ չի նշանակում ասել՝ «ամբողջովին»: Մենք հաճախ ենք ասում, վոր աղդային հարցը, ըստ ելության, դյուղաղյուղական հարց է: Յե՛վ այդ միանգամայն ճիշտ է: Բայց այդ դեռ չի նշանակում, վոր աղդային հարցն սպառվում է դյուղաղյուղական հարցով, վոր դյուղաղյուղական հարցը հավասար է աղդային հարցին իր ծավալով, վոր դյուղաղյուղական հարցը նույնական է աղդային հարցի հետ: Հարկավոր չէ ապացուցել, վոր աղդային հարցն իր ծավալով դյուղաղյուղական հարցից ավելի լայն է ու ավելի հարուստ: Նույնը պետք է ասել, նմանորինակ անալոգիայով, կուսակցության ղեկավար դերի ու պրոլետարիատի դիկտատուրայի մասին: Յեթե կուսակցությունը պրոլետարիատի դիկ-

տատուրա չէ անցկացնում, և այս իմաստով պրոլետարիատի դիկտատուրան, ըստ ելության, նրա կուսակցության «դիկտատուրան է», ասա այդ դեռ չի նշանակում, թե «կուսակցության դիկտատուրան» (ղեկավար դերը) նույնական է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, թե առաջինը հավասար է յերկրորդին իր ծավալով: Հարկավոր չէ ապացուցել, վոր պրոլետարիատի դիկտատուրան ծավալով ավելի լայն ու ավելի հարուստ է կուսակցության ղեկավար դերից: Կուսակցությունը պրոլետարիատի դիկտատուրա չէ անցկացնում, բայց նա պրոլետարիատի դիկտատուրա չէ անցկացնում, և վոչ թե վորեւէ այլ դիկտատուրա: Ո՞վ կուսակցության ղեկավար դերը նույնացնում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, նա պրոլետարիատի դիկտատուրան նենգամոխում է կուսակցության «դիկտատուրայով»:

Յերկրորդ: Պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպությունների վոչ մի կարեւոր վճիռ չի ընդունվում առանց կուսակցության ղեկավար ցուցումների: Այս միանգամայն ճիշտ է: Բայց արդյո՞ք այս նշանակում է, վոր պրոլետարիատի դիկտատուրան սպառվում է կուսակցության ղեկավար ցուցումներով: Արդյո՞ք այս նշանակում է, վոր կուսակցության ղեկավար ցուցումները, այդ պատճառով, կասակցության ղեկավար ցուցումները, այդ պատճառով, դիկտատուրայի հետ: Իհարկե, չի նշանակում: Պրոլետարիատի դիկտատուրան բաղկացած է կուսակցության ղեկավար ցուցումներից, պլյուս այդ ցուցումների կիրառումը պրոլետարիատի մասսայական կազմակերպությունների կողմից, պլյուս նրանց կենսագործումը կյանքում՝ բնակչության կողմից: Այստեղ մենք գործ ունենք, ինչպես տեսնում եք, մի ամբողջ շարք անցումների ու միջակա աստիճանների հետ, վորոնք կազմում են պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամենեւին վոչ-անկարեւոր մոմենտը: Կուսակցության ղեկավար ցուցումների և դրանք կյանքում կենսագործելու միջև ընկած են, հետեւիւր, ղեկավարվողների կամքն ու գործողությունները, վարար, ղեկավարվողների կամքն ու գործողությունները, այդպիսի ցուցումները պաշտպանելու նրա պատրաստակամությունը (կամ չցանկանալը), այդպիսի ցուցումները կիրառելու նրա հրմ-

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

տությունը (կամ անհմտությունը), նրա հմտությունը (կամ անհմտությունը)՝ կիրառելու դրանք հենց այնպես, ինչպես իրադրությունն է պահանջում այդ: Հազիվ թե հարկ կա ապացուցելու, Վոր դեկամարությունն իր վրա վերցրած կուսակցությունը չի կարող հաշվի չառնել դեկամարոզներին կամքը, կացությունը, գիտակցության մակարդակը, չի կարող հաշվից դուրս գցել իր դասակարգի կամքը, կացությունն ու գիտակցության մակարդակը: Ուստի, ով կուսակցության ղեկավար դերը նույնացնում է պրոլետարիատի ղեկավարության հետ, նա դասակարգի կամքն ու գործողությունները նենգափոխում է կուսակցության ցուցումներով:

Յերրորդ: «Պրոլետարիատի ղեկավարության,— ասում է Լենինը,— հաղթած և քաղաքական իշխանությունն իր ձեռքը վերցրած պրոլետարիատի դասակարգային կռիվն է» (տե՛ս հ. XXIV, եջ 311): Ինչո՞վ կարող է արտահայտվել դասակարգային այդ կռիվը: Նա կարող է արտահայտվել պրոլետարիատի մի շարք զինված յեղույթներով՝ ընդդեմ տապալված բուրժուազիայի արտեղծների (ВЫЖЗКИ) կամ ոտարերկրյա բուրժուազիայի ինտերվենցիայի: Նա կարող է արտահայտվել քաղաքացիական պատերազմով, յեթե պրոլետարիատի իշխանությունը դեռ ամրացած չէ: Նա կարող է արտահայտվել պրոլետարիատի լայն կազմակերպչական ու շինարարական աշխատանքով, դործի մեջ ներգրավելով լայն մասսաներին, յերբ իշխանությունն արդեն ամրացած է: Բոլոր այս դեպքերում գործող անձը պրոլետարիատն է, Վորպես դասակարգ: Ձի պատահել, Վոր կուսակցությունը, միմիայն կուսակցությունը, կազմակերպի բոլոր այդ յեղույթները բացառապես իր սեփական ուժերով, առանց դասակարգի աջակցության: Սովորաբար նա միայն դեկամարում է այդ յեղույթները և դեկամարում է այն չափով, ինչ չափով իր կողմում ունի դասակարգի աջակցությունը: Վորովհետև կուսակցությունը չի կարող ծածկել (ПОКРЫТЬ), չի կարող փոխարինել դասակարգին: Վորովհետև կուսակցությունը, չնայած իր ամբողջ կարևոր, ղեկավար դերին, այնուամենայնիվ, մնում է Վորպես դասակարգի մասը: Ուստի նա, ով կուսակցության

ղեկավար դերը նույնացնում է պրոլետարիատի ղեկավարության հետ, նա դասակարգը նենգափոխում է կուսակցությամբ:

Զորրորդ: Կուսակցությունն իրականացնում է պրոլետարիատի ղեկավարության: «Կուսակցությունը—դա պրոլետարիատի անմիջականորեն կառավարող ավանգարդն է, դա ղեկավարն է» (Լենին): Այս իմաստով է կուսակցությունը վերցնում իշխանությունը, կուսակցությունը կառավարում յերկիրը: Բայց այդ դեռ չի նշանակում, թե կուսակցությունն իրականացնում է պրոլետարիատի ղեկավարության՝ պետական իշխանությունը դանց առնելով, առանց պետական իշխանության, թե կուսակցությունը կառավարում է յերկիրը՝ խորհուրդները դանց առնելով, Վոչ խորհուրդներին միջոցով: Այդ դեռ չի նշանակում, թե կուսակցությունը կարելի չէ նույնացնել խորհուրդներին հետ, պետական իշխանության հետ: Կուսակցությունն իշխանության միջոցն է: Բայց նա պետական իշխանություն չէ և չի կարող նույնացվել պետական իշխանութան հետ: «Վորպես կառավարող կուսակցություն,— ասում է Լենինը,— մենք չենք կարող կուսակցական «վերնախավերի» հետ չմիաձուլել խորհրդային «վերնախավերը», նրանք մեղ մոտ միաձուլված են և այդպես ել կլինեն» (տե՛ս հ. XXVI, եջ 208): Այս միանգամայն ճիշտ է: Բայց սրանով Լենինը բնավ չի ուզում ասել, թե մեր խորհրդային հաստատություններն ամբողջությամբ առած, որինակ՝ մեր բանակը, մեր տրանսպորտը, մեր տնտեսական հիմնարկները և այլն՝ մեր կուսակցության հիմնարկներն են, թե կուսակցությունը կարող է փոխարինել խորհուրդներին ու նրանց ճյուղավորումներին, թե կուսակցությունը կարելի չէ նույնացնել պետական իշխանության հետ: Լենինը բաղմիցս ասել է, Վոր «խորհուրդներին սխտեմը—պրոլետարիատի ղեկավարության է», Վոր «խորհրդային իշխանությունը—պրոլետարիատի ղեկավարության է» (տե՛ս հ. XXIV, եջ 14 և 15), բայց նա յերեք չի ասել, թե կուսակցությունը պետական իշխանություն է, թե խորհուրդները և կուսակցությունը միևնույնն են: Կուսակցությունը, Վոր ունի միջանի հա-

բյուր հազար անգամ, ղեկավարում ե միջանի միլիոն կուսակցական ու անկուսակցական մարդ ընդգրկող խորհուրդներին ու նրանց ճյուղավորութուններին կենտրոնում ու տեղերում, բայց նա ինքը չի կարող և չպետք է փոխարինի նրանց: Ահա թե ինչու Լենինն ասում է, վոր «դիկտատուրան խորհուրդներում կազմակերպված պրոլետարիատն է իրականացնում, վորին ղեկավարում է բոլշևիկների կոմունիստական կուսակցութունը», — վոր «կուսակցության ամբողջ աշխատանքը խորհուրդների միջոցով¹ է անցնում, վորոնք միավորում են աշխատավոր մասսաներին՝ առանց պրոֆեսիաների խտրության» (տե՛ս հ. XXV, էջ 193, 194), վոր դիկտատուրան «հարկ է լինում իրականացնելու... խորհրդային ապարատի միջոցով¹» (տե՛ս հ. XXVI, էջ 64): Ուստի, ով կուսակցության ղեկավար դերը նույնացնում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, նա խորհուրդները, պետական իշխանությունը նենգափոխում է կուսակցությամբ:

Հինգերորդ: Պրոլետարիատի դիկտատուրայի հասկացողությունը պետական հասկացողություն է: Պրոլետարիատի դիկտատուրան պարտավորապես ներառում է բռնության հասկացողությունը: Առանց բռնության դիկտատուրա չի լինում, յեթե դիկտատուրան հասկանանք այդ բռնի ճշգրիտ իմաստով: Լենինը պրոլետարիատի դիկտատուրան բնորոշում է վորպես «անմիջականորեն բռնության վրա հենվող իշխանություն» (տե՛ս հ. XIX, էջ 315): Ուստի խոսել կուսակցության դիկտատուրայի մասին պրոլետարների դասակարգի նկատմամբ և այդ դիկտատուրան նույնացնել պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ՝ նշանակում է խոսել այն մասին, վոր կուսակցությունն իր դասակարգի նկատմամբ պետք է լինի վո՛չ միայն ղեկավար, վո՛չ միայն առաջնորդ ու ուսուցիչ, այլև մի տեսակ պետական իշխանություն, վորը բռնություն է կիրառում՝ նրա նկատմամբ: Այդ պատճառով, ով «կուսակցության դիկտատուրան» նույնացնում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, նա լուրջապես յեղնում է այն

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Սո.:

բանից, վոր կուսակցության հեղինակությունը կարելի չէ կառուցել բռնության վրա, — մի բան, վոր արտուրդ է և վորը միանգամայն անհամատեղելի չէ լենինիզմի հետ: Կուսակցության հեղինակությունը պահպանվում է բանվոր դասակարգի վստահությամբ: Իսկ բանվոր դասակարգի վստահությունը ձևով է բերվում վո՛չ բռնությամբ, — բռնությունը միայն սպանում է այն, — այլ կուսակցության ճիշտ թեորիայով, կուսակցության ճիշտ քաղաքականությամբ, կուսակցության նվիրվածությամբ բանվոր դասակարգին, նրա կապով բանվոր դասակարգի մասսաների հետ, նրա պատրաստակամությամբ, նրա հմտությամբ՝ համագելու մասսաներին, վոր իր լողունդները ճիշտ են:

Իսկ այս ամենից ի՞նչ է հետևում:

Իսկ սրանից հետևում այն, վոր

1) կուսակցության դիկտատուրա բառը Լենինը դործ է ածում վո՛չ թե այդ բռնի ճշգրիտ իմաստով («բռնության վրա հենվող իշխանություն»), այլ փոխաբերական իմաստով, ղեկավարության իմաստով:

2) ով կուսակցության ղեկավարությունը նույնացնում է պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, նա խեղաթյուրում է Լենինին, սխալ կերպով կուսակցությանը վերագրելով բռնության ֆունկցիաներ ամբողջ բանվոր դասակարգի նկատմամբ:

3) ով կուսակցությանը վերագրում է նրան վո՛չ-հատուկ բռնության ֆունկցիաներ բանվոր դասակարգի նկատմամբ, նա խախտում է ավանդարդի ու դասակարգի, կուսակցության ու պրոլետարիատի ճիշտ փոխհարաբերությունների տարրական պահանջները:

Այսպիսով, մենք ընդհուպ մոտեցանք կուսակցության ու դասակարգի, բանվոր դասակարգի մեջ յեղած կուսակցականներին ու անկուսակցականների փոխհարաբերությունների հարցին:

Լենինն այդ փոխհարաբերությունները բնորոշում է վորպես «լիսվստախություն¹ բանվոր դասակարգի ավան-

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Սո.:

գարդի ու բանվորական մասսայի միջև» (տե՛ս հ. XXVI, էջ 235) :

Ի՞նչ է նշանակում այս :

Այս նշանակում է, նախ՝ վոր կուսակցությունը պետք է զգայուն կերպով ունենալ մասսաների ձայնին, վոր նա պետք է ուշադիր վերաբերվի մասսաների հեղափոխական բնագրին, վոր նա պետք է ուսումնասիրի մասսաների պայքարի պրակտիկան, դրանով ստուգելով իր քաղաքականության ճշտությունը, վոր նա պետք է, «հետևաբար, վո՛չ միայն սովորեցնի, այլև սովորի մասսաներից :

Յերկրորդ՝ այս նշանակում է, վոր կուսակցությունը պետք է որըստորե նվաճի պրոլետարական մասսաների վրաստահությունը, վոր նա պետք է իր քաղաքականությամբ և իր աշխատանքով կոմիտի իր համար մասսաների աջակցությունը, վոր նա պետք է վո՛չ թե հրամայի, այլ համոզի նախ և առաջ, մասսաների համար հիշտացնելով կուսակցության քաղաքականության ճշտությունը սեփական փորձով ճանաչելը, վոր նա պետք է, հետևաբար, լինի իր դասակարգի ղեկավարը, առաջնորդը, ուսուցիչը :

Այս պայմանների խախտումը նշանակում է ավանդարտի ու դասակարգի ճիշտ փոխհարաբերություններ խախտում, «փոխատահություն» խորխում, թե՛ դասակարգային, թե՛ կուսակցական կարգապահության խորտակում :

«Անշուշտ, —ասում է Լենինը,—դրեթե ամեն վոք այժմ արդեն տեսնում է, վոր բոլշևիկներն իշխանության գլուխ մնալ չեյին կարող վո՛չ թե 2½ տարի, այլ նույնիսկ 2½ ամիս, յեթե՛ չլինեք մեր կուսակցության մեջ հաստատված խտադույն, խեղաթյուրյալ կարգապահությունը, յեթե՛ չլինեք բանվոր դասակարգի ամբողջ մասսայի ամենալիակալառ ու անմեղք աջակցությունը նրան 1, այսինքն աջակցությունն այն ամենի, ինչ վոր բանվոր դասակարգի մեջ խորհող, աղնիվ, անձնագոհ, աղքեցիկ է, ինչ վոր ընդունակ է իր հետեից տանելու կամ հրապուրելու հետամնաց խախտին» (տե՛ս հ. XXV, էջ 173) :

«Պրոլետարիատի ղեկատուության, —ասում է այնուհետև Լենինը,— համառ պայքար է, արշուճոտ ու անարյուն, բռնի ու խաղաղ, ռազմական ու անտեսական, մանկավարժական ու արժիւնիտարատրական, պայքար հին հասարակության ուժերի ու տրադիցիաների դեմ : Միլիոնավորների ու տասնյակ-միլիոնավորների սովորության ուժն ա՛մենտոսկալի ուժն է : Առանց պայքարում կոմիսիա և յերկաթե կու-

1 Ընդգծումն իմն է : Ի. Ստ. :

սակցության, առանց այնպիսի կուսակցության, վորը վայելիս լինի այն ամենի վստահությունը, ինչ ազնիվ է ավյալ դասակարգում 1, առանց այնպիսի կուսակցության, վորը կարող է հետևել մասսայի արամադրությանը և աղքեկ նրա վրա, —հաջողությամբ մղել այդպիսի պայքարն անհնարին է» (տե՛ս հ. XXV, էջ 191) :

Բայց կուսակցությունն ի՞նչպես է ձեռք բերում դասակարգի այդ վստահությունն ու աջակցությունը : Ի՞նչպես է կադավորվում պրոլետարիատի ղեկատուության համար անհրաժեշտ յերկաթե կարգապահությունը, ի՞նչ հողի վրաս յե նա աճում :

Ահա թե ինչ է ասում դրա մասին Լենինը .

«Ինչո՞վ է պահպանվում պրոլետարիատի հեղափոխական կուսակցության կարգապահությունը, ինչո՞վ է նա ստուգվում, ինչո՞վ է ամրապնդվում : Նախ և առաջ՝ պրոլետարական ավանդարդի ղեկակցականությամբ և նրա նվիրվածությամբ հեղափոխությանը, նրա տոկոսությանը, անձնագոհությամբ, հերոսությամբ : Յերկրորդ՝ աշխատավորների ամենալայն մասսայի 1, առաջին հերթին պրոլետարական, բայց նաև վոչ-պրոլետարական աշխատավոր մասսայի հետ կապվելու, մոտիկանալու, վորոչ չափով, յեթե կուղեք, ձուլվելու նրա վարպետությանը : Յերկրորդ՝ այդ ավանդարդի կողմից իրադրծվող քաղաքական ղեկավարության ճշտությունը, նրա քաղաքական ստրատեգիայի ու տակտիկայի ճշտությունը, պայմանով, վոր ամենալայն մասսաները անփախյալ փորձով համոզվեն այդ ճշտությունը : Առանց այս պայմանների՝ անխաղճելի յե կարգապահությունը հեղափոխական մի կուսակցության մեջ, վորն իսկապես ընդունակ է առաջավոր դասակարգի կուսակցություն լինելու, —դասակարգի, վորը պետք է տալալի բուրժուազիային և փոխակերպի ամբողջ հասարակությունը : Առանց այս պայմանների՝ կարգապահությունն ստեղծելու փորձերն անխուսափելիորեն դառնում են դատարկ բան, ֆրադ, կոտորուք : Իսկ այս պայմաններն էլ, մյուս կողմից, չեն կարող մեկին ծաղել : Նրանք մշակվում են միայն յերկարատև աշխատանքով, ծանր փորձով : Նրանց մշակվում հեղափոխական ղեկավարալի աշխատանքով, ծանր փորձով : Ինչպե՛ս, վորը, իր հերթին, դոգմա է հեղափոխական ճիշտ թեորիայով միայն, վորը, իր հերթին, դոգմա է հեղափոխական կադավորվում և իսկապես մասսայական ու իսկապես հեղափոխական շարժման պրակտիկայի հետ սերտորեն կապակցվելով միայն» (տե՛ս հ. XXV, էջ 174) :

Յեւ պար .

«Կապիտալիզմին հաղթելու հաջողության համար պահանջվում է ճիշտ հարաբերակցություն ղեկավար, կոմունիստական կուսակցության, հեղափոխական դասակարգ՝ պրոլետարիատի և մասսայի, այսինքն՝ աշխատավորների ու շահագործվողների ամբողջ դոմարի միջև : Միայն կոմունիստական կուսակցությունը, յեթե նա իսկապես հանդիսանում

1 Ընդգծումն իմն է : Ի. Ստ. :

ե հեղափոխական դասակարգի ամենազարգը, յեթե նա ներառում է այդ դասակարգի բոլոր լավագույն ներկայացուցիչներին, յեթե նա բաղկացած է միանգամայն դիտակից ու նվիրված կոմունիստներից, վորոնք լուծավորված և կոփված են հեղափոխական համառ պայքարի փորձով, յեթե այդ կուսակցությունը կարողացել է իրեն անխնդիր են կապել իր դասակարգի ամբողջ կյանքի հետ, և այդ դասակարգի միջոցով եւ շահագործողների ամբողջ մասսայի հետ, և այդ դասակարգին ու այդ մասսային լիակատար վստահություն մերշնչել 1, — միայն այդպիսի կուսակցությունն է ընդունակ ղեկավարելու պրոլետարիատին ամենամոտ- ղոք, վճռական, վերջին պայքարում ընդդեմ կապիտալիզմի բոլոր ու- ժերի: Մյուս կողմից, միայն այդպիսի կուսակցության ղեկավարու- թյամբ և պրոլետարիատն ընդունակ ծավալելու իր հեղափոխական դրոհի ամբողջ հզորությունը՝ վոչնչի վերածելով կապիտալիզմի փչացած բան- վորական արխատկրատիայի վոչ մեծ ինքնաճանաչության, հին տրեղ- յունիստական ու կոռուպտիվ առաջնորդների և այլոց անխուսափելի ապատիան ու մասամբ դիմադրությունը, — ընդունակ ծավալելու իր ամ- բողջ ուժը, վորն անսահմանորեն ավելի յե, քան նրա բաժինը բնակչու- թյան մեջ՝ կապիտալիստական հասարակության բուն իսկ տնտեսական կառուցվածքի շնորհիվ» (տե՛ս հ. XXV, էջ 315):

Այս ցիտատներից հետևում է, վոր

1) կուսակցության հեղինակությունն ու պրոլետարիա- տի դիկտատուրայի համար անհրաժեշտ յերկաթե կարգա- պահությունը բանվոր դասակարգի մեջ կառուցվում են վո՛չ թե ահի կամ կուսակցության «անսահմանափակ» ի- բախվածքների վրա, այլ բանվոր դասակարգի կողմից ղեպի կուսակցությունը տածած վստահության վրա, բանվոր դա- սակարգի կողմից կուսակցությանը ցույց տրվող աջակցու- թյան վրա.

2) բանվոր դասակարգի վստահությունը ղեպի կու- սակցությունը մեկնն չի ձեռք բերվում և վոչ եւ բանվոր դասակարգի նկատմամբ բռնություն դործ դնելու միջոցով, այլ կուսակցության յերկարատե աշխատանքով մասսաների մեջ, կուսակցության ճիշտ քաղաքականությամբ, կուսակ- ցության շնորհքով՝ մասսաներին նրանց սեփական փորձով իր քաղաքականության ճշտությանը համոզելու, կուսակ- ցության շնորհքով՝ իր համար բանվոր դասակարգի ա- ջակցությունն ապահովելու, իր հետևից բանվոր դասա- կարգի մասսաներին տանելու.

1 Ընդգծումն իմն է: ի. Ստ.:

3) առանց կուսակցության ճիշտ քաղաքականության, վոր պետք է ամրապնդված լինի մասսաների պայքարի փոր- ձով, և առանց բանվոր դասակարգի վստահության՝ կու- սակցության իսկական ղեկավարությունն չի լինում և չի կարող լինել.

4) կուսակցությունն ու նրա ղեկավարությունը, յեթե կուսակցությունը վայելում է դասակարգի վստահությունը և յեթե այդ ղեկավարությունն իսկական ղեկավարությունն է հանդիսանում, չեն կարող հակադրվել պրոլետարիատի դիկտատուրային, վորովհետև առանց բանվոր դասակար- գի վստահությունը վայելող կուսակցության ղեկավարու- թյան (կուսակցության «դիկտատուրայի») անհնարին է պրոլետարիատի փոքրիշատե հաստատուն դիկտատուրա:

Կուսակցության հեղինակությունը և յերկաթե կար- գապահությունն առանց այս պայմանների կամ դատարկ ֆրազ է, կամ սնապարծություն ու ավանտյուրա:

Պրոլետարիատի դիկտատուրան չի կարելի հակադրել կուսակցության ղեկավարությանը («դիկտատուրային»): Ձի կարելի, վորովհետև կուսակցության ղեկավարությունը գլխավորն է պրոլետարիատի դիկտատուրայի մեջ, յեթե նկատի ունենանք փոքրիշատե հաստատուն ու լիակատար դիկտատուրա, և վոչ թե այնպիսին, ինչպիսին եր, որի- նակ, Փարիզի կոմունան, վորը լիակատար ու հաստատուն դիկտատուրա չեր ներկայացնում: Ձի կարելի, վորովհետև պրոլետարիատի դիկտատուրան ու կուսակցության ղեկա- վարությունը գտնվում են, ալսպես ասած՝ աշխատանքի միևնույն դժի վրա, գործում են միևնույն ուղղությամբ:

«Հենց հարցի դրամը միայն, — ասում է Լենինը, — կուսակցության դիկտատուրա, քե՞ դասակարգի դիկտատուրա, առաջնորդների դիկտա- տուրա (կուսակցություն), քե՞ մասսաների դիկտատուրա (կուսակցու- թյուն)»՝ վկայում է մտքի ամենամանրակալելի և անելանելի չիփոռ- թյան մասին... Բայց ինչ հայտնի յե, վոր մասսաները բաժանվում են դասակարգերի... վոր դասակարգերին սովորաբար և մեծ մասամբ ղե- կավարում են՝ գոնե ժամանակակից քաղաքակիրթ յերկրներում՝ քաղա- քական կուսակցությունները, վոր քաղաքական կուսակցություններին, վորպես ընդհանուր կանոն, կառավարում են առաջնորդ կոչվող ամենից ավելի հեղինակավոր, ազդեցիկ, փորձված, ամենապատասխանատու պաշտոնների համար ընտրվող անձերի փոքրիշատե կայուն խմբերը...

Բանը հասցնել... Ը ը դ և ա ն ք ա պ ե ս մասսաների դիկտատուրան առաջնորդների դիկտատուրային հակադրելուն—այդ ծրագրաչափ անհեթեթություն և հիմարություն է» (տե՛ս հ. XXV, էջ 188 և 189):

Այս միանգամայն ճիշտ է: Բայց այս ճիշտ դրույթը յեղնում է այն նախադրյալից, վոր առկա յեն ճիշտ փոխհարաբերություններ ավանդարդի ու բանվորական մասսաների միջև, կուսակցության ու դասակարգի միջև: Նա յեղնում է այն յենթադրությունից, վոր փոխհարաբերություններն ավանդարդի ու դասակարգի միջև մնում են, այսպես ասած՝ նորմալ, մնում են «փոխադասություն» սահմաններում:

Լավ, բայց ի՞նչպես վարվենք, յեթե ճիշտ փոխհարաբերություններն ավանդարդի ու դասակարգի միջև, յեթե «փոխադասություն» հարաբերությունները կուսակցության ու դասակարգի միջև խախտված են: Ի՞նչպես վարվենք, յեթե կուսակցությունն ինքն սկսում է այս կամ այն կերպ իրեն հակադրել դասակարգին, խախտելով դասակարգի հետ ունեցած ճիշտ փոխհարաբերությունները հիմունքները, խախտելով «փոխադասություն» հիմունքները: Հնարավոր են արդյոք առհասարակ այդպիսի դեպքեր: Այո՛: Հնարավոր են: Դրանք հնարավոր են,

1) յեթե կուսակցությունն սկսում է մասսաների մեջ իր հեղինակությունը կառուցել վո՛չ թե իր աշխատանքի և մասսաների վստահության վրա, այլ իր «անսահմանափակ» իրավունքների վրա.

2) յեթե կուսակցության քաղաքականությունն ակունհայտորեն ճիշտ չէ, իսկ նա չի ցանկանում վերանայել և ուղղել իր սխալը.

3) յեթե քաղաքականությունն ընդհանուր առմամբ ճիշտ է, բայց մասսաները դեռևս պատրաստ չեն յուրացնելու այն, իսկ կուսակցությունը չի ցանկանում կամ չի կարողանում սպասել, վորպեսզի մասսաներին հնարավորություն տա սեփական փորձով համոզվելու կուսակցության քաղաքականության ճշտությանը:

Մեր կուսակցության պատմությունը տալիս է այդպիսի դեպքերի մի ամբողջ շարք: Տարբեր խմբավորումներն

ու Ֆրակցիաները մեր կուսակցություն մեջ ընկնում և ցրվի՛ եյին դալիս այն սրատեսությամբ, վոր նրանք խախտում էյին այդ յերեք պայմաններից վորեն մեկը, իսկ յերբեմն ել բոլոր այդ պայմանները՝ միասին առած:

Բայց սրանից հետևում է, վոր պրոլետարիատի դիկտատուրայի հալիս՝ ումը կուսակցության «դիկտատուրային» (դեկավարությունը) ճիշտ չի կարող ճանաչվել լուկ այն դեպքում,

1) յեթե բանվոր դասակարգի նկատմամբ կուսակցության դիկտատուրա ասելով հասկանանք վո՛չ թե դիկտատուրա այս բառի բուն իմաստով («բռնության վրա հենվող իշխանություն»), այլ կուսակցության դեկավարություն, վորը բացառում է բռնությունն ամբողջ դասակարգի վերաբերմամբ, նրա մեծամասնության վերաբերմամբ, ինչպես վոր հենց Լենինն ել հասկանում է այդ.

2) յեթե կուսակցությունն ունի դասակարգի իսկական դեկավարը լինելու տվյալներ, այսինքն՝ յեթե կուսակցության քաղաքականությունը ճիշտ է, յեթե այդ քաղաքականությունը համապատասխանում է դասակարգի շահերին.

3) յեթե դասակարգը, յեթե դասակարգի մեծամասնությունն ընդունում է այդ քաղաքականությունը, յուրացնում է այն, կուսակցության աշխատանքի շնորհիվ համոզվում է այդ քաղաքականության ճշտությանը, վստահում է կուսակցությանը և անդամ է նրան:

Այս պայմանները խախտումն անխուսափելիորեն առաջ է բերում կոնֆլիկտ կուսակցության ու դասակարգի միջև, պառակտում նրանց միջև, նրանց հակադրումը միմյանց:

Կարելի՞ յե արդյոք կուսակցության դեկավարությունն ուժով վաթաթել դասակարգի վրին: Վո՛չ, չի կարելի: Համենայն դեպս՝ այդպիսի դեկավարությունը չի կարող փորձառիչատես տեսական լինել: Կուսակցությունը, յեթե նա կամենում է մնալ պրոլետարիատի կուսակցություն, պետք է լմանա, վոր ինքն ամենից առաջ և գլխավորապես բանվոր դասակարգի ղեկավարն է, առաջնորդը, ուսուցիչը: Մենք չենք կարող մոռանալ Լենինի այն խոսքերը, վոր նա ասել

ե սրա մասին «Պետութիւնն և հեղափոխութիւնն» բրո-
շյուրով:

«Քանի որական կուսակցութիւնն դաստիարակելով՝ մարքսիզմը դաս-
տիարակում է պրոլետարիատի ավանդարդը, վորն ընդունակ է վերցնելու
իշխանութիւնը և ամբողջ ժողովուրդը տանելու դեպի սոցիալիզմ, ուղ-
ղութիւնն տալու և կազմակերպելու նոր հասարակակարգը, լինելու բո-
լոր աշխատավորների ու շահագործողների ռուսելիչը, ղեկավարը, ա-
ռաջնորդը¹ իր հասարակական կյանքն առանց բուրժուազիայի և բուր-
ժուազիայի դեմ կռուցելու դործում» (տե՛ս հ. XXVI, էջ 388):

Կարելի՞ր յե արդյոք ընդունել, վոր կուսակցութիւնը
դասակարգի իսկական ղեկավարն է, յեթե նրա քաղաքա-
կանութիւնը սխալ է, յեթե նրա քաղաքականութիւնն ընդ-
հարկում է դասակարգի շահերի հետ: Իհարկէ, չի կարելի:
Այդպիսի դեպքերում կուսակցութիւնը, յեթե նա ցանկա-
նում է մնալ ղեկավար, պետք է վերանայի իր քաղաքակա-
նութիւնը, պետք է ուղղի իր քաղաքականութիւնը, պետք
է ընդունի իր սխալը և ուղղի այն: Այս դրույթի հաստատ-
ման համար կարելի յեր վկայակոչել թեկուզ այնպիսի մի
փաստ մեր կուսակցութեան պատմութիւնից, ինչպես պա-
րենմասնատրման վերացման ժամանակաշրջանն է, յերբ
բանվորական ու գյուղացիական մասսաներն ակնհայտորեն
դժգոհ յեղան մեր քաղաքականութիւնից, և յերբ կուսակ-
ցութիւնը դիմեց, բացահայտ ու արդիւմ կերպով դիմեց,
այդ քաղաքականութեան վերանայմանը: Ահա թե այն ժա-
մանակ ինչ եր առում էինքն ինքն համադրումարում՝ պարեն-
մասնատրումը վերացնելու և նոր տնտեսական քաղաքակա-
նութիւն մտցնելու հարցի առթիւ:

«Մենք չպետք է ջանանք վորեւե բան թաղցնել, այլ պետք է ասենք
ուղղակի, վոր գյուղացիութիւնը դժգոհ է մեր և իր միջև հաստատված
հարաբերութիւնների ձևից, վոր նա փոխարարբերութիւնների այդ ձևը
չի ուզում և այսուհետե այդպես գոյութիւն չի ունենալու: Այս անվի-
ճելի յե: Նրա այս կամքն արտահայտվել է վորոշակի: Դա աշխատավոր
քանակութեան հսկայական մասսաների կամքն է: Մենք այդ պետք է
հաշվի առնենք, և մենք բավականաչափ զգաստ քաղաքագետներ ենք,
վորպէսզի ուղղակի ասենք. յեկե՛ք վերանայե՛ք մեր քաղաքականութիւն-
ըր գյուղացիութեամբ վերաբերմամբ»¹ (տե՛ս հ. XXVI, էջ 238):

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

Կարելի՞ր յե արդյոք ընդունել, վոր մասսաների վճռո-
ղական յեղութիւնների կազմակերպման նախաձեռնութիւնն ու
ղեկավարութիւնը կուսակցութիւնն իր վրա պետք է վեր-
ցնի սոսկ այն հիման վրա, վոր նրա քաղաքականութիւնն
ընդհանուր առմամբ ճիշտ է, յեթե այդ քաղաքականու-
թիւնը դեռևս դասակարգի վստահութիւնն ու աջակցու-
թիւնը չի վայելում, ասենք թե՛ վերջինիս քաղաքական հե-
տամնացութեան պատճառով, յեթե կուսակցութիւնը դեռևս
չի հաջողվիլ համոզելու դասակարգին, վոր իր քաղաքակա-
նութիւնը ճիշտ է, ասենք թե՛ այն պատճառով, վոր անց-
քերը դեռ չեն հասունացել: Վոչ, չի կարելի: Այսպիսի
դեպքերում կուսակցութիւնը, յեթե նա ցանկանում է իս-
կական ղեկավար լինել, պետք է կարողանա սպասել, պետք
է համոզի մասսաներին, վոր իր քաղաքականութիւնը ճիշտ
է, պետք է ողնի մասսաներին, վոր իրենց սեփական փոր-
ձով համոզվին այդ քաղաքականութեան ճշտութեանը:

«Յեթե հեղափոխական կուսակցութիւնը, — ասում է Լենինը, — մեծա-
մասնութիւն չունի հեղափոխական դասակարգների առաջավոր շրկատե-
րում և յեբկրում, ապա խոսք չի կարող լինել ապստամբութեան մա-
սին» (տե՛ս հ. XXI, էջ 282):

«Առանց բանվոր դասակարգի մեծամասնութեան հայացքների փոփո-
խութեան՝ հեղափոխութիւնն անհնարին է, իսկ այդ փոփոխութիւնն
ստեղծվում է մասսաների քաղաքական փորձով» (տե՛ս հ. XXV,
էջ 223):

«Պրոլետարական ավանդարդը դադարապես նվաճված է: Այս
գլխավորն է: Առանց դրան չի կարելի անել նույնիսկ առաջին քայլը
դեպի հաղթութիւն: Բայց դրանից մինչև հաղթութիւնը դեռևս բա-
վական հեռու յե: Միայն ավանդարդով հաղթել չի լինի: Վճառան
մարտի նետել միմիայն ավանդարդը, յերբ դեռ ամբողջ դասակարգը,
դեռ լայն մասսաները չեն դրավել ավանդարդին կամ ուղղակի աջակցե-
լու, կամ, դռնե, նրա նկատմամբ բարյացակամ չեղդութիւն պահպա-
նելու դիրք է նրա հակառակորդին աջակցելու լիակատար անընդունա-
կութեան դիրքը — վո՛չ միայն հիմարութիւն կլինեք, այլև հանցագործու-
թիւն: Իսկ վորպէսզի իսկապես ամբողջ դասակարգը, վորպէսզի կապի-
տալի կողմից ճնշվածների ու աշխատավորների իսկապես լայն մասսա-
ները հասնեն այդպիսի դիրքի, դրա համար միայն պրոպագանդան, մի-
այն ագիտացիան քիչ է: Դրա համար հարկավոր է այդ մասսաների սե-
փական քաղաքական փորձը» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 229):

Հայտնի յե, վոր մեր կուսակցութիւնը հենց այդպիսի

եւ վարվում եր Լենինի արդիւյան թելոններից մինչեւ 1917 թվի հոկտեմբերյան ապստամբութիւնը հասնող ժամանակաշրջանի ընթացքում: Յեւ հենց այն պատճառով, Վոր նա դործում եր Լենինի այդ ցուցումներով, նա ապրստամբութիւնը չահեց:

Սրանք են հիմնականում ամանդարդի ու դասակարգի ճիշտ փոխհարաբերութիւնների պայմանները:

Ի՞նչ ե նշանակում դեկավարել, յեթե կուսակցութեան քաղաքականութիւնը ճիշտ ե, իսկ ճիշտ հարաբերութիւններն ամանդարդի ու դասակարգի միջև չեն խախտվում:

Ղեկավարել այդպիսի պայմաններում—նշանակում ե կարողանալ համոզել մասսաներին կուսակցութեան քաղաքականութեան ճշտութեանը, առաջադրել ու անցկացնել այնպիսի լողուններ, վորոնք մասսաներին մոտեցնում են կուսակցութեան դիրքերին ե նրանց համար հեշտացնում են կուսակցութեան քաղաքականութեան ճշտութիւնը իրենց սեփական փորձով ճանաչելը, նշանակում ե մասսաներին բարձրացնել մինչև կուսակցութեան դիտակցութեան մակարդակը ե, այդպիսով, ապահովել մասսաների աջակցութիւնը, նրանց պատրաստակամութիւնը վճռական պայքարի համար:

Այս պատճառով համոզելու մեթոդը կուսակցութեան կողմից դասակարգին ղեկավարելու հիմնական մեթոդն ե:

«Յեթե մենք,—ասում ե Լենինը,—այս պահին Ռուսաստանում, յերկու ե կես տարի Ռուսաստանի ու Անտանտի բուրժուազիայի դեմ տարած չտեսնված հաղթութիւններից հետո, արհմիութիւնների մեջ ընդունվելու համար պայման դնելինք «դիկտատուրայի ճանաչումը», մենք հիմարութեան արած կլինելինք, կփչացնելինք մասսաների վրա ունեցած մեր ազդեցութիւնը, կոգնելինք մենչևիկներին: Վորովհետև կոմունիստները ամբողջ խնդիրն ե՝ կարողանալ համոզել հետամուտներին: Կարողանալ աշխատել նրանց շրջանում ե վոչ թե նրանցից պատվարվել (отгораживаться) հնարովի յերեխայական—«ձախ» լողուններով» (տե՛ս Կ. XXV, էջ 189):

Այս չի նշանակում, իհարկե, թե կուսակցութիւնը պետք ե համոզի բոլոր բանվորներին, մինչև վերջին մարդը, թե միայն դրանից հետո կարելի յե դիմել դործողութիւնների, թե միայն դրանից հետո կարելի յե դործողութիւններ:

Թիւններ սկսել: Ամենեւին: Այդ նշանակում ե լոկ այն, Վոր նախքան վճռողական քաղաքական դործողութիւնների դիմելը կուսակցութիւնը յերկարատեւ հեղափոխական աշխատանքի միջոցով պետք ե ապահովի իրեն համար բանվորական մասսաների մեծամասնութեան աջակցութիւնը, դոնե դասակարգի մեծամասնութեան բարենպաստ չեղողութիւնը: Հակառակ դեպքում լենինյան դրույթն այն մասին, Վոր բանվոր դասակարգի մեծամասնութիւնը կուսակցութեան կողմը նվաճելը հաղթական հեղափոխութեան անհրաժեշտ պայմանն ե,—դրկված կլինել վորեւե իմաստից:

Լալ, բայց ի՞նչպե՞ս վարվենք փոքրամասնութեան հետ, յեթե նա չի կամենում, յեթե նա համաձայն չե հոժարակամ յենթարկվելու մեծամասնութեան կամքին: Կարո՞ղ ե արդէր կուսակցութիւնը, պե՞տք ե արդէր կուսակցութիւնը՝ իր կողմն ունենալով մեծամասնութեան վստահութիւնը՝ հարկադրի փոքրամասնութեանը, Վոր ո՞ր յենթարկվի մեծամասնութեան կամքին: Այո՛, կարող ե ե պետք ե հարկադրի: Ղեկավարութիւնն ապահովվում ե մասսաներին համոզելու մեթոդով, վորպես մասսաների վրա կուսակցութեան ներդրածելու հիմնական մեթոդ: Բայց այս սակցութեան ներդրածելու հարկադրանքը, յե՛ւ Վո՛չ թե բացառում, այլ յենթադրում ե հարկադրանքը, յեթե այդ հարկադրանքի բաղան բանվոր դասակարգի մեծամասնութեան վստահութիւնն ու աջակցութիւնն ե կուսակցութեան նկատմամբ, յեթե դա դործադրվում ե փոքրամասնութեան նկատմամբ այն բանից հետո, յերբ կարողացել են մեծամասնութեանը համոզել: Արժեք վերհիշել մեր կուսակցութեան մեջ այդ առթիւ յեղած վեճերը, վորոնք յերկարատեւ արհմիութենական դիսկուսիայի ժամանակատեղի ունեցան արհմիութենական դիսկուսիայի ժամանակաշրջանում: Վո՞րն եր այն ժամանակ ոսկրիցիայի սխալը, Յեկտրանի՞ սխալը: Այն չե՞ր արդէր, վոր ոսկրիցիայի այն ժամանակ հարկադրանքը հնարավոր եր համարում: Վո՛չ, այդ չեր: Ոսկրիցիայի սխալն այդ ժամանակ այն եր, Վոր նա՝ իլիճակի չլինելով համոզելու մեծամասնութեանը, թե իր դիրքն ուղիղ ե, կորցնելով մեծամասնութեան վստահութիւնը:

1 Центральныи комитет союза транспортников—Տրանսպորտի աշխատողների միութեան կենտրոնական կոմիտե: Հայ. հրատ. խմբ.:

թյունը, այնուամենայնիվ, սկսեց հարկադրանք դործադրել, սկսեց պնդել մեծամասնության վստահությամբ ոժտված մարդկանց «թափ տալու» վրա:

Ահա թե ինչ եր ասում այդ ժամանակ լենինը կուսակցության X համադրումարում արհեստակցական միությունների մասին արտասանած իր ճառում:

«Բանվոր դասակարգի ավանդարդի ու բանվորական մասսայի միջև փոխհարաբերություն, փոխվստահություն հաստատելու համար հարկավոր եր, յեթե Ֆեկտրանը սխալ եր դործել... հարկավոր եր այն ուղղել: Բայց յերբ այդ սխալն սկսում են պաշտպանել, ապա քաղաքական վտանգի աղբյուր ե դառնում այդ: Ֆեկտե չանելինք դեմոկրատիայի իմաստով առավելագույն հնարավորն այն տրամադրություններն, վոր այստեղ արտահայտում ե կուտուղովը, մենք կհանդեսինք քաղաքական կրախի: Ամենից առաջ մենք պետք ե համոզենք և ապա հարկադրենք: Մենք պետք ե ինչպես ել վոր լինի մայի համոզենք և ապա հարկադրենք: Մենք չկարողացանք համոզել լայն մասսաներին ու խախտեցինք ավանդարդի ճիշտ հարաբերակցությունը մասսաների հետ» (տե՛ս հ. XXVI, էջ 235):

Նույն այդ բանն և ասում լենինն իր «Արհմիությունների մասին» բրոշյուրում.

«Մենք այն ժամանակ եյինք ճիշտ և հաջող կիրառում հարկադրանքը, յերբ կարողանում եյինք նախ համոզման բաղա ստեղծել նրա համար» (տե՛ս նույն տեղը, էջ 74):

Յեւ այս միանգամայն ճիշտ ե: Վորովհետեւ առանց այդ պայմանների հնարավոր չե վոչ մի ղեկավարություն: Վորովհետեւ միայն այդ կերպ կարելի յե ասահանել դործողությունների միասնականությունը կուսակցության մեջ, յեթե խոսքը վերաբերում ե կուսակցությանը, դասակարգի դործողությունների միասնականությունը, յեթե խոսքը վերաբերում ե դասակարգին՝ իր ամբողջությամբ առած: Առանց դրան բանվոր դասակարգի շարքերում կլինի սառած, տարբերակություն, քայքայում:

Սրանք են ընդհանուր առմամբ կուսակցության ճիշտ ղեկավարության հիմունքները:

Ղեկավարության ամեն մի ալլ ըմբռնում սինդիկալիզմ

1 Ընդգծումն իմն ե: Ի. Ստ.:

և, անարխիզմ ե, բյուրոկրատիզմ ե, այն ամենն ե, ինչ կուղեք,—միայն թե վոչ բոլշևիզմ, միայն թե վոչ լենինիզմ:

Պրոլետարիատի ղեկատուության չի կարելի հակադրել կուսակցության ղեկավարությունը («ղեկատուության») , յեթե առկա յեն ճիշտ փոխհարաբերություններ կուսակցության ու բանվոր դասակարգի միջև, ավանդարդի ու բանվորական մասսաների միջև: Բայց սրանից հետևում ե, վոր առավել ևս չի կարելի նույնացնել կուսակցությունը բանվոր դասակարգի հետ, կուսակցության ղեկավարությունը («ղեկատուության») բանվոր դասակարգի ղեկատուության հետ: Այն հիման վրա, վոր կուսակցության «ղեկատուության» չի կարելի հակադրել պրոլետարիատի ղեկատուության, ընկ. Սորինը յեկել ե այն սխալ յեղրակացություն, թե «պրոլետարիատի ղեկատուության մեր կուսակցության ղեկատուության ե»: Բայց լենինը միայն այսպիսի հակադրության անթույլատրելիության մասին չի խոսում: Դրա հետ մեկտեղ նա խոսում ե «մասսաների ղեկատուության առաջնորդների ղեկատուության» հակադրելու անթույլատրելիության մասին: Արդյոք չե՞ք հաճի այս հիման վրա առաջնորդների ղեկատուության նույնացնել պրոլետարիատի ղեկատուության հետ: Այս ուղիով ընթանալով՝ մենք պետք ե ասեյինք, վոր «պրոլետարիատի ղեկատուության մեր առաջնորդների ղեկատուության ե»: Իսկ չե՞ք վոր, իսկապես ասած, կուսակցության «ղեկատուության» պրոլետարիատի ղեկատուության հետ նույնացնելու քաղաքականությունը... հենց դեպի այդ հիմարությունն ե տանում:

Ի՞նչ դրություն մեջ ե այս տեսակետից դործն ընկ. Ջի-նովյեվի մոտ:

Ընկ. Ջինովյեվն, ըստ եյություն, կանգնած ե կուսակցության «ղեկատուության» պրոլետարիատի ղեկատուության հետ նույնացնելու հենց նույն տեսակետի վրա, ինչպես նաև ընկ. Սորինը, սակայն այն տարբերությամբ, վոր ընկ. Սորինն ավելի շխտակ ու ավելի սարդ ե արտահայտվում, իսկ ընկ. Ջինովյեվը «ստույգում ե»: Բավական ե վերցնել ընկ. Ջինովյեվի «Լենինիզմ» գրքից թեկուղ հետևյալ տեղը, վորպեսզի համոզվենք դրանում

«Ի՞նչ է,—ասում է ընկ. Զինովյեվը,—ԽՍՀ Միության մեջ դոյու-
թյուն ունեցող հասարակարգը՝ նրա դասակարգային բովանդակու-
թյան տեսակետից: Դա—պրոլետարիատի դիկտատուրա յե: Վո՞րն է
իշխանության անմիջական ղսպանակը ԽՍՀՄ մեջ: Ո՞ր է իրականաց-
նում բանվոր դասակարգի իշխանությունը: Կոմունիստական կուսակ-
ցությունը: Այս խմատով մեզ մոտ 1 կուսակցությամբ դիկտատուրա յե:
Ի՞նչ իրավական ձև ունի իշխանությունը ԽՍՀՄ մեջ: Վո՞րն է Հոկ-
տեմբերյան հեղափոխության ստեղծած պետական կարգի նոր տիպը:
Դա խորհրդային սիստեմն է: Մեկը բնավ չի հակասում մյուսին»
(տե՛ս «Ленинизм», էջ 370—371):

Վոր մեկը մյուսին չի հակասում, այդ, իհարկե, ճիշտ
է, յեթե ամբողջ բանվոր դասակարգի նկատմամբ կուսակ-
ցության դիկտատուրա ասելով հասկանանք կուսակցության
ղեկավարությունը: Բայց ի՞նչպես կարելի յե այս հիման
վրա համասարուության նշան դնել պրոլետարիատի դիկտա-
տուրայի ու կուսակցության «դիկտատուրայի» միջև, խոր-
հրդային սիստեմի ու կուսակցության «դիկտատուրայի»
միջև: Լենինը խորհուրդների սիստեմը նույնացնում էր
պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ, և նա իրավացի յեր,
վորովհետև խորհուրդները, մեր խորհուրդները, աշխատա-
վոր մասսաներին պրոլետարիատի շուրջը համախմբելու
կադմակերպություն են, յերբ ղեկավարությունը գտնվում
է կուսակցության ձեռքին: Բայց յե՞րբ, վո՞րտեղ, իր վո՞ր
աշխատության մեջ է Լենինը համասարուության նշան դրել
կուսակցության «դիկտատուրայի» ու պրոլետարիատի դիկ-
տատուրայի միջև, կուսակցության «դիկտատուրայի» ու
խորհուրդների սիստեմի միջև, ինչպես այդ այժմ ընկ. Զի-
նովյեվն է անում: Պրոլետարիատի դիկտատուրային չի
հակասում վո՞չ միայն կուսակցության ղեկավարությունը
(«դիկտատուրան»), այլև առաջնորդների ղեկավարությունը
(«դիկտատուրան»): Արդյո՞ք չե՞ք հաճի, այս հիման վրա,
հռչակել, վոր մեր յերկիրը պրոլետարիատի դիկտատուրա-
յի յերկիր է, այսինքն կուսակցության դիկտատուրայի յեր-
կիր, այսինքն առաջնորդների դիկտատուրայի յերկիր: Իսկ
չե՞ վոր հենց դեպի այս հիմարությունն է տանում կու-
սակցության «դիկտատուրան» պրոլետարիատի դիկտատու-

1 Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

բայի հետ նույնացնելու «սկզբունքը», վոր դադարադողի ու
անհամարձակ անց է կացնում ընկ. Զինովյեվը:

Լենինի բազմաթիվ աշխատություններում ինձ հաջող-
վել է նշել միայն հինգ դեպք, վորտեղ Լենինը հարևան-
յիսերն չոչափում է կուսակցության դիկտատուրայի հարցը:

Առաջին դեպքը—դա ես—երեքի ու մենշևիկների հետ
ունեցած բանավեճն է, վորտեղ նա ասում է.

«Յերբ մեզ հանդիմանում են մեկ կուսակցության դիկտատուրայի
համար և առաջարկում են, ինչպես դուք լսել եք, միասնական օրցիա-
լիստակած ճակատ, մենք ասում ենք. «Այո՛, մե՛կ կուսակցության
դիկտատուրա: Մենք սրա վրա յենք կանգնած և այդ հողից հեռանալ
չենք կարող, վորովհետև այդ այն կուսակցությունն է, վորը տասնա-
մյակների ընթացքում ամբողջ ֆարբիկա-դործարանային ու արդյունա-
բերական պրոլետարիատի ավանդարդի դիրք է նվաճել» (տե՛ս հ. XXIV,
էջ 423):

Յերկրորդ դեպքն է—«Նամակ բանվորներին ու դյուղա-
ցիներին Կոլչակին հաղթելու առթիվ»,—վորտեղ նա
ասում է.

«Գյուղացիներին վախեցնում են (մանավանդ մենշևիկներն ու ես—եր-
եքը, բոլորը, նույնիսկ նրանց հձախերը) «մեկ կուսակցության», լու-
չելի—կոմունիստների կուսակցության «դիկտատուրայի» խրովիլակով:
Կոլչակի որինակը դյուղացիներին սովորեցրեց չվախենալ խրովիլակից:
Կա՞մ կալվածատերերի ու կապիտալիստների դիկտատուրա (այսինքն
յերկաթե իշխանություն), կա՞մ բանվոր դասակարգի դիկտատուրա»
(տե՛ս հ. XXIV, էջ 436):

Յերրորդ դեպքը — դա Լենինի ճառն է Կոմինտերնի
II կոնգրեսում՝ Տենների հետ բանավեճելիս: Վերը յես այդ
ճառից ցիտատ բերել եմ:

Չորրորդ դեպքը—դա միջանի տող է «Մանկական հի-
վանդությունը» բրոշյուրում: Համապատասխան ցիտատ-
ներն արդեն վերևում բերված են:

Յեվ հինգերորդ դեպքը—դա պրոլետարիատի դիկտա-
տուրայի վերաբերյալ սխեմայի ուրվագիծն է, վոր հրապա-
րակված է III «Լենինյան ժողովածվում», վորտեղ կա «Մեկ
կուսակցության դիկտատուրա» անունով յենթավերնադիր
(տե՛ս «Լենինյան ժողովածու» III, էջ 497):

Հարկավոր է նշել, վոր հինգ դեպքից յերկուսում,

վերջին ու յերկրորդ դեպքում, «մեկ կուսակցութեան դիկտատուրա» բառերը Լենինը չափերաների մեջ եւ առնում, ակնհայտ կերպով ընդդէմէր այդ ֆորմուլայի վրէժնդրեր, փոխաբերական իմաստը:

Հարկավոր ե նույնպէս նշել, վոր այդ բոլոր դեպքերում «կուսակցութեան դիկտատուրա» բանվոր դասակարգի նկատմամբ բառերի տակ Լենինը հասկանում ե վրէժն դիկտատուրա՝ այդ բառի բուն իմաստով («բռնութեան վրաս հենվող իշխանութիւն»), այլ կուսակցութեան ղեկավարութիւն:

Բնորոշ ե, վոր իր թե՛ հիմնական ու թե՛ յերկրորդական աշխատութիւններէջ վնջ մեկում, ամենուրեք, վորտեղ Լենինն արծարծում ե կամ պարզապէս հիշատակում ե սրբաբարձր դիկտատուրայի մասին ու սրբաբարձր դիկտատուրայի սխտեմում կուսակցութեան դերի մասին, ակնարկ անդամ չկա, վոր «սրբաբարձր դիկտատուրան մեր կուսակցութեան դիկտատուրան ե»: Ընդհակառակը, այդ աշխատութիւններէ յուրաքանչյուր եջը, յուրաքանչյուր տողն ազդարարում ե այդպիսի ֆորմուլայի դեմ (տե՛ս «Պետութիւն ե հեղափոխութիւնը», «Պրոլետարական հեղափոխութիւնը ե ունեգատ Կոստցկին», «Մանկական հիւանդութիւնը» ե այլն):

Ե՛լ ավելի բնորոշ ե, վոր Կոմինտերնի II կոնգրեսի՝ քաղաքական կուսակցութեան դերի վերաբերյալ թեղիսներում, վորոնք մշակվել են Լենինի անմիջական ղեկավարութեամբ, վորոնք Լենինը բաղմիցս վկայակոչում եր իր ճառերում, վորպէս կուսակցութեան դերի ու խնդիրների ճիշտ ձեւակերպման տիպար, — մենք չենք գտնում վրէժն մի, տառացի վրէժն մի խոսք կուսակցութեան դիկտատուրայի մասին: Ինչի՞ մասին ե խոսում այս ամենը:

Այն մասին, վոր,

ա) «կուսակցութեան դիկտատուրա» ֆորմուլան Լենինն անբասիր, ճշգրիտ չեր համարում, ուստի ե Լենինի աշխատութիւններում չափազանց հազվադեպ ե դործածվում այն ու յերբեմն չափերաների մեջ ե առնվում.

բ) այն սակավթիւ ղեկավարութիւն, յերբ Լենինը հար-

կադրված եր՝ հակառակորդների հետ բանավիճելիս՝ խոսել կուսակցութեան դիկտատուրայի մասին, նա խոսում եր սովորաբար «մեկ կուսակցութեան դիկտատուրայի» մասին, այսինքն այն մասին, վոր մեր կուսակցութիւնը մեկնա իշխանութեան գլուխ կանգնած, վոր նա իշխանութիւնը չի բաժանում ուրիշ կուսակցութիւնների հետ, ընդվորում նա միշտ պարզաբանում եր, վոր կուսակցութեան դիկտատուրա բանվոր դասակարգի նկատմամբ ասելով՝ հարկավոր ե հասկանալ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, նրա ղեկավար դերը.

դ) բոլոր այն դեպքերում, յերբ Լենինը հարկավոր եր համարում դիտականորեն բնորոշել կուսակցութեան դերը սրբաբարձր դիկտատուրայի սխտեմում, նա խոսում եր քաղաքական կուսակցութեան ղեկավար դերի մասին (իսկ այդպիսի դեպքերը — հազարներ են)՝ բանվոր դասակարգի նկատմամբ.

դ) հենց այս պատճառով Լենինը «գլխի չընկալ» կուսակցութեան դերի վերաբերյալ հիմնական բանաձեւի մեջ մտցնելու «կուսակցութեան դիկտատուրա» ֆորմուլան. յես նկատի ունեմ Կոմինտերնի II կոնգրեսի բանաձեւը.

ե) Լենինի լիարժեք տեսակետով իրավացի չեն ու քաղաքականապէս կարճատես են այն ընկերները, վորոնք նույնացնում են կամ աշխատում են նույնացնել կուսակցութեան «դիկտատուրան», ուրեմն նաեւ «սոսնորդների դիկտատուրան», սրբաբարձր դիկտատուրայի հետ, վորովհետեւ նրանք դրանով խախտում են ավանդադրի ու դասակարգի ճիշտ փոխհարաբերութիւնների պայմանները:

Ե՛լ չեմ խոսում այն մասին, վոր «կուսակցութեան դիկտատուրա» ֆորմուլան, վերցրած առանց վերը մատնանշված վերապահումների, կարող ե ստեղծել մի ամբողջ շարք վտանգներ ու քաղաքական միջոցներ մեր սրբապատիւ աշխատանքում: Առանց վերապահումների վերցրած՝ այդ ֆորմուլայով կարծես թե հուշում են

ա) անկուսակցական մասսաներին. համարձակվեք հակաճառել, համարձակվեք դատողութիւն անել, վորովհե-

տե կուսակցութեան ամեն ինչ կարող է, վորովհետեւ մեզ մօտ կուսակցութեան դիկտատուրա չէ.

բ) կուսակցական կադրերին. գործեցեք ամէլի համարձակ, ամէլի պինդ սեղմեցեք, կարելի չէ և չունենդրել անկուսակցական մասսաների ձայնին, — մեզ մօտ կուսակցութեան դիկտատուրա չէ.

գ) կուսակցական վերնախավերին. կարող եք թույլ տալ ձեզ վորոշ ինքնադուհուրեան շուրջութուն, թերեւ, կարելի չէ նույնիսկ մի քիչ մեծամտել, վորովհետեւ մեզ մօտ կուսակցութեան դիկտատուրա չէ, «ուրեմն» նաև առաջնորդներին դիկտատուրա:

Այս վտանգների մասին տեղին է հիշեցնել հատկապես այժմ, մասսաների քաղաքական ակտիվութեան վերելքի ժամանակաշրջանում, յերբ մասսաների ձայնին կուսակցութեան ուշադիր ունենդրելու պատրաստակամութեանը մեզ համար առանձին արժեք է ներկայացնում, յերբ զգայուն վերաբերմունքը դեպի մասսաների պահանջները մեր կուսակցութեան հիմնական պատգամն է, յերբ կուսակցութեան նից պահանջվում է հատուկ շրջանկատութիւն ու հատուկ ձկոնութիւն քաղաքականութեան մեջ, յերբ մեծամտելու վտանգը կուսակցութեան առաջ կանգնած ամենաշուրջ վերտանդներից մեկն է մասսաներին ճիշտ դեկավարելու գործում:

Ձի կարելի չվերհիշել Լենինի վոսկե խոսքերը, վոր առեւ է նա մեր կուսակցութեան XI համագումարում.

«Ժողովրդական մասսայի մեջ մենք (կոմունիստներս: Ի. Ստ.) այնուամենայնիվ մի կաթիլ ենք ծովի մեջ, և մենք կարող ենք կառավարել միայն այն ժամանակ, յերբ ճիշտ ենք արտահայտում այն, ինչ վոր գիտակցում է ժողովուրդը: Առանց դրան կոմունիստական կուսակցութեանը չի առաջնորդի պրոլետարիատին, իսկ պրոլետարիատն իր հետեւից չի տանի մասսաներին, և ամբողջ մեքենան կկործանվի» (տե՛ս Գ. XXVII, էջ 256):

«Ճիշտ արտահայտել այն, ինչ վոր գիտակցում է ժողովուրդը» — հենց այս է այն անհրաժեշտ պայմանը, վորը կուսակցութեան համար ապահովում է հիմնական դեկավար ուժի պատվաւոր դերը պրոլետարիատի դիկտատուրայի սխաեմում:

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՂԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՄԻ ՅԵՐԿՐՈՒՄ

«Լենինիզմի հիմունքները մասին» բրոշյուրում (1924 թվի ապրիլ, առաջին հրատարակութիւն) կա մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթութեան հարցի վերաբերյալ յերկու ձև-վակերպում: Առաջին ձևակերպումն ասում է.

«Առաջնորդում հեղափոխութեան հաղթութեանը մի յերկրում անհարկն էյին համարում, յենթադրելով, թե բուրժուազիային հաղթելու համար անհրաժեշտ է բոլոր առաջաւոր յերկրներէ պրոլետարներին, կամ, դոնե, ալդախի յերկրներէ մեծ մասի պրոլետարներէ միատեղ յելուցը: Այժմ այդ տեսակետն այլևս իրականութեան չի համատեղ յելուցը: Այժմ հարկաւոր է յենն յալդախի հաղթութեան հնարավորութեանից, վորովհետեւ իմպերիալիզմի պայմաններում տարբեր կապիտալիստական յերկրներէ անհալասաբաշտի ու թուլացած զարգացման րնուցը, դեպի անխուսափելի պատերազմներ տանող կատաստրոֆիկ հակասութիւններէ զարգանալն իմպերիալիզմի ներսում, հեղափոխական շարժման աճումն աշխարհի բոլոր յերկրներում — այս ամենը տանում է վոչ միայն դեպի պրոլետարիատի հաղթութեան հնարավորութեանն առանձին յերկրներում, այլև դեպի այդ հաղթութեան անհրաժեշտութիւնը» (տե՛ս «Լենինիզմի հիմունքները մասին»):

Այս դրույթը միանգամայն ճիշտ է, և այն կարող է մեկնաբանութիւններէ: Նա ուղղված է սոցիալ-դեմոկրատներէ թեորիայի դեմ, վորոնք ուտոպիա յեն համարում պրոլետարիատի կողմից մի յերկրում իշխանութիւնը վերցնելը՝ առանց միաժամանակյա հաղթական հեղափոխութեան մյուս յերկրներում:

Բայց «Լենինիզմի հիմունքները մասին» բրոշյուրում կա նաև յերկրորդ ձևակերպումը: Այնտեղ ասված է.

«Բայց տալալել բուրժուազիայի իշխանութիւնը և պրոլետարիատի իշխանութիւն հաստատել մի յերկրում — դեռ չի նշանակում ապահովել սոցիալիզմի լիակատար հաղթութիւնը: Սոցիալիզմի գլխաւոր խնդիրը — սոցիալիստական արտադրութեան կազմակերպումը — դեռևս մնում է առաջիկային: Կարելի՞ չէ արդոք լուծել այդ խնդիրը, կարելի՞ չէ արդոք ձեռք բերել սոցիալիզմի վերջնական հաղթութիւն մի յերկրում՝ առանց միջանկ առաջաւոր յերկրներէ պրոլետարներէ միահամուռ քանգերի: Վա՛չ, անհնարին է: Բուրժուազիայի տալալման համար բաւական

1 խոսքը վերաբերում է առաջին հրատարակութեանը:

են մի յերկրի ջանքերը,—այս ե ասում մեզ մեր հեղափոխության պատ-
մությունը: Սոցիալիզմի վերջնական հաղթության համար, սոցիալիս-
տական արտադրության կազմակերպման համար մի յերկրի ջանքերը,
մանավանդ այնպիսի գյուղացիական յերկրի, ինչպես Ռուսաստանն է,
առդեն բավական չեն, դրա համար անհրաժեշտ են միջանի առաջավոր
յերկրների պրոլետարների ջանքերը» (տե՛ս «Լենինիզմի հիմունքների
մասին», առաջին հրատարակություն):

Այս յերկրորդ ձևակերպումն ուղղված եր լենինիզմի
քննադատների պնդումների դեմ, որոնց կիսատների դեմ, վո-
րոնք հայտարարում եյին, թե պրոլետարիատի զիկտատու-
րան մի յերկրում, յերբ բացակայում է հաղթությունը
մյուս յերկրներում, չի կարող «դիմանալ պահպանողական
Յեվրոպայի հանդեպ»:

Այդ չափով—բայց միայն այդ չափով—այս ձևա-
կերպումն այն ժամանակ (1924 թ. ապրիլ) գոհացուցիչ եր,
և այն, անկասկած, վորոշ ոգտակար ծառայություն մա-
տուցեց:

Բայց հետագայում, յերբ լենինիզմի քննադատությունն
այս մասում արդեն հաղթահարվել եր կուսակցության մեջ,
և յերբ հերթի կանգնեց մի նոր հարց՝ մեր յերկրի ուժե-
րով, առանց դրսի ոգնության լիակատար սոցիալիստական
հասարակություն կառուցելու հնարավորության հարցը,—
յերկրորդ ձևակերպումը դուրս յեկավ արդեն ակնհայտորեն
անդոհացուցիչ, ուստի և սխալ:

Վո՞րն է այդ ձևակերպման թերությունը:

Նրա թերությունն այն է, վոր նա կապում, մի հարց
ե դարձնում յերկու տարբեր հարցեր. մի յերկրի ուժերով
սոցիալիզմ կառուցելու հնարավորության հարցը, վորին
դրական պատասխան պետք է տրվի, և այն հարցը, թե
պրոլետարիատի զիկտատուրա ունեցող մի յերկիր կարո՞ղ
է իրեն լիովին ապահովված համարել ինտերլենցիայից ու,
հետևաբար, չին կարգերի ռեստավրացիայից, առանց հաղ-
թական հեղափոխության մի շարք ուրիշ յերկրներում, մի
հարց, վորին բացասական պատասխան պետք է տրվի: Եւ
յեւ չեմ խոսում այն մասին, վոր այս ձևակերպումը կա-
րող է առիթ տալ մտածելու, թե մի յերկրի ուժերով սո-

ցիալիստական հասարակություն կազմակերպելն անհնարին
է,—մի բան, վորն, իհարկե, ճիշտ չէ:

Այս հիման վրա յես ձևակերպեցի, ուղղեցի այդ ձևա-
կերպումն իմ «Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը և ռուսա-
կան կոմունիստների տակտիկան» բրոշյուրում (1924 թվի
դեկտեմբեր)՝ այդ հարցը բաժանելով յերկու հարցի—բուր-
ժուական կարգերի ռեստավրացիայից լիովին ապահովվու
հարցի և մի յերկրում լիակատար սոցիալիստական հաս-
րակություն կառուցելու հնարավորության հարցի: Այս բա-
նին հասանք, նախ՝ «սոցիալիզմի լիակատար հաղթություն
նը» մեկնաբանելով վորպես «լիակատար ասահովություն
չին կարգերի վերականգնումից», վորը (ասահովությունը)
հնարավոր է լով «միջանի յերկրների պրոլետարների միա-
համուռ ջանքերի» կարգով, և յերկրորդ՝ Լենինի «Կոոպե-
րացիայի մասին» բրոշյուրի հիման վրա այն անվիճելի
ճամարտությունը հռչակելու միջոցով, վոր մենք ունենք
ամեն անհրաժեշտ՝ լիակատար սոցիալիստական հասարա-
կություն կառուցելու համար (տե՛ս «Հոկտեմբերյան հե-
ղափոխությունը և ռուսական կոմունիստների տակտի-
կան»)¹:

Հարցի այս նոր ձևակերպումն եւ XIV կուսկոնֆերեն-
ցիայի՝ «Կոմինտերնի և Ռիկ կոնդիրների մասին» հայտնի
այն բանաձևի հիմքը դարձավ, վորը մի յերկրում սոցիա-
լիզմի հաղթելու հարցը քննության եր առնում կապիտալիզ-
մի կայունացման կապակցությամբ (1925 թ. ապրիլ) և
սոցիալիզմի կառուցումը մեր յերկրի ուժերով հնարավոր
ու անհրաժեշտ եր համարում:

Հենց այդ բանաձևը հիմք ծառայեց իմ՝ «XIV կուս-
կոնֆերենցիայի աշխատանքների հանրադրումների շուր-
ջը» բրոշյուրի համար, վորը հրատարակվեց XIV կուսկոն-
ֆերենցիայից անմիջապես հետո, 1925 թ. մայիսին:

Մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակի հարցադրման
հարցի առթիվ այդ բրոշյուրում ասված է.

1 Հարցի այս նոր ձևակերպումը հետո փոխարինեց նրա հին ձևա-
կերպման «Լենինիզմի հիմունքների մասին» բրոշյուրի հետագա հրա-
տարակությունների մեջ:

«Մեր յերկիրը ներկայացնում է հակասություններ յերկու խումբ: Հակասությունների մի խումբը—ներքին հակասություններն են, վերոնք դրսևթյուն ունեն պրոլետարիատի ու գյուղացիության միջև (այստեղ խոսքը մի յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու մասին է: Ի. Ստ.): Հակասությունների մյուս խումբը—արտաքին հակասություններն են, վերոնք դրսևթյուն ունեն մեր յերկրի՝ վերպես սոցիալիզմի յերկրի և բոլոր մնացած յերկրների՝ վերպես կապիտալիզմի յերկրների միջև (խոսքն այստեղ սոցիալիզմի վերջնական հաղթության մասին է: Ի. Ստ.):»... «Ով չիմթում է մի յերկրի ջանքերով միանգամայն հաղթահարելի հակասությունների առաջին խումբը հակասությունների յերկրորդ խմբի հետ, վերոնք իրենց լուծման համար պահանջում են միջանի յերկրների պրոլետարների ջանքերը,—նա ամենակոպիտ սխալ է թույլ տալիս լինելիզմի հանդեպ, նա կա՛մ խառնաշփոթիչ է, կա՛մ անուղղելի ուղորտունիստ» (տե՛ս «XIV կուսկոնֆերենցիայի աշխատանքների հանրադրմանը»):

Մեր յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու հարցի առթիվ բրոշյուրն ասում է.

«Մենք կարող ենք սոցիալիզմ կառուցել և մենք այն կկառուցենք գյուղացիության հետ միասին, բանվոր դասակարգի ղեկավարությամբ... վերովհետև «պրոլետարիատի ղիկատուութայի պայմաններում մեզ մոտ կան... բոլոր սոյալները, վերոնք անհրաժեշտ են, վերպեսդի կառուցենք լիակատար սոցիալիստական հասարակություն, բոլոր և ամեն տեսակի ներքին դժվարությունները հաղթահարելով, վերովհետև մենք կարող ենք և մենք պետք է հաղթահարենք դրանք մեր սեփական ուժերով» (տե՛ս նույն տեղը):

Իսկ սոցիալիզմի վերջնական հաղթության հարցի առթիվ այնտեղ ասված է.

«Սոցիալիզմի վերջնական հաղթությունը լիակատար աղահոլություն է ինտերվենցիայի փորձերից, իսկ այդ նշանակում է նաև ռեստավրացիայի փորձերից, վերովհետև ռեստավրացիայի վերջնական լուծվ փորձ կարող է տեղի ունենալ դրսի լուրջ աջակցությամբ միայն, միջադպին կապիտալի աջակցությամբ միայն: Այս պատճառով բոլոր յերկրների բանվորների աջակցությունը մեր հեղափոխությանը, իսկ առավել ևս այդ բանվորների հաղթությունը թեկուզ միջանի յերկրներում՝ անհրաժեշտ պայման է, վոր առաջին հաղթած յերկիրը լիակատար աղահոլված լինի ինտերվենցիայի ու ռեստավրացիայի փորձերից, անհրաժեշտ պայմանը սոցիալիզմի վերջնական հաղթության» (տե՛ս նույն տեղը):

Թվում է, թե պարզ է:

Հայտնի չէ, վոր այդ հարցը նույն այդ վոգում է մեկ-

նաբանիլու՝ իմ՝ «Հարցեր ու պատասխաններ» բրոշյուրում (1925 թ. հունիս) և Համկն XIV համադումարին Կի-ի տված քաղաքական հաշվետվության մեջ (1925 թ. դեկտեմբեր):

Սրանք են պատերը:

Այս պատերը հայտնի չեն, չես կարծում եմ, բոլորին ու ամեն մեկին, այդ թվում նաև ընկ. Զինովյեվին:

Յեթե հիմա, կուսակցության մեջ յեղած դադափարային պայքարից դրեթե յերկու տարի անց և XIV կուսկոնֆերենցիայում ընդունված բանաձևից (1925 թ. ապրիլ) հետո ընկ. Զինովյեվը հնարավոր է համարում XIV կուսհամադումարի (1925 թ. դեկտեմբեր) իր յեղրատիակման խոսքում դուրս քաշել Ստալինի 1924 թ. ապրիլին գրված բրոշյուրից հին, միանգամայն թերի, ձևակերպումը վերպես բազա՝ լուծելու համար արդեն լուծված հարցը մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու մասին,—ասա ընկ. Զինովյեվի այս յուրորինակ մաներան այն է ասում միայն, վոր նա վերջնականապես խճճվել է այս հարցում: Կուսակցությունը քաշել դեպի հետ այն բանից հետո, յերբ նա առաջ է անցել, չրջանցել XIV կուսկոնֆերենցիայի բանաձևը այն բանից հետո, յերբ այն արդեն հաստատված է Կի-ի պլենումի կողմից,— այդ նշանակում է անհոսալիորեն խրվել հակասությունների մեջ, չհավատալ սոցիալիզմի կառուցման դործին, դուրս գալ Լենինի ուղուց և ստորագրել իր սեփական պարտությունը:

Ի՞նչ է մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու հնարավորությունը:

Դա պրոլետարիատի ու գյուղացիության միջև յեղած հակասությունները մեր յերկրի ներքին ուժերով լուծելու հնարավորությունն է, պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը վերցնելու և մեր յերկրում լիակատար սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու համար այդ իշխանությունն ողտադործելու հնարավորությունը—մյուս յերկրների պրոլետարների համակրության ու աջակցության պայմաններում, բայց առանց պրոլետարական հեղափոխության նախապես հաղթելուն մյուս յերկրներում:

Առանց այդպիսի հնարավորության սոցիալիզմի կա-

ռուցումն անհեռանկար կառուցում է, կառուցում առանց սոցիալիզմի կառուցմանը հավատալու: Ձի կարելի սոցիալիզմ կառուցել՝ հավատացած չլինելով, վոր այն կարելի չե կառուցել, հավատացած չլինելով, վոր մեր յերկրի տեխնիկական հետամնացութունը լիակատար սոցիալիստական հասարակութուն կառուցելու համար անհաղթ-անհարելի խոչընդոտ է: Այսպիսի հնարավորության ժխտումը չհավատալ է սոցիալիզմի կառուցման դործին, նահանջ է լենինիզմից:

Ի՞նչ է մի յերկրում սոցիալիզմի լիակատար, վերջնական հաղթության անհնարինությունը՝ առանց հեղափոխության հաղթանակի մյուս յերկրներում:

Ի՞նչ ինտերվենցիայից, իսկ այդ նշանակում է նաև բուրժուական կարգերի ռեստավրացիայից լիակատար ապահովութուն ունենալու անհնարինութուն է՝ առանց հեղափոխության հաղթանակի, դոնե, մի շարք յերկրներում: Այս անվիճելի դրույթի ժխտումը նահանջ է ինտերնացիոնալիզմից, նահանջ լենինիզմից:

«Մենք ապրում ենք,—ասում է Լենինը,—լս'չ միայն պետության մեջ, այլ նաև պետությունների սիստեմի մեջ, և խորհրդային Հանրապետության յերկարատև դոլորութունն իմպերիալիստական պետությունների կողքին աներևակայելի չէ: Վերջիվերջո կամ մեկը, կամ մյուսը կհաղթի: Իսկ մինչև վոր այդ վերջը գա, մի շարք ամենատեսակի ընդհարումներ խորհրդային Հանրապետության և բուրժուական պետությունների միջև անխուսափելի չեն: Այս նշանակում է, վոր տիրապետող դասակարգը, պրոլետարիատը, յեթե միայն նա ցանկանում է տիրապետել ու տիրապետի, պետք է ապացուցի այդ նաև իր ռազմական կազմակերպումը» (տե՛ս Վ. XXIV, էջ 122):

«Մենք մեր առջև ունենք,—ասում է Լենինը մի այլ տեղում,—վերին աստիճանի անկայուն, բայց և այնպես՝ անկասկածելի, անվիճելի վորոշ մի հավասարակշռութուն: Արդյոք այդ յերկար կտևի—չլիտեմ և կարծում եմ, վոր այդ իմանալ չի կարելի: Ուստի և մեր կողմից հարկավոր է մեծագույն զուշավորութուն: Յեվ մեր քաղաքականության առաջին պատգամը, մեր մի տարվա կառավարական դործունեությունից բխող առաջին դասը,—մի դաս, վոր պետք է յուրացնեն բոլոր բանվորներն ու դոկուրացիները,—այս է. զգաստ լինել, հիշել, վոր մենք չըջապատված ենք այնպիսի մարդկանցով, դասակարգերով, կառավարություններով, վորոնք բացահայտորեն մեծագույն աստիճանով են արտահայտում դեպի մեզ: Հարկավոր է հիշել, վոր ամեն մի արշավանք մեր դեմ միշտ մագից է կախված» (Վ. XXVII, էջ 177):

Թվում է, թե պարզ է:

Ի՞նչպես է դրված մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթանակը հարցն ընկ. Ձինովյեվի մոտ: Լսեցե՛ք.

«Սոցիալիզմի վերջնական հաղթություն ապրիլ հարկավոր է հասկանալ, դոնե՝ 1) դասակարգերի վոշնացումը և, հետևաբար, 2) մեզ դասակարգի դիկտատուրայի, տվյալ դեպքում պրոլետարիատի դիկտատուրայի վերացումը... «Վորպեսզի ել ալելի ճշգրիտ պարզենք մեզ համար,—ասում է այնուհետև ընկ. Ձինովյեվը,—թե հարցն ինչպես է դրված մեզ մոտ՝ ի՞նչ 1925 թվին, այնք է տարբերք յերկու բան. 1) սոցիալիզմ կառուցելու ապահովված հնարավորությունը,—սոցիալիզմ կառուցելու այդպիսի հնարավորությունը, հարկավ, լիովին կարող է մտածվել նաև մի յերկրի չըջանակներում,—ու 2) սոցիալիզմի վերջնական կառուցումն ու ամբացումը, այսինքն՝ սոցիալիստական հասարակարգի, սոցիալիստական հասարակության իրականացումը» (տե՛ս ընկ. Ձինովյեվի «Լենինիզմը», էջ 291 և 293):

Ի՞նչ կարող է նշանակել այս ամենը:

Հենց այն, վոր ասելով սոցիալիզմի վերջնական հաղթություն մի յերկրում՝ ընկ. Ձինովյեվը հասկանում է վո՛չ թե յերաշխիք ինտերվենցիայի ու ռեստավրացիայի դեմ, այլ սոցիալիստական հասարակության կառուցման հնարավորութուն: Իսկ ասելով սոցիալիզմի հաղթություն մի յերկրում՝ ընկ. Ձինովյեվը հասկանում է սոցիալիզմի այնպիսի կառուցում, վորը չի կարող և չպետք է հասցնի սոցիալիզմի կառուցման: Կառուցում՝ յա բախտ, առանց հեղափոխության, սոցիալիզմի կառուցում, յերբ անհնարին է սոցիալիստական հասարակության կառուցումը,—այս է ընկ. Ձինովյեվի դիրքը:

Կառուցել սոցիալիզմ՝ առանց այն կառուցելու հնարավորության, կառուցել՝ իմամալով, վոր չես կառուցի—ահա թե ինչպիսի անհեթեթությունների յե հասնում ընկ. Ձինովյեվը:

Ի՞նչ է վոր սա հարցի ծաղրո՞ւմն է և վոչ թե հարցի լուծումը:

Ահա մի տեղ ել XIV կուսհամագումարում ընկ. Ձինովյեվի արտասանած յեղրադիանական խոսքից.

«Դուք տեսե՛ք, թե մինչև ուր է հասել, որինակ, ընկ. Յակովլեվը

Կուրսի ճանաչական վերջին կուսկոնֆերենցիայում: «Արդյոք մենք կարո՞ղ ենք մի յերկրում,—հարցնում է նա,—բոլոր կողմերից կաշիտալիստական թշնամիներով շրջապատված լինելով, կարո՞ղ ենք արդյոք այսպիսի պայմաններում սոցիալիզմ կառուցել մի յերկրում»: Յեւ վստաստանում է. «Ամբողջ ասվածի հիման վրա մենք իրավունք ունենք ասելու, վոր մենք վո՛չ միայն կառուցում ենք սոցիալիզմ, այլ վոր մենք, ջնայած այն բանին, վոր առայժմ մենք մենակ ենք, առայժմ մենք միակ խորհրդային յերկրն ենք, միակ խորհրդային պետութուն աշխարհում, մենք այդ սոցիալիզմը կկառուցենք» («Лыреская правда» № 279, 1925 թ. դեկտ. 8): Մի՞թե սա հարցի լեկիմյան քրումն է, մի՞թե սրանից ազգային սահմանափակության հոտ չի փչում¹:

Այսպիսով, ըստ Զինովյեվի՝ դուրս է դալիս, վոր մի յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու հնարավորութունն ընդունել — նշանակում է կանգնել ազգային սահմանափակության տեսակետի վրա, իսկ ժխտել այդպիսի հնարավորութունը — նշանակում է կանգնել ինտերնացիոնալիզմի տեսակետի վրա:

Բայց յեթե այդ ճիշտ է, — արժե՞ արդյոք ընդհանրապես պայքար մղել մեր տնտեսության կապիտալիստական տարրերին հաղթելու համար: Սրանից չի՞ հետևում արդյոք, վոր այդպիսի հաղթությունն անհնարին է:

Կապիտալացիա մեր տնտեսության կապիտալիստական տարրերի հանդեպ — հա թե ուր է հասցնում ընկ. Զինովյեվի փաստարկման ներքին տրամաբանությունը:

Յեւ այս անհեթեթությունը, վորն ընդհանուր վաչինչ չունի լենինիզմի հետ, ընկ. Զինովյեվը հրամցնում է մեզ վորպես «ինտերնացիոնալի՞զմ», վորպես «հարյուր տոկոսանի լենինիզմ»:

Յես պնդում եմ, վոր սոցիալիզմի կառուցման կարևորագույն հարցում ընկ. Զինովյեվը նահանջում է լենինիզմից, դուրսելով մինչև մենչևիկ Սուխանովի տեսակետը:

Դիմենք Լենինին: Ահա թե նա ինչ է ասում մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու մասին դեռևս մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը, 1915 թվի ոգոստոսին.

«Տնտեսական ու քաղաքական զարգացման անհավասարաչափությունը կապիտալիզմի անպայմանական որենքն է: Այստեղից հետևում է, վոր

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

սոցիալիզմի հաղթությունը հնարավոր է նախապես միայնի կամ նույնիսկ առանձին վերցրած մի կապիտալիստական յերկրում: Այդ յերկրի հաղթած պրոլետարիատը, եքսպրոսիդացիայի յենթարկելով կապիտալիստներին ու իր մոտ սոցիալիստական պրապրուքյուն կազմակերպելով¹, կժառանգար մնացած, կապիտալիստական աշխարհի դեմ, իր կողմը դրավելով մյուս յերկրներին ճնշված դասակարգերին, այդ յերկրներում սպոտամբություն բարձրացնելով կապիտալիստների դեմ, անհրաժեշտության դեպքում նույնիսկ ռազմական ուժով դուրս դալով շահագործող դասակարգերի ու նրանց պետությունների դեմ» (տե՛ս հ. XVIII, էջ 232—233):

Ի՞նչ է նշանակում Լենինի ընդգծված ֆրազը՝ «իւր մոտ սոցիալիստական արտադրություն կազմակերպելով»: Այդ նշանակում է, վոր հաղթած յերկրի պրոլետարիատը կարալ է և պետք է, իշխանություն վերցնելուց հետո, իր մոտ սոցիալիստական արտադրություն կազմակերպի: Իսկ ի՞նչ է նշանակում «սոցիալիստական արտադրություն կազմակերպել»: Այդ նշանակում է սոցիալիստական հասարակուկերպել: Այդ նշանակում է հարկ կա ապացուցելու, վոր Լենինի այս պարզ ու վորոշ դրույթը կարոտ չէ հետագա մեկնաբանությունների: Հակառակ դեպքում անհասկանալի կլինեյին Լենինի կոչերը, վոր պրոլետարիատը 1917 թվի հոկտեմբերին իշխանությունը վերցնի:

Դուք տեսնում եք, վոր Լենինի այս պարզ դրույթը տարբերվում է, ինչպես յերկինքը յերկրից, ընկ. Զինովյեվի խառնաշփոթ ու հակալենինյան «դրույթից» այն մասին, վի յառնաշփոթ ու հակալենինյան «մի յերկրի վոր մենք կարող ենք սոցիալիզմ կառուցել» (մի յերկրի շրջանակներում» նրա կառուցման անհնարինության պայմաններում:

Լենինն այս ասել է 1915 թվին, մինչև պրոլետարիատի կողմից իշխանությունը վերցնելը: Բայց դուցե նրա հայացքները փոխվե՞լ են իշխանությունը վերցնելու փորձից հետո, 1917 թվից հետո: Դիմենք Լենինի «Կոոպերացիայի մասին» բրույյուրին, վորը դրված է 1923 թ.:

«Իրոք վոր,—ասում է Լենինը,—պետության իշխանությունն արտադրության բոլոր խոշոր միջոցների նկատմամբ, պետության իշխանությունը պրոլետարիատի ձեռքին, այդ պրոլետարիատի դաշինքը բազմամիլիոն մանր ու մանրագույն գյուղացիների հետ, դուրացիության

¹ Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

դեկավարումն այդ տրոխտարիտի համար ապահովելը և այլն,—մեթե սա այն ամենը չէ, ինչ հարկավոր է, վորպեսզի կոոպերացիայից, մի-միայն կոոպերացիայից, վորը մենք առաջ քաժարում եյինք, վորպես չարչիական կոոպերացիա, և վորը վորոշ տեսակետից իրավունք ունենք քաժարելու այժմ՝ նեպի պայմաններում նույնպես,—մի՞թե սա ամեն անհրաժեշտը չէ՝ լիակատար սոցիալիստական հասարակության կառու-ցելու համար: Այդ դեռևս սոցիալիստական հասարակության կա-ռուցումը չէ, բայց այդ այն ամենն է, ինչ անհրաժեշտ է և բավա-կան՝ այդ կառուցման համար»¹ (տե՛ս հատ. XXVII, էջ 392):

Այլ կերպ ասած՝ մենք կարող ենք և պետք է կառու-ցենք լիակատար սոցիալիստական հասարակություն, վո-րովհետև մեր տրամադրություն տակ մենք ունենք այն ա-մենը, ինչ անհրաժեշտ ու բավական է այդ կառուցման համար:

Թվում է՝ դժվար է ալելի պարզ արտահայտվել:

Համեմատեցե՛ք Լենինի այս կլասիկ դրուլթն ընկ. Ձինովյեվի կողմից ընկ. Յակովլեվի դեմ ուղղված հակա-լենինյան հարձակման հետ և կհասկանաք, վոր Յակովլեվի միայն կրկնել է Լենինի խոսքերը մի յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու հնարավորության մասին, իսկ Ձինովյեվը, այդ դրուլթի դեմ դուրս գալով, ընկ. Յակովլեվին խարաղանե-լով, հեռացել է Լենինից ու կանգնել մենչևիկ Սուխանովի տեսակետի վրա, մեր յերկրում՝ նրա տեխնիկական հետա-մնացություն պատճառով՝ սոցիալիզմ կառուցելու անհա-րկնություն տեսակետի վրա:

Հայտնի չէ միայն, թե ել մենք ինչի՞ համար եյինք 1917 թ. հոկտեմբերին իշխանությունը վերցնում, յեթե նպատակ չունեյինք սոցիալիզմ կառուցելու:

Հարկավոր չէր իշխանությունը վերցնել 1917 թ. հոկ-տեմբերին, —ահա թե ինչ յեղրակացություն է բերում ընկ. Ձինովյեվի փաստարկման ներքին տրամաբանությունը:

Յես պնդում եմ այնուհետև, վոր սոցիալիզմի հաղ-թության կարևորագույն հարցում ընկ. Ձինովյեվը դիմ է գնացել մեր կուսակցության վճռողակի վճիռներին, վորոնք արձանագրված են XIV կուսկոնֆերենցիայի՝ «Կոմինտերնի»

և ՌԿ(բ)Կ խնդիրներին մասին՝ ԿիԳԿ-ի՝ ընդլայնված պլե-նումի կապակցությամբ» հայտնի բանաձևում:

Դիմենք այս բանաձևին: Ահա թե ինչ է ասված այն-տեղ մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու մասին.

«Յերկու ուղղակի հակադիր հասարակական սիստեմների առկայու-թյունն առաջ է բերում կապիտալիստական բոլորի, տնտեսական ճնշ-ման ուրիշ ձևերի, զինված խտրվենցիայի, սևատալրացիայի մշտական սպառնալիք: Հետևաբար, սոցիալիզմի վերջնական հաղթության միակ յերաշխիք, այսինքն ապահովություն ռեստավրացիայից², հանդիսա-նում է հաղթական սոցիալիստական հեղափոխությունը մի շարք յերկր-ներում»... «Լենինիզմն ուսուցանում է, վոր սոցիալիզմի վերջնական հաղթությունը՝ բուրժուական հարաբերությունների ռեստավրացիայից լիովին ապահով լինելու իմաստով² հնարավոր է միայն միջազգային մասշտաբով»... «Սրանից բնավ չի բղխում², թե անհնարին է լիակա-տար սոցիալիստական հասարակության² կառուցումն այնպիսի մի հե-տամնաց յերկրում, ինչպես Ռուսաստանն է, առանց տեխնիկա-տնտեսա-կան տեսակետից ալելի զարգացած յերկրների «պետական ուղնության» (Տրոցկի) (տե՛ս բանաձևը):

Դուք տեսնում եք, վոր բանաձևը սոցիալիզմի վերջ-նական հաղթությունը մեկնաբանում է վորպես ապահովու-թյուն խտրվենցիայից ու ռեստավրացիայից, — ի լիակա-տար հակադրություն ընկ. Ձինովյեվի մեկնաբանության՝ նրա «Լենինիզմ» գրքում:

Դուք տեսնում եք, վոր բանաձևն ընդունում է լիա-կատար սոցիալիստական հասարակության կառուցման հնա-րավորությունը մի այնպիսի հետամնաց յերկրում, ինչպես Ռուսաստանն է, առանց տեխնիկա-տնտեսական տեսակետից ալելի զարգացած յերկրների «պետական ուղնության»՝ ի լիակատար հակադրու-թյուն ընկ. Ձինովյեվի հակառակ պնդման՝ XIV կուսհամագումարի իր յեղրափարկման խոս-քում ընկ. Յակովլեվի դեմ ուղղված նրա հարձակման մեջ:

Ի՞նչպես անլանենք այս, յեթե վոչ ընկ. Ձինովյեվի պայքարը XIV կուսկոնֆերենցիայի բանաձևի դեմ:

Իհարկե, կուսակցական բանաձևերը յերբեմն անթերի

1 Կոմունիստական Խնտերնացիոնալի գործադիր կոմիտե: Հայ. հրատ. խմբ.:

2 Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.

1 Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

չեն: Պատահում է, վոր կուսակցական բանաձևերը սխալ-
ներ են պարունակում: Ընդհանրապես ասած՝ կարելի չէ
յենթադրել, վոր XIV կուսկոնֆերենցիայի բանաձևը նույն-
պես վորոշ սխալներ է պարունակում: Հնարավոր է, վոր
ընկ. Ձինովյեյը սխալ է համարում տվյալ բանաձևը: Բայց
այն ժամանակ դրա մասին պետք է խոսել պարզ ու բացա-
հայտ կերպով, ինչպես բոլշևիկին է վայել: Սակայն ընկ.
Ձինովյեյն ինչ-վոր պատճառով այդ չի անում: Նա դերա-
դասել է ընտրել ուրիշ ուղի, XIV կուսկոնֆերենցիայի բա-
նաձևը թիկունքային դրոշներին յենթարկելու ուղին, յերբ
լուծվում է պահպանվում այդ բանաձևի մասին և բացա-
կայում է բանաձևի վորևէ բացահայտ քննադատություն:
Ընկ. Ձինովյեյը յերևի կարծում է, թե այդ ուղին ամե-
նից լավ է հասնում նպատակին: Իսկ նրա նպատակը մեկ
է—«բարելավել» բանաձևը և «մի քիչ» ուղղել Լենինին: Հա-
զիվ թե հարկ կա ասացուցելու, վոր ընկ. Ձինովյեյը սը-
խավել է իր հաշիվներում:

Վո՞րտեղից է ծագում ընկ. Ձինովյեյի սխալը: Վո՞ր-
տեղ է այդ սխալի արմատը:

Այդ սխալի արմատն, ըստիս, այն է, վոր ընկ. Ձինո-
վյեյը հավատացած է, թե մեր յերկրի տեխնիկական հե-
տամնացությունը լիակատար սոցիալիստական հասարակու-
թյան կառուցման անհաղթահարելի խոչընդոտ է, թե մեր
յերկրի տեխնիկական հետամնացության շնորհիվ սրբոնա-
բխալ չի կարող սոցիալիզմ կառուցել: Ընկ. Ձինովյեյն ու
ընկ. Կամենեյը մի ժամանակ վորձ էյին անում այդ փա-
տարկով հանդես դալու կուսակցության Կի-ի նիստերից մե-
կում ասլրվյան կուսկոնֆերենցիայի նախորեյին: Բայց նը-
րանք հակահարված ստացան և հարկադրված յեղան նա-
հանջել, ձևակառույթն յենթարկելու հակադիր տեսակե-
տին, Կի-ի մեծամասնության տեսակետին: Բայց, նրան
ձևականորեն յենթարկելով, ընկ. Ձինովյեյն ամբողջ ժա-
մանակ շարունակում եր պայքարը նրա դեմ (տե՛ս ընկ.
Ձինովյեյի «Լենինիզմ» գիրքը և յեղրափակման խոսքը XIV
կուսհամագումարում): Ահա թե ինչ է ասում ՀամԿի Կի-ում
տեղի ունեցած այդ «միջադեպի» մասին մեր կուսակցու-

թյան Մոսկվայի կոմիտեն՝ Լենինգրադի նահանգական
կուսկոնֆերենցիայի նախկին տված իր «պատասխանում».

«Այնքան էլ վաղուց չէ, վոր ընկերներ Կամենեյն ու Ձինովյեյը
Քաղցրություն պաշտպանում էյին այն տեսակետը, թե իբր մենք չենք
կարող դուրս գալ ներքին դժվարությունների տակից՝ մեր տեխնիկական
ու տնտեսական հետամնացության շնորհիվ, յեթե միայն մեզ չփրկի
միջազգային հեղափոխությունը: Իսկ մենք, Կի-ի մեծամասնության հետ
մեկտեղ, կարծում ենք, վոր մենք կարող ենք սոցիալիզմ կառուցել,
կառուցում ենք և կկառուցենք այն, չնայած մեր տեխնիկական հետա-
մնացությանն ու հակառակ նրան: Մենք կարծում ենք, վոր այդ չի-
նարությունն ընթանալու չէ, իհարկե, շատ ավելի դանդաղ, քան
համաշխարհային հաղթության պայմաններում, բայց և այնպես մենք
առաջ ենք դնում ու պիտի դնանք: Մենք ճիշտ նույնպես կարծում ենք,
վոր ընկ. ընկ. Կամենեյի ու Ձինովյեյի տեսակետն արտահայտում է
չհավատարմ մեր բանվոր դասակարգի ու նրա հետևից զնացող դու-
զացիական մասսաների ներքին ուժերին: Մենք կարծում ենք, վոր այդ
տեսակետը նահանջ է Լենինյան դիրքից» (տե՛ս «Պատասխանը»):

Այս փաստաթուղթը մամուլի մեջ յերևան յեկավ XIV
կուսհամագումարի առաջին նիստերի ժամանակ: Ընկ. Ձի-
նովյեյն, իհարկե, հնարավորություն ունեւր դեռևս համա-
գումարում դուրս գալու այս փաստաթղթի դեմ: Բնորոշ
է, վոր ընկ. ընկ. Ձինովյեյն ու Կամենեյի մոտ փաստարկ-
ներ չգտնվեցին այս ծանր մեղադրանքի դեմ, վոր նրանց դեմ
առաջադրել եր մեր կուսակցության Մոսկվայի կոմիտեն:
Պատահականա՞ն է արդյոք այս: Յես կարծում եմ, վոր պա-
տահական չէ: Մեղադրանքը, ըստ յերևութին, դիպավ
նպատակին: Ընկ. Ձինովյեյն ու ընկ. Կամենեյը լուծված
«պատասխանեցին» այդ մեղադրանքին, վորում հետև
չուներին այն «ծածկելու» (крыть) համար:

Նոր ուղղիցիան վերավորվում է, վոր ընկ. Ձինովյե-
յին մեղադրում են սոցիալիստական շինարարության հաղ-
թության դրոժին մեր յերկրում չհավատալու մեջ: Բայց
յեթե ընկ. Ձինովյեյը մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու
հարցը մի ամբողջ տարի քննարկելուց հետո, ընկ. Ձինո-
վյեյի տեսակետը Կի-ի Քաղցրությունի կողմից մերժվելուց
հետո (1925 թ. ապրիլ), այն բանից հետո, յերբ արդեն
այդ հարցի մասին կադմվել է կուսակցության վորոշակի
կարծիքը, վորն արձանագրվել է XIV կուսկոնֆերենցիայի

հայտնի բանաձևում (1925 թ. ապրիլ), յեթե այս ամենից հետո ընկ. Զինովյեվը վճռում է իր «Լենինիզմ» գրքում դուրս դալ (1925 թ. սեպտեմբեր) կուսակցության տեսակետի դեմ, յեթե նա այնուհետև կրկնում է այդ յեղովթե XIV համագումարում, — ապա ի՞նչպես բացատրել այդ ամենը, այդ համառությունը, իր սխալը սրտապանելու այդ հաստատակամությունը, յեթե վոչ նրանով, վոր ընկ. Զինովյեվը վարակված, անհուսալի կերպով վարակված է չհավատարմով սոցիալիստական շինարարության հաղթությանը մեր յերկրում:

Ընկ. Զինովյեվին հաճելի յե իր այդ չհավատարմ մեկնարանել վորպես ինտերնացիոնալիզմ: Բայց այդ յերբվանից է, վոր լենինիզմի կարգինալ հարցում լենինիզմից նահանջելն սկսել է մեկնարանել մեղանում վորպես ինտերնացիոնալիզմ:

Արդո՞ք ավելի ճիշտ չի լինի ասել, վոր այստեղ վո՛չ թե կուսակցությունը, այլ ընկ. Զինովյեվն է մեղանչում ինտերնացիոնալիզմի ու միջազգային հեղափոխության դեմ: Վորովհետև ի՞նչ է «կառուցվող սոցիալիզմի» մեր յերկիրը, յեթե վոչ համաշխարհային հեղափոխության բաղա: Բայց արդո՞ք նա կարող է լինել համաշխարհային հեղափոխության իսկական բաղա, յեթե նա ընդունակ չէ սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու: Նա կարո՞ղ է արդո՞ք մնալ այն մեծադույն ձողական կենտրոնը բոլոր յերկրների բանվորների համար, վորպիսին նա, անտարակույս, հանդիսանում է այժմ, յեթե նա անընդունակ է իր յերկրում հաղթություն ձեռք բերելու մեր անտեսության կապիտալիստական տարրերի նկատմամբ, ձեռք բերելու սոցիալիստական շինարարության հաղթություն: Յես կարծում եմ, վոր չի կարող: Բայց սրանից չի՞ հետևում արդո՞ք, վոր սոցիալիստական շինարարության հաղթությանը չհավատարմ, այդ չհավատարմ քարոզը տանում է դեպի մեր յերկրի՝ վորպես համաշխարհային հեղափոխության բաղալի՝ պսակազրկումը, իսկ մեր յերկրի պսակազրկումը տանում է դեպի համաշխարհային հեղափոխական շարժման թուլացում: Պ. ս. սոցիալ-դեմոկրատները բանվորներին

ինչո՞վ եյին խրտնեցնում մեղանից: Քարոզ կարդալով այն մասին, թե «ռուսների մոտ վոչինչ դուրս չի դա»: Մենք հիմա ինչո՞վ ենք խիում սոցիալ-դեմոկրատներին, բանվորական պատվիրակությունների ամբողջ շարաններ՝ դրավելով դեպի մեր յերկիրը և դրանով իսկ ամբացնելով կոմունիզմի դիրքերն ամբողջ աշխարհում: Մեր հաջողություններով սոցիալիզմի կառուցման դործում: Բայց մի՞թե սրանից հետո պարզ չէ, վոր նա, ով քարոզում է չհավատարմ մեր հաջողություններին սոցիալիզմի կառուցման դործում, նա անուղղակի կերպով ոգնում է սոցիալ-դեմոկրատներին, նա թուլացնում է միջազգային հեղափոխական շարժման թափը, նա անխուսափելիորեն նահանջում է ինտերնացիոնալիզմից...

Դուք տեսնում էք, վոր ընկ. Զինովյեվի «ինտերնացիոնալիզմի» դործը բոլորովին ել ավելի լավ վիճակում չէ, քան նրա «հարյուրտոկոսանոց լենինիզմի» դործը՝ մի յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու հարցում:

Այս պատճառով XIV կուսհամագումարը ճիշտ վարվեց՝ նոր ոպողիցիայի տեսակետները բնորոշելով վորպես «սոցիալիզմի կառուցման դործին չհավատարմ» ու «լենինիզմի խեղաթյուրում»:

VII

ՊԱՅՔԱՐ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՂԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յես կարծում եմ, վոր սոցիալիստական շինարարության հաղթությանը չհավատարմ նոր ոպողիցիայի հիմնական սխալն է: Այդ սխալն, ըստիս, հիմնական է այն պատճառով, վոր նրանից են բղխում նոր ոպողիցիայի մնացած բոլոր սխալները: Նոր ոպողիցիայի սխալները նեպի, պետկապիտալիզմի, մեր սոցիալիստական արդյունաբերության բնույթի հարցում, պրոլետարիատի դիկտատուրայի որով կոոպերացիայի դերի հարցում, կուլակության դեմ պայքարելու մեթոդների, միջակ դյուզացիությունների ու տեսակարար կշռի հարցում, — այս բոլոր սխալներն ածանցվում են

սպողիցիայի հիմնական սխալից՝ մեր յերկրի ուժերով սոցիալիստական հասարակութուն կառուցելու հնարավորութիւնը չհավատարուց:

Ի՞նչ բան է մեր յերկրի սոցիալիստական շինարարութիւնը հաղթութիւնը չհաւատարու:

Ամենից առաջ, դա մտահոգութիւն բացակայութիւնն է այն բանի նկատմամբ, թե դյուզացիութիւնը հիմնական մասսաները կարող են՝ մեր յերկրի զարգացման հայտնի պայմաններին չնորհիլ՝ Եւրֆաշվել սոցիալիստական շինարարութիւնը դործի մեջ:

Յերկրորդ, դա մտահոգութիւն բացակայութիւնն է այն բանի նկատմամբ, թե մեր յերկրի պրոլետարիատը, միւրն իւր տրամադրութիւնն առաջ ունի ժողովրդական տնտեսութիւն իշխող բարձունքները, ընդունակ է դյուզացիութիւնը հիմնական մասսաներին ներքաշելու սոցիալիստական շինարարութիւնը դործի մեջ:

Այս գրոյթներէից է լուեյայն յենում սպողիցիան մեր զարգացման ուղիներին վերաբերյալ իւր կառուցումներում, — միեւնոյնն է՝ նա այդ բանը գիտակցաբար է անում արդյոք, թե անգիտակցաբար:

Արդյո՞ք կարելի չէ խորհրդային դյուզացիութիւնը հիմնական մասսան ներքաշել սոցիալիստական շինարարութիւնը դործի մեջ:

«Լենինիզմի հիմունքներին մասին» բրոշյուրում այդ ասութիւն կա յերկու հիմնական դրոյթ.

1) «Խորհրդային Միութիւնը դյուզացիութիւնը չէ կարելի չիօթել Արեւմուտքի դյուզացիութիւն հետ: Մի դյուզացիութիւն, միւրն անցել է յերեք հեղափոխութիւն դարձող, կռիւլ ցարի դեմ ու բուրժուական իշխանութիւն դեմ պրոլետարիատի հետ մեկտեղ և պրոլետարիատի դիմադրութեամբ, մի դյուզացիութիւն, միւրը հող ու հաշտութիւնն է ստացել պրոլետարիատի հեղափոխութիւնը և դրա շնորհիւ դարձել է պրոլետարիատի ռեդերիլը, — այդ դյուզացիութիւնը չէ կարող չտարբերել այն դյուզացիութիւնից, միւրը բուրժուական հեղափոխութիւն ժամանակ կռիւլ է լիբերալ բուրժուազիայի դիմադրութեամբ, հողն ստացել է այդ բուրժուազիայի ձեռքից և դրա շնորհիւ դարձել է բուրժուազիայի ռեդերիլը: Հազիվ թե հարկ կա ասացուցելու, միւր խորհրդային դյուզացիութիւնը, միւրը սովորել է դնահատել քաղաքական բարեկամութիւնն ու քաղաքական համագործակցութիւնը պրոլետար-

իատի հետ և իւր ազատութիւնը պարտական է այդ բարեկամութեանն ու այդ համագործակցութեանը, — չի կարող չկազմել բացառիկ նպաստավոր նյութ՝ պրոլետարիատի հետ տնտեսական համագործակցութիւն ունենալու համար:

2) «Ռուսաստանի դյուզատնտեսութիւնը չի կարելի չիօթել Արեւմուտքի դյուզատնտեսութիւն հետ: Այնտեղ դյուզատնտեսութիւնը դարձացումն ընթանում է կապիտալիզմի սովորական դժուր, դյուզացիութիւն խոր շերտավորման պայմաններում, մի բևեռում ունենալով խոշոր կալվածքներ ու մասնավոր-կապիտալիստական լատիֆունդիաներ, մյուսում՝ պարուպերիզմ, թշվառութիւնն ու վարձու ստրկութիւն: Դրա շնորհիւ փլուզումն ու քայքայումն այնտեղ միանգամայն բնական են: Այդպէս չէ Ռուսաստանում: Մեզ մոտ դյուզատնտեսութիւնը դարձացումը չի կարող ընթանալ այդպիսի ուղիով թեկուզ հենց այն պատճառով, միւր Խորհրդային իշխանութիւնն առկայութիւնը և արտադրութիւնը հիմնական դործ՝ ֆերի ու միջոցների աղբայնացումը չեն թուլատրում այդպիսի զարգացում: Ռուսաստանում դյուզատնտեսութիւնը դարձացումը պետք է ընթանա ուրիշ ուղիով, միլիոնավոր մանր ու միջակ դյուզացիութիւն կոոպերացման ուղիով, պետութիւնն աջակցութիւնն արտոնյալ վարկավորման կարգով վաշելով մասսայական կոոպերացիան դյուզում դարձացնելու ուղիով: Կոոպերացիայի վերաբերյալ հողվածներում Լենինը ճիշտ է մատնանշել, միւր դյուզատնտեսութիւնը դարձացումը մեզ մոտ պետք է ընթանա նոր ուղիով, դյուզացիների մեծամասնութիւնը կոոպերիացիայի միջոցով սոցիալիստական շինարարութիւնը մեջ ներդրալնելու ուղիով, դյուզատնտեսութիւնը մեջ կոլեկտիվիզմի սկզբունքներն աստիճանաբար արմատացնելու ուղիով՝ սկզբում դյուզատնտեսութիւնն արտադրանքների վաճառահանման բնազավառում, ապա և նրանց արտադրութիւնն ընդհանրացնելու... «Հազիվ թե հարկ կա ասացուցելու, միւր դյուզացիութիւնը հսկայական մեծամասնութիւնը սիրով վտար կընի զարգացման այս նոր ուղին, դեն նետելով մասնավոր-կապիտալիստական լատիֆունդիաների ու վարձու ստրկութիւնն ուղին, թշվառութիւնն ու քայքայման ուղին»:

Ճիշտ են արդյոք այս դրոյթները:

Յեա վարժում եմ, միւր այս յերկու դրոյթն են ճիշտ ու անսխալ յեն մեր ամբողջ շինարարական ժամանակաշրջանի համար նեպի պայմաններում:

Նրանք միայն արտահայտութիւնն են Լենինի այն հայտնի թեզիսների, միւրնք վերաբերում են պրոլետարիատի ու դյուզացիութիւնը զոդմանը, դյուզացիական տնտեսութիւնները յերկրի սոցիալիստական զարգացման սխալմի մեջ մտցնելուն, այն բանին, միւր պրոլետարիատը պետք է չարժիլ դեպի սոցիալիզմ դյուզացիութիւնը հիմնական

մասսաների հետ միասին, վոր գյուղացիութեան միլիոնա-
վոր մասսաների կոոպերացումը գյուղում կատարվող սո-
ցիալիստական շինարարութեան լայն ճանապարհն է, վոր
մեր սոցիալիստական ինդուստրիայի աճման պայմաններում
«կոոպերացիայի սոսկական աճումը մեզ համար սոցիալիզ-
մի աճման հետ նույնական է» (տե՛ս Հ. XXVII, էջ 396) :

Իսկապես, ի՞նչ ճանապարհով կարող եւս պետք եւ ըն-
թանա գյուղացիական տնտեսութեան զարգացումը մեր
յերկրում :

Գյուղացիական տնտեսութեանը կապիտալիստական
տնտեսութեանը հետ : Գյուղացիական տնտեսութեանը, յեթե
վերցնենք գյուղացիական տնտեսութեանների ճնշող մեծա-
մասնութեանը, մանր-ապրանքային տնտեսութեան է : Իսկ
ի՞նչ բան է մանր-ապրանքային գյուղացիական տնտեսու-
թեանը : Այդ մի տնտեսութեան է, վոր կանգնած է կապի-
տալիզմի ու սոցիալիզմի միջի ճամբաբաժանին : Այն կա-
րող է զարգանալ թե՛ դեպի կապիտալիզմը, ինչպես այդ
տեղի յե ունենում այժմ կապիտալիստական յերկրներում,
թե՛ դեպի սոցիալիզմը, ինչպես այդ պետք է տեղի ունենա
մեզ մոտ, մեր յերկրում, պրոլետարիատի դիկտատուրայի
որով :

Վորտեղից է գյուղացիական տնտեսութեան այդպիսի
անկայունութեանը, անինքնուրույնութեանը : Ինչո՞վ բացա-
տրել այն :

Այն բացատրվում է գյուղացիական տնտեսութեանների
ցրվածութեամբ, նրանց՝ անկազմակերպվածութեամբ, այն
կախումով, վոր նրանք ունեն քաղաքից, ինդուստրիայի,
վարկային սիստեմից, յերկրի իշխանութեան բնույթից,
վերջապես, բացատրվում է այն հանրահայտ դրույթով,
վոր գյուղը դնում է ու պետք է գնա քաղաքի հետեից ինչ-
պես նյութական, այնպես եւ կոլտուրական տեսակետից :

Գյուղացիական տնտեսութեան զարգացման կապիտա-
լիստական ուղին նշանակում է զարգացում գյուղացիութեան
խորագույն շերտավորման ճանապարհով՝ մի բեւեռում ու-
նենալով խոշոր լատիֆունդիաներ ու մյուս բեւեռում՝ մաս-
սայական աղքատացում : Զարգացման այսպիսի ուղին ան-

խուսադիւլի յե կապիտալիստական յերկրներում, վորովհետեւ
գյուղը, գյուղացիական տնտեսութեանը կախման մեջ է
գտնվում քաղաքից, ինդուստրիայից, քաղաքում համա-
կենտրոնացված վարկից, իշխանութեան բնույթից, իսկ քա-
ղաքում թաղավորում է բուրժուազիան, կապիտալիստական
արդյունաբերութեանը, կապիտալիստական վարկային սիս-
տեմը, կապիտալիստական պետական իշխանութեանը :

Պարտադէ՞ր է արդյոք գյուղացիական տնտեսութեան-
ների զարգացման այս ուղին մեր յերկրում, վորտեղ քա-
ղաքն ունի բոլորովին այլ կերպարանք, վորտեղ ինդուս-
տրիան գտնվում է պրոլետարիատի ձեռքում, վորտեղ
տրանսպորտը, վարկային սիստեմը, պետական իշխանութեան-
նը եւ այլն կենտրոնացված են պրոլետարիատի ձեռքում,
վորտեղ հողի ազդեցնացումն ընդհանրական որենք է յերկ-
րում : Իհարկե, պարտադէր է : Ընդհակառակը : Հենց այն
ուղիով, սոցիալիստական շինարարութեան ուղիով :

Ի՞նչ ուղի յե այդ :

Դա միլիոնավոր գյուղացիական տնտեսութեանները
կոոպերիացիայի բոլոր գծերով մասսայաբար կոոպերաց-
նելու ուղին է, ցրված գյուղացիական տնտեսութեանները
սոցիալիստական ինդուստրիայի շուրջը միավորելու ուղին
է, կոլեկտիվիզմի սկզբունքները գյուղացիութեան մեջ ար-
մատավորելու ուղին—սկզբում հողագործութեան միջոց-
ների վաճառահանման ու գյուղացիական տնտեսութեաննե-
րին քաղաքի արտադրանքներ մատակարարելու գծով, իսկ
հետո՝ գյուղատնտեսական արտադրութեան գծով :

Յե՛ւ այս ուղին քանի դնում, այնքան ավելի անխու-
սալիւլի յե դառնում պրոլետարիատի դիկտատուրայի սլա-
յաններում, վորովհետեւ կոոպերացումը վաճառահանման
գծով, կոոպերացումը մատակարարման գծով, վերջապես՝
կոոպերացումը վարկի ու արտադրութեան գծով (գյուղա-

տնտեսական ընկերություններ) — գաղափարային բարեկեցություն
բարձրագույն միակ ուղին է, դյուղացիություն լայն մաս-
սաներին թշվառությունից ու ավերմունքից մերկելու միակ
միջոցը:

Այսուհետև, թե մեզանում դյուղացիությունն ըստ իր
դրություն վոչ-սոցիալիստական է, թե դրա պատճառով նա
անընդունակ է սոցիալիստական դարգացման: Այդ, իհար-
կե, ճիշտ է, վոր դյուղացիությունը վոչ-սոցիալիստական
է ըստ իր դրություն: Բայց այդ վաստաբեր չէ դյուղա-
ցիական տնտեսությունները՝ սոցիալիզմի ուղիով դարգա-
նալու դեմ, յեթե ապացուցված է, վոր դյուղը գնում է
քաղաքի հետևից, իսկ քաղաքում իշխողը սոցիալիստական
արդյունաբերությունն է: Հոկտեմբերյան հեղափոխության
ժամանակ ել դյուղացիությունը վոչ-սոցիալիստական էր
ըստ իր դրություն ու բնավ չէր ցանկանում յերկրում սո-
ցիալիզմ հաստատել: Այն ժամանակ նա ձգտում էր գլխա-
վորապես կալվածատիրական իշխանության լիկվիդացիային
ու պատերազմի վերջացմանը, խաղաղության հաստատմանը:
Այնուամենայնիվ այն ժամանակ նա գնաց սոցիալիստական
պրոլետարիատի հետևից: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, վոր
բուրժուազիայի տապալումն ու պրոլետարիատի կողմից իշ-
խանություն վերցնելն այն ժամանակ իմպերիալիստական
պատերազմից դուրս դալու միակ ուղին էր, խաղաղություն
հաստատելու միակ ուղին: Այն պատճառով, վոր այն ժա-
մանակ ուրիշ ճանապարհներ չկային և չէին կարող լինել:
Այն պատճառով, վոր այն ժամանակ մեր կուսակցությունը
հաջողվեց շոշափել, գտնել դյուղացիության սպեցիֆիկ
շահերը (կալվածատիրոջ տապալում, հաշտություն) յերկրի
ընդհանուր շահերին (պրոլետարիատի գլխատուրա) մի-
ացնելու ու յենթարկելու այն աստիճանը, վորը դյուղացի-
ություն համար ընդունելի ու ձեռնտու դուրս յեկալ: Յեւ
դյուղացիությունը, չնայած նրա վոչ-սոցիալիստական լի-
նելուն, այն ժամանակ գնաց սոցիալիստական պրոլետա-
րիատի հետևից:

Նույն այդ բանը պետք է ասել մեր յերկրի սոցիալիս-
տական շինարարության մասին, դյուղացիությունն այդ

շինարարության հունի մեջ ներգրավելու մասին: Գյուղա-
ցիությունը վոչ-սոցիալիստական է ըստ իր դրություն:
Բայց նա պետք է բռնի, ու անպատճառ կրոնի, սոցիա-
լիստական դարգացման ուղին, վորովհետև չկան և չեն
կարող լինել դյուղացիությունը թշվառությունից ու քայ-
քայումից մերկելու ուրիշ ուղիներ, բացի պրոլետարիատի
հետ զոդվելու ուղուց, բացի սոցիալիստական արդյունա-
բերության հետ զոդվելու ուղուց, բացի դյուղացիության
մասսայական կոոպերացման միջոցով դյուղացիական տըն-
տեսությունը սոցիալիստական դարգացման ընդհանուր հու-
նի մեջ ներառելուց:

Ինչո՞ւ հատկապես դյուղացիության մասսայական կոո-
պերացման միջոցով:

Այն պատճառով, վոր մասսայական կոոպերացման մեջ
«մենք գտանք մասնավոր շահը, մասնավոր-առևտրական
շահը միացնելու, պետություն կողմից այդ ստուգելու և
վերահսկողության յենթարկելու այն աստիճանը, դա ընդ-
վերահսկողության յենթարկելու աստիճանը» (Լենին), վորն
հանուր շահերին յենթարկելու աստիճանը» (Լենին), վորն
ընդունելի ու ձեռնտու յէ դյուղացիության համար և վորը
պրոլետարիատի համար ապահովում է դյուղացիության
հիմնական մասսան սոցիալիստական շինարարության գործի
մեջ ներգրավելու հնարավորությունը: Հենց այն պատճա-
ռով, վոր դյուղացիության համար ձեռնտու յէ իր ապ-
րանքների վաճառահանումն ու իր տնտեսությունը դյուղա-
րանքներ մեքենաներ մատակարարելը կոոպերացիայի
տնտեսական մեքենաներ մատակարարելը կոոպերացիայի
միջոցով կազմակերպելը, հենց այդ պատճառով նա պետք
է գնա, և նա կգնա մասսայական կոոպերացման ուղիով:

Իսկ ի՞նչ է նշանակում դյուղացիական տնտեսություն-
ները մասսայական կոոպերացում, սոցիալիստական ար-
դյունաբերության գլխավորության պարագայում:

Այդ նշանակում է մանր-ապրանքային դյուղացիական
տնտեսության նախնի հին կապիտալիստական ուղուց, վո-
րը հղի յէ դյուղացիության մասսայական քայքայումով, և
անցում դեպի դարգացման նոր ուղի, սոցիալիստական
շինարարության ուղին:

Ահա թե ինչու պայքարը հանուն դյուղացիական տըն-

տեսութեան զարգացման նոր ուղու, պայքարը հանուն գյուղացիութեան հիմնական մասսան սոցիալիզմի կառուցման գործի մեջ ներդրաւելու—մեր կուսակցութեան հիմնական խնդիրն է հանդիսանում:

Ուստի ՀամԿԿ XXVI համագումարը ճիշտ վարվեց՝ վորոշելով, վոր

«Սոցիալիզմի կառուցման հիմնական ուղին գյուղում այն է, վոր պրոլետարիատի ձեռքով գտնվող սոցիալիստական պետագյուղաւարութեան, պետական վարկային հիմնարկների ու այլ իշխող բարձունքների տնտեսական աճող ղեկավարութեան պարտաւորում գյուղացիութեան հիմնական մասսան ներդրաւելնը կոոպերատիվ կազմակերպութեան մեջ և այդ կազմակերպութեան համար ապահովելնը սոցիալատական զարգացումը, ոգտագործելով, հաղթահարելով ու վտարելով նրա կապիտալիստական տարրերը» (տե՛ս համագումարի բանաձևը ԿԿ-ի հաւելտութեան առթիւ):

Նոր ուղիքիցիայի խորագումն սխալն այն է, վոր նա չի հաւատում գյուղացիութեան զարգացման այս նոր ուղուն, չի տեսնում կամ չի հասկանում այս նոր ուղու ամբողջ անխուսափելիութունը պրոլետարիատի զիկտատուրայի պայմաններում: Իսկ այդ բանը նա չի հասկանում այն պատճառով, վոր չի հաւատում սոցիալիստական շինարարութեան հաղթութեանը մեր յերկրում, չի հաւատում մեր պրոլետարիատի ընդունակութեանը՝ իր հետևից տանելու գյուղացիութունը սոցիալիզմի ուղիով:

Այստեղից՝ նեպի յերկակի բնույթը Հհասկանալը, նեպի բացասական կողմերը հաւիտանցացնելն ու նեպն իրրեւ գերադանցապես նահանջ մեկնաբանելը:

Այստեղից՝ մեր տնտեսութեան կապիտալիստական տարրերի գերի հաւիտանցացումն ու մեր սոցիալիստական զարգացման լծակների (սոցիալիստական արդյունաբերութուն, վարկային սխտեմ, կոոպերացիա, պրոլետարիատի իշխանութուն և այլն) գերի նվաղեցումը:

Այստեղից՝ մեր պետական արդյունաբերութեան սոցիալիստական բնութիւնը չըմբռնելը և Լենինի կոոպերատիվ պլանի ճշտութեան վերաբերյալ կատկածները:

Այստեղից՝ գյուղի շերտավորումն ուղնելը, խուճապը կուլակի հանդեպ, միջակի գերի նվաղեցումը, միջակի հետ

ամուր գաշինը ապահովելու վերաբերյալ կուսակցութեան քաղաքականութիւնը վիժեցնելու վորձերը և, ընդհանրապես, պատեպատ ընկնելը՝ գյուղում կուսակցութեան վարելիք քաղաքականութեան հարցում:

Այստեղից՝ կուսակցութեան այն հսկայական աշխատանքը չըմբռնելը, վոր կատարվում է բանվորների ու գյուղացիների միլիոնավոր մասսաներին արդյունաբերութեան ու գյուղատնտեսութեան շինարարութեան, կոոպերացիայի ու խորհուրդների աշխուժացման, յերկրի կառավարման մեջ, բյուրոկրատիզմի դեմ մղվող պայքարի, մեր պետական ապարատի բարելաւման ու վոխակերպման համար մղվող պայքարի ասպարեղ ներդրաւելու համար, —աշխատանք, վորը նշանավորում է զարգացման նոր շրջանն ու առանց վորի յերեւակայելի էե վոչ մի սոցիալիստական շինարարութիւն:

Այստեղից՝ անհուսութիւնն ու գլխակորուսութիւնը մեր շինարարութեան գծավարութիւնների հանդեպ, կասկածները մեր յերկրի ինդուստրացման հնարավորութեան նկատմամբ, հոռետեսական չաղակրատանքը կուսակցութեան վերաբերման մասին և այլն:

Նրանց մոտ՝ բուրժուաների մոտ—ամեն ինչ ավելի կամ պակաս հաւիով լալ վիճակում է, իսկ մեղ մոտ՝ պրոլետարներին մոտ—աւելի կամ պակաս հաւիով վատ վիճակում: Եթե Արեմուտից հեղափոխութիւնը վրա Հհասնի, մեր բանը բուրդ է,—այս է նոր ուղիքիցիայի ընդհանուր տոնը, վորն ըստիս, լիվիդատորական տոն է, բայց ինչ—վոր բանի համար (յերևի գլխաւորացնելու համար) ուղիքիցիայի կողմից հրամցվում է իրրեւ «Խտեբնացիոնալիզմ»:

Նեպը կապիտալիզմ է, ասում է ընկ. Զինովյեւը: Ինահանջ է գերադանցապես, ասում է ընկ. Զինովյեւը: Ինահարկէ, այս ամենը ճիշտ է: Իրոք նեպը կուսակցութեան քաղաքականութիւնն է, վորը թույլ է տալիս սոցիալիստական ու կապիտալիստական տարրերի պայքար, ընդլորում հաւիլ յե առնում, վոր սոցիալիստական տարրերը պետք է հաղթեն կապիտալիստական տարրերին: Իրոք նեպը նահանջով սկսվեց միայն, բայց հաւիլ յե առնվել նապը

Հանձնի ընթացքում ուժերի վերախմբավորում կատարել ու հարձակում սկսել: Իրոք արդեն միջանկի տարի յե, ինչ մենք հարձակվում ենք, ու հարձակվում ենք հաջողությամբ, դարդացնելով մեր ինդուստրիան, դարդացնելով խորհրդային առևտուրը, նեղելով մասնավոր կապիտալին: Բայց մո՞րե ե այս թեղիսի իմաստը—նեպը՝ կապիտալիզմ ե, նեպը՝ դերադանդապոս նահանջ ե: Ինչի՞ց ե յենում այս թեղիսը:

Վրոտեղ սոցխալիդմի բաղան պետական արդյունաբերութ-
վունն է, աչալես ել դյունի նկատմամբ, Վրոտեղ սոցխա-
լիստական զարգացման հիմնական կենդիքը մասնաշաղկան
կոտակերացիանն է, Վրոլը ղոդվում է սոցխալիստական ար-
դյունաբերության հետ :

վատում կոոպերացիան վորպես սոցիալիստական զարգացման հիմնական կետի՝ ոգոսարդործելու հնարավորությունը։ Ուղղվելու անհրաժեշտ էր կոոպերացիայի արդյունքի մեկնաբանումը բաղախան եր ու բավարար եր 1921 թվին, յերբ զրվել է «Պարենհարկը», յերբ մենք չունեինք զարգացած սոցիալիստական արդյունաբերություն, յերբ լենինը պետկապիտալիզմը պատկերացնում եր վորպես մեր տնտեսավարման հնարավոր հիմնական ձև, իսկ կոոպերացիան դիտում եր պետկապիտալիզմի հետ զուգակցված։ Բայց այդ մեկնաբանությունն աշխատեց արդեն պակասավոր ե, և պատմությունը գերազանցել է նրանից, վորովհետև այդ պահից իվեր ժամանակները վորվել են, սոցիալիստական արդյունաբերությունը մեզ մոտ զարգացել է, պետկապիտալիզմը չի պատկաստվել այն աստիճան, ինչ աստիճան այդ ցանկալի յեր, իսկ կոոպերացիան, վոր հիմա մի տասնյակ միլիոն անդամից ավելի յե ընդգրկում, սկսել է զրգվել սոցիալիստական ինդուստրիայի հետ։

Այլապես ել ինչո՞վ բացատրենք այն փաստը, վոր «Պարենհարկից» արդեն յերկու տարի անց, 1923 թվին, լենինն սկսեց ուրիշ կերպ դիտել կոոպերացիան՝ դառնելով, վոր «կոոպերացիան մեր պայմաններում ամենուրեք միանգամայն համընկնում ե սոցիալիզմի հետ» (տե՛ս հատոր XXV, էջ 396)։

Այլապես ել ինչո՞վ բացատրենք այդ, յեթե վոչ նրանով, վոր այդ յերկու տարվա ընթացքում սոցիալիստական արդյունաբերությունն արդեն կարողացավ աճել, իսկ պետկապիտալիզմը հարկավոր չափով չպատկաստվեց, այս պատճառով լենինն սկսեց դիտել կոոպերացիան արդեն վոչ թե պետկապիտալիզմի հետ զուգակցված, այլ սոցիալիստական արդյունաբերության հետ զուգակցված։

Փոխվեցին կոոպերացիայի զարգացման պայմանները։ Պետք ե փոխվեր նաև մոտեցումը դեպի կոոպերացիայի հարցը։

Ահա, որինսկ, մի յերևելի տեղ լենինի՝ «կոոպերա-

ցիայի մասին» (1923 թ.) բրոշյուրից, վորը լույս ե սըվում եր այս հարցի վրա։

«Պետական կապիտալիզմի պայմաններում կոոպերացիան հետադարձ զարգացում եր պետական-կապիտալիստական հետադարձ զարգացման ճան՝ վորպես մասնավոր հետադարձ զարգացում ե, յերկրորդ՝ վորպես կոլեկտիվ հետադարձ զարգացում։ Գոյություն ունեցող մեր կարգերում կոոպերացիան հետադարձ զարգացում եր պետական կոլեկտիվ հետադարձ զարգացման հետադարձ զարգացում 1 սոցիալիստական հետադարձ զարգացում եր, բայց չեն տարբերվում 1 սոցիալիստական հետադարձ զարգացում եր, յեթե չեն հիմնված են այն հողի վրա, այնպիսի արտադրանքների, յեթե նրանք հիմնված են այն հողի վրա, այնպիսի արտադրանքների առկայությամբ, վորոնք պատկանում են պետությանը, այսինքն՝ բանվոր դասակարգին» (տե՛ս հ. XXVII, էջ 396)։

Այս փոքրիկ ցիտատում լուծված ե յերկու մեծ հարց։ Նախ՝ այն հարցը, վոր «գոյություն ունեցող մեր կարգերը» պետկապիտալիզմ չեն։ Յերկրորդ՝ այն հարցը, վոր կոոպերացիան հետադարձ զարգացում ե, վերցրած «մեր կարգերի հետ» զուգակցված, «չեն տարբերվում» սոցիալիստական հետադարձ զարգացում եր։

Յես կարծում եմ, վոր դժվար ե ավելի պարզ արտահայտվել։

Ահա ելի մի տեղ լենինի նույն այդ բրոշյուրից։

«կոոպերացիայի սոսկական աճումը մեզ համար նույնական ե (վերջնական) «փոքրիկ» բացառությամբ) սոցիալիզմի աճման հետ, և դրա հետ մեկտեղ մենք ստիպված ենք ընդունել սոցիալիզմի նկատմամբ մեր ունեցած ամբողջ տեսակետի արմատական փոփոխությունը» (տե՛ս նույն տեղը)։

Ահա երևե, վոր «կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրում մենք գործ ունենք կոոպերացիայի նոր դնահատություն հետ, վորը նոր ուղղվելու չի ցանկանում ընդունել և վորի հետ, վորը նոր ուղղվելու չի ցանկանում, հակառակ մասին նա խնամքով լուծվում ե պահպանում, հակառակ փաստերին, հակառակ ակներև ճշմարտությանը, հակառակ լենինիզմին։

Մի բան ե—կոոպերացիան՝ վերցրած պետկապիտալիզմի հետ զուգակցված և այլ բան—կոոպերացիան՝ վերցրած սոցիալիստական արդյունաբերության հետ զուգակցված։

1 Ընդգծումն իմն ե։ Ի. Մտ.։

Ստակայն սրանից չի կարելի անել այն՝ յեղրակացու-
թյունը, թե «Պարենհարկի» ու «Կոոպերացիայի մասին»
բրոշյուրի միջև անդունդ է։ Այդ, իհարկե, սխալ է։ Բա-
վական է վկայակոչել, որինակ, հետևյալ տեղը «Պարեն-
հարկից», վորպեսզի մեկ անդամից ըմբռնենք անխղճի
կապը «Պարենհարկի» ու «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյու-
րի միջև՝ Կոոպերացիայի գնահատության հարցում։ Ահա
այդ տեղը.

«Կոնցեսիաներից սոցիալիզմին անցնելն անցումն է խոշոր արտա-
դրության մի ձևից խոշոր արտադրության մի ուրիշ ձևի։ Մանր տնտե-
սատիրույթների կոոպերացիայից սոցիալիզմին անցումն է մանր
արտադրությունից խոշորին, այսինքն մի ավելի բարդ անցումն, բայց
զրա փոխարեն այն ընդունակ է ընդգրկելու, հաջողության դեպքում,
բնակչության ավելի լայն մասսաներ, ընդունակ է դուրս քաշելու ավելի
խորունկ ու ավելի կենսունակ արմատներ հին, մինչսոցիալիստական 1,
նույնիսկ մինչկապիտալիստական հարարերությունների, վորոնք ամենա-
համառն են ամեն մի «նորույթի գիմադրելու իմաստով» (հ. XXVI,
էջ 337)։

Այս ցիտատից յերևում է, վոր Լենինը դեռևս «Պա-
րենհարկի» ժամանակ, յերբ մեղանում դեռ զարգացած սո-
ցիալիստական ինդուստրիա չկար, հնարավոր եր համա-
րում, վոր կոոպերացիան, հաջողության դեպքում, կարող
է փոխարկվել պայքարի մի հզոր միջոցի ընդդեմ «մինչ-
սոցիալիստական», ուրեմն և ընդդեմ կապիտալիստական
հարաբերությունների։ Յես կարծում եմ, վոր հետագա-
յում հենց այս միտքն էլ մեկնակետ է ծառայել նրա «Կոո-
պերացիայի մասին» բրոշյուրի համար։

Բայց այս ամենից ի՞նչ է հետևում։

Իսկ սրանից հետևում է, վոր նոր ոպողիցիան կոոպերա-
ցիայի հարցին մոտենում է վր' չ թե մարքսիստորեն, այլ մե-
տաֆիզիկորեն։ Ոպողիցիան դիտում է Կոոպերացիան վր' չ
թե վորպես պատմական յերևույթ, վոր վերցվում է ուրիշ
յերևույթների հետ զուգակցված, ասենք՝ պետկապիտալիզ-
մի (1921 թվին) կամ սոցիալիստական արդյունաբերության
հետ (1923 թվին) զուգակցված, այլ վորպես ինչ-վոր մը-

1 Ընդգծումն իմն է։ Ի. Ստ.։

տական ու մեկընդմիջ տրված բան, վորպես «ինքնին իր»։

Այստեղից են ոպողիցիայի սխալները կոոպերացիայի
հարցում, այստեղից՝ նրա չհամապատասխան լինելն, թե
դյուրը դեպի սոցիալիզմ է զարգանում կոոպերացիայի մի-
ջոցով, այստեղից՝ ոպողիցիայի չեզվելը դեպի հին ուղին,
դյուրը կապիտալիստական զարգացման ուղին։

Ընդհանուր առմամբ այսպես է նոր ոպողիցիայի դիրքը
սոցիալիստական շինարարության պրակտիկ հարցերում։

Յեղրակացությունը մեկ է—ոպողիցիայի գիծը, ինչ
չափով վոր նա գիծ ունի, ոպողիցիայի տատանումներն ու
յերեքումները, նրա չհամապատասխան ու դիսպոնորույթ լինելը
գիմարությունների հանդեպ—տանում են դեպի կապի-
տալիստական մեր տնտեսության կապիտալիստական տարրերի
հանդեպ։ Վորովհետև, յեթե նեպը դերադանցապես նա-
հանջ է, յեթե պետական արդյունաբերության սոցիալիս-
տական ընդթյունը կասկածի յե յենթարկվում, յեթե կու-
լակը համարյա թե ամենակարող է, կոոպերացիայի վրա քիչ
հույս կա, միջակի դերը պրոդուստիվ կերպով ընկնում է,
դյուրը զարգացման նոր ուղին տարակուսելի յե, կուսակ-
ցությունը համարյա թե վերասերվում է, իսկ Արևմուտքից
դալիք հեղափոխությունը դեռ այնքան ել մոտ չէ,— ապա
այս ամենից հետո ել ի՞նչ է մնում ոպողիցիայի զինանոցում,
նա ինչի՞ վրա յե դնում հույսը մեր տնտեսության կապի-
տալիստական տարրերի դեմ մղվող պայքարում։ Հո չի՞
կարելի կուլ գնալ միմիայն «Դարաշրջանի փիլիսոփայու-
թյամբ»։

Պարզ է, վոր նոր ոպողիցիայի զինանոցն աննախանձելի
յե, յեթե առհասարակ կարելի յե զինանոց անվանել այն։
Այդ զինանոցը կուլի համար չի։ Առավել ևս նա հաղթու-
թյան համար չէ։

Պարզ է, վոր այդպիսի զինանոց ունենալով՝ կուսակ-
ցությունը «մի ակնթարթում» կիործաներ իրեն, յեթե կուլի
մեջ մտներ,—հարկ կլիներ պարզապես անձնատուր լինել
մեր տնտեսության կապիտալիստական տարրերին։

Այդ պատճառով կուսակցության XIV համագումարը
միանգամայն ճիշտ վարվեց, վորոշելով, վոր «պայքարը

Հանուն սոցիալիստական շինարարության հաղթանակի
ԽՍՀՄ մեջ՝ կուսակցության հիմնական խնդիրն է հան-
դիսանում»։ Վոր այդ խնդրի լուծման անհրաժեշտ պայ-
մաններից մեկը «մեր յերկրում սոցիալիզմ կառուցելու
դործին չհավատարու է այն փորձերի դեմ պայքարելն է,
լստ վորոնց «հետևողական սոցիալիստական տիպին» (Լենին)
ձեռնարկություններ հանդիսացող մեր ձեռնարկությունները
դիտվում են վորպես «պետական-կապիտալիստական» ձեռ-
նարկություններ։ Վոր «այդպիսի զաղախարային հոսանք-
ները, անհնարին դարձնելով մասսաների դիտակցական վե-
րաբերմունքը դեպի սոցիալիզմի կառուցումն ընդհանրապես
և սոցիալիստական արդյունաբերության կառուցումը մաս-
նավորապես, ընդունակ են միայն արգելափակելու տնտեսու-
թյան սոցիալիստական տարրերի աճումը և հեշտացնելու
մասնավոր կապիտալի կողմից մղվող պայքարը նրանց դեմ»։
Վոր «այդ պատճառով համադրվածքն անհրաժեշտ է համա-
րում լայն դաստիարակչական աշխատանքը՝ Լենինի դի այդ
խեղաթյուրումները հաղթահարելու համար» (տե՛ս Համկի
Կի-ի հաշվետվության առթիվ ընդունված բանաձևը)։

Համկի XIV համադրվածքի պատմական նշանակությունն
այն է, վոր նա վարողացավ մինչև արմատները հայտաբերել
նոր ուղղիցիայի սխալները, դեն նետեց նրա չհավատալն ու
նվաճողը, պարզ ու հստակ կերպով ուրվադեպ սոցիալիզ-
մի համար մղվող հետադարձ պայքարի ուղին, հաղթանակի
հեռանկար տվեց կուսակցությանը և հենց դրանով ել պրո-
լետարիատին դինեց անխորտակելի հավատով դեպի սոցիա-
լիստական շինարարության հաղթությունը։

25 հունվարի 1926 թ.։

ԽՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
Լենինի դի բնորոշումը	5
Գլխավորը Լենինի դի մեջ	8
«Պերմանենտ» հեղափոխության հարցը	10
Պրոլետարական հեղափոխությունը և պրոլետարիատի դիկտատուրան	13
Կուսակցությունը և բանվոր դասակարգը պրոլետարիատի դիկտա- տուրայի սխտեմում	23
Սոցիալիզմի հաղթության հարցը մի յերկրում	53
Պայքար սոցիալիստական շինարարության հաղթության համար	67

24

Սմբատյան Բ. Մարտիրոսյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբազրիչ Հ. Մանվելյան
Կոնստանտին Սրբազրիչ Լ. Արմավիր

Գլխավոր լիազոր 6591, հրատ. № 550,
Պատվեր 46, արժեք 15.000

Հանձնված և արտադրության 19/III 1938 թ.

Ստորագրված և տպագրվում 16/IV 1938 թ.

Թղթի չափեր 62x94 (33.440 տպ. նիշ. 1 տպ. մամուլում) 51/4 տպ. մամուլ,
23/4 թերթ թուղթ.

Դրանք չքելը 70 է., կաղմը 1 ա. 30 է., հասարակը 55 է., կաղմը 95 է.

Պետհրատ — քաղաքական գրականության բաժնի Հրատարակչության
տպարան, Յերևան, Ալավերդյան № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0178630

